

Cultuurhistorie in kaart gebracht

Een onderzoek naar het provinciaal cultuurhistorisch beleid

Provincie Noord-Holland

NOTA VAN BEVINDINGEN

Amsterdam, maart 2008

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1	Doelstelling van het onderzoek.....	5
1.2	Afbakening van het onderzoek	6
1.3	Onderzoeksmethode	7
1.4	Leeswijzer	9
2.	De beleidscyclus als beoordelingskader	11
3.	Beleidsvoorbereiding	23
3.1	Wat zijn de beleidskaders op het gebied van cultuurhistorie?	23
3.1.1	Wat zijn de wettelijke taken van de provincie?	23
3.1.2	Wat is het autonome beleid van de provincie Noord-Holland?	24
3.1.3	Zijn er koerswijzigingen ten opzichte van het autonoom provinciaal beleid uit de voorgaande periode?.....	25
3.2	Wat is de kwaliteit van de beleidsvoorbereiding?.....	25
4.	Beleidsontwikkeling	27
4.1	Hoe zijn de beleidskaders vertaald in doelstellingen, prestaties en financiële middelen?	27
4.1.1	Wat zijn de beoogde effecten en prestaties?.....	27
4.1.2	Hoeveel financiële middelen zijn begroot?	30
4.2	Wat is de kwaliteit van de beleidsontwikkeling?	30
5.	Beleidsuitvoering	37
5.1	Hoe vindt de uitvoering van het provinciaal beleid plaats?	37
5.1.1	Welke type beleidsinstrumenten worden ingezet?.....	37
5.1.2	Hoe vindt de uitvoering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam plaats?	39
5.1.3	Hoe vindt de uitvoering van de subsidieregeling provinciale monumenten plaats?	39
5.2	Wat is de kwaliteit van de beleidsuitvoering?	40
5.2.1	Stelling van Amsterdam.....	40
5.2.2	Subsidiëring provinciale monumenten.....	41
6.	Beleidsverantwoording	45
6.1	Wat heeft de provincie bereikt en wat heeft zij daarvoor gedaan?.....	45
6.1.1	Hoe verantwoordt de provincie zich over het uitgevoerde beleid?.....	45
6.1.2	Welke prestaties zijn geleverd en wat zijn de effecten van het provinciaal beleid?	45
6.1.3	Hoeveel financiële middelen heeft de provincie ingezet?	46
6.2	Wat is de kwaliteit van de beleidsverantwoording?	49
7.	Samenvatting van de bevindingen	57

Bijlage A Stelling van Amsterdam	59
A.1 Inleiding.....	59
A.2 Beleidsontwikkeling	60
A.2.1 Wat wil de provincie bereiken?	60
A.2.2 Wat gaat de provincie daarvoor doen?	61
A.2.3 Wat gaat dat kosten?.....	62
A.3 Beleidsuitvoering	64
A.3.1 Welke partijen zijn betrokken bij de beleidsuitvoering?.....	64
A.3.2 Welke beleidsinstrumenten worden daarbij ingezet?.....	65
A.3.3 Hoe verloopt de uitvoering?.....	66
A.4 Beleidsverantwoording	66
A.4.1 Hoe verantwoordt de provincie zich over de bereikte effecten en de geleverde prestaties?	66
A.4.2 Wat heeft de provincie tot dusverre bereikt en wat heeft zij tot dusverre gedaan?.....	67
A.4.3 Wat heeft dat tot dusverre gekost?.....	68
Bijlage B Subsiëring provinciale monumenten	71
B.1 Inleiding.....	71
B.2 Beleidsontwikkeling	71
B.2.1 Wat wil de provincie bereiken?	71
B.2.2 Wat gaat de provincie daarvoor doen?	72
B.2.3 Wat gaat dat kosten?.....	72
B.3 Beleidsuitvoering	73
B.3.1 Welke partijen zijn betrokken bij de beleidsuitvoering?.....	73
B.3.2 Welke beleidsinstrumenten worden daarbij ingezet?.....	74
B.3.3 Hoe vindt de uitvoering van de subsidieregeling plaats?	75
B.4 Beleidsverantwoording	77
B.4.1 Hoe verantwoordt de provincie zich over de bereikte effecten en de geleverde prestaties?	77
B.4.2 Wat heeft de provincie tot dusverre bereikt en wat heeft zij daarvoor gedaan?.....	77
B.4.3 Wat heeft dat gekost?.....	79
Bijlage C Wettelijke taken	81
Bijlage D Overzicht prestatielevering.....	85
Bijlage E Lijst van geïnterviewde en geraadpleegde personen	89
Bijlage F Literatuurlijst.....	91

HOOFDSTUK 1

Inleiding

1.1 Doelstelling van het onderzoek

De afgelopen jaren neemt cultuurhistorie een steeds belangrijker plaats in binnen het provinciaal cultuurbeleid. Bij cultuurhistorie gaat het met name om historische landschappen, monumenten en archeologie en om de inpassing daarvan in ruimtelijke ontwikkelingen (ook wel culturele planologie genoemd). Vooral de aandacht voor culturele planologie is in de afgelopen jaren sterk gestegen.¹ Gezien het toenemende belang van cultuurhistorie binnen het provinciaal cultuurbeleid heeft de Randstedelijke Rekenkamer besloten een onderzoek op dit gebied uit te voeren. Op deze manier geeft de Rekenkamer invulling aan het advies van de programmaraad om een onderzoek te doen naar het provinciaal cultuurbeleid.

Met dit onderzoek streeft de Rekenkamer de volgende algemene doelstelling na:

Het inzichtelijk maken van het provinciaal beleid op het gebied van cultuurhistorie, het beoordelen van de uitvoering van dat beleid en het bepalen van de mate waarin daarmee de geformuleerde doelstellingen worden gerealiseerd.

De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Welk beleid heeft de provincie op het gebied van cultuurhistorie ontwikkeld, hoe voert de provincie dit beleid uit, welke prestaties worden er geleverd en in hoeverre dragen deze bij aan het realiseren van de doelstellingen?

De centrale onderzoeksvraag valt uiteen in een aantal deelvragen (zie Tabel 1). Om een goed beeld te krijgen van de beleidscyclus van het cultuurhistorisch beleid heeft de Rekenkamer onderzoeksvragen voor elke fase van de beleidscyclus opgesteld. In paragraaf 2.1 wordt de beleidscyclus in meer detail beschreven.

Tabel 1 Deelvragen van het onderzoek

Paragraaf	Onderzoeksvragen	Beschrijvend of toetsend?
Beleidsvoorbereiding		
3.1	Wat zijn de beleidskaders op het gebied van cultuurhistorie? 3.1.1 Wat zijn de wettelijke taken van de provincie? 3.1.2 Wat is het autonome beleid van de provincie? 3.1.3 Zijn er koerswijzigingen ten opzichte van het beleid uit de voorgaande periode?	Beschrijvend
3.2	Wat is de kwaliteit van de voorbereiding van het provinciaal cultuurhistorisch beleid?	Toetsend*

---

¹ Interprovinciaal Overleg, *De provincies kiezen in cultuurbeleid*, september 2005, p. 29.

Paragraaf	Onderzoeksvragen	Beschrijvend of toetsend?
Beleidsontwikkeling		
4.1	Hoe zijn de beleidskaders vertaald in doelstellingen, prestaties en financiële middelen? 4.1.1 Wat zijn de beoogde effecten en prestaties? 4.1.2 Hoeveel financiële middelen zijn begroot?	Beschrijvend
4.2	Wat is de kwaliteit van de ontwikkeling van het provinciaal cultuurhistorisch beleid?	Toetsend*
Beleidsuitvoering		
5.1	Hoe vindt de uitvoering van het provinciaal beleid plaats? 5.1.1 Welke type beleidsinstrumenten worden ingezet? 5.1.2 Hoe vindt de uitvoering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam plaats? 5.1.3 Hoe vindt de uitvoering van de subsidieregeling provinciale monumenten plaats?	Beschrijvend
5.2	Wat is de kwaliteit van de uitvoering van het provinciaal cultuurhistorisch beleid?	Toetsend*
Beleidsverantwoording		
6.1	Wat heeft de provincie bereikt en wat heeft zij daarvoor gedaan? 6.1.1 Hoe verantwoordt de provincie zich over het uitgevoerde beleid? 6.1.2 Wat zijn de effecten van het provinciaal beleid en welke prestaties zijn daarvoor geleverd? 6.1.3 Hoeveel financiële middelen heeft de provincie ingezet?	Beschrijvend
6.2	Wat is de kwaliteit van de verantwoording van het provinciaal cultuurhistorisch beleid?	Toetsend*

* Hoofdstuk 2 bevat de beoordelingscriteria waaraan het provinciaal cultuurhistorisch beleid wordt getoetst.

1.2 Afbakening van het onderzoek

Het onderzoek richt zich op het provinciaal beleid op het gebied van cultuurhistorie. Daarbij gaat het om historische landschappen, gebouwde monumenten en archeologische waarden en de inpassing daarvan in ruimtelijke ontwikkelingen. Het onderzoek gaat niet in op roerende goederen, zoals verzameld in musea of archieven. Verder is het belangrijk te vermelden dat het Actieplan Cultuurbereik buiten de onderzoeksafbakening valt. Alleen wanneer de cultuurnota prestaties op het gebied van erfgoededucatie bevat, zijn deze prestaties in het onderzoek betrokken.

In het onderzoek staat de cultuurnota 2005-2008² centraal. Deze nota bevat het actuele beleid van de provincie op het gebied van cultuurhistorie. Het onderzoek richt zich met name op de periode van 1 januari 2005 tot en met 31 december 2006. Hiervoor is gekozen omdat 2006 het meest recente jaar is waarover verantwoording is afgelegd. In de onderdelen van het rapport die betrekking hebben op de beleidsvoorbereiding en -ontwikkeling is soms ook informatie over 2008 opgenomen, omdat de begroting en de productenraming voor dat jaar al wel beschikbaar zijn.

² Wanneer in dit rapport de term cultuurnota wordt gebruikt, doelen we op de nota *Cultuur verbindt: cultuurnota 2005-2008*.

Ten slotte is het belangrijk te vermelden dat het onderzoek zich richt op de rol die de provincie speelt bij het ontwikkelen en uitvoeren van het cultuurhistorisch beleid. De Rekenkamer spreekt geen oordeel uit over de rol die andere betrokken partijen (bijvoorbeeld Rijk, gemeenten en burgers) daarbij spelen.

1.3 Onderzoeksmethode

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode juni 2007 - januari 2008 en is uitgevoerd in de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. In het onderzoek zijn de volgende stappen doorlopen: (1) uitwerking beoordelingskader; (2) selectie gevalstudies; (3) informatieverzameling; (4) informatieanalyse; en (5) rapportage.

Uitwerking beoordelingskader. Als eerste stap in het onderzoek is een beoordelingskader opgesteld waaraan het provinciaal cultuurhistorisch beleid wordt getoetst. Om een goed beeld te krijgen van de gehele beleidscyclus zijn voor elke fase in die beleidscyclus beoordelingscriteria opgesteld. De Rekenkamer heeft op basis van documentenonderzoek³ een conceptversie van het beoordelingskader opgesteld. Vervolgens is deze versie tijdens een discussiebijeenkomst aan vertegenwoordigers van de vier provincies voorgelegd (zie Bijlage E voor de deelnemerslijst). Daarna is het beoordelingskader vastgesteld. De fasen van de beleidscyclus en de gehanteerde beoordelingscriteria worden in Hoofdstuk 2 toegelicht.

Selectie gevalstudies. In dit onderzoek maken we gebruik van gevalstudies om onderdelen van het beleid in meer detail te bestuderen. Een gevalstudie is een intensieve analyse van één onderdeel van het cultuurhistorisch beleid. Deze analyse kan inzichten opleveren die relevant zijn voor het gehele beleidsterrein. In dit onderzoek wordt de werking van specifieke beleidsinstrumenten bestudeerd aan de hand van gevalstudies. Er is voor gekozen de volgende beleidsinstrumenten nader te bestuderen:

1. provinciale uitvoeringsinstellingen;
2. investeringen in programma's/projecten; en
3. subsidieregelingen.

Vervolgens zijn specifieke gevalstudies geselecteerd aan de hand van de criteria: (a) omvang van het financieel belang; (b) stadium van uitvoering; (c) rol van de provincie in de uitvoering; en (d) mate waarin de inzet van het instrument kenmerkend is voor een specifieke provincie. De voorlopige selectie van gevalstudies is in de discussiebijeenkomst met vertegenwoordigers van de vier provincies besproken. Tabel 2 beschrijft welke gevalstudies definitief zijn geselecteerd.

---

³ Bijvoorbeeld literatuur over beleidsanalyse en onderzoeken van andere rekenkamers naar de doeltreffendheid van beleid.

Tabel 2 Geselecteerde gevalstudies

Provincie	Uitvoeringsinstelling	Investerings in programma's/projecten	Subsidieregeling
Flevoland	Nieuw Land Erfgoedcentrum	-	-
Noord-Holland	-	Stelling van Amsterdam	Subsidiëring provinciale monumenten
Utrecht	Stichting Monumentenwacht Utrecht	Grebbeleinie	-
Zuid-Holland	-	Fort Wierickerschans	Subsidiëring molens

In de provincie Noord-Holland is gekozen voor de volgende twee gevalstudies:

1. **Programma Stelling van Amsterdam:** De Stelling van Amsterdam is een militair verdedigingswerk dat tussen 1870 en 1915 is aangelegd rondom Amsterdam. De provincie vindt het belangrijk dat de Stelling in stand wordt gehouden en verder wordt ontwikkeld en heeft besloten in dit gebied te investeren. De Stelling is in 1996 door United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) als werelderfgoed erkent. De provincie is *sitholder* van de Stelling van Amsterdam wat betekent dat de verantwoordelijkheid voor het behoud van de Stelling bij de provincie ligt. De provincie heeft een gebiedsprogramma opgesteld dat beschrijft welke beleidsdoelstellingen worden nagestreefd en wat de provincie, samen met andere betrokken partijen, gaat doen om deze doelstellingen te realiseren. De provincie investeert in de periode van 2005 tot en met 2008 bijna € 9 miljoen in de Stelling van Amsterdam.
2. **Subsidiëring van provinciale monumenten:** De provincie Noord-Holland is één van de drie Nederlandse provincies die naast Rijks- en gemeentelijke monumenten ook provinciale monumenten kent. De provincie subsidieert restauratie en onderhoud van deze monumenten, omdat zij deze monumenten van waarde vindt voor de geschiedenis van de provincie. Voor het gehele monumentenbeleid (inclusief gemeentelijke en rijksmonumenten) heeft de provincie voor de periode 2005 tot en met 2008 bijna € 2 miljoen begroot.

Voor de provincie Flevoland is er, in tegenstelling tot de andere drie provincies, slechts één gevalstudie uitgelicht. Daar is voor gekozen omdat deze provincie, mede als gevolg van haar korte bestaansgeschiedenis, relatief weinig in cultuurhistorie investeert. Van de drie geselecteerde beleidsinstrumenten is in de provincie Flevoland het instrument 'provinciale uitvoeringsinstellingen' het meest geschikt gebleken voor nadere bestudering.

Informatieverzameling. Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen is een breed scala aan documenten bestudeerd, waaronder wet- en regelgeving, beleidsdocumenten en Planning & Control rapportages (verder P&C-rapportages genoemd). Bij de P&C-rapportages is ervoor gekozen om in principe alleen die rapportages in het onderzoek te betrekken die ook voor Provinciale Staten (PS) beschikbaar zijn, dat wil zeggen de begrotingen, productenramingen, jaarstukken en productenrealisaties. Bij de gevalstudies is daarnaast soms gebruik gemaakt van interne rapportages van de provincie. Aangezien de gevalstudies zijn bedoeld om een meer gedetailleerd beeld van de beleidsuitvoering te schetsen, is er bij de gevalstudies voor gekozen om aanvullende informatie bij de provincie op te vragen.

In aanvulling op het documentenonderzoek zijn diverse interviews uitgevoerd om een goed beeld te krijgen van het cultuurhistorisch beleid van de provincie en om aanvullende informatie over de gevalstudies te verzamelen. Naast medewerkers van de provincie zijn ook andere betrokken partijen (de Stichting Monumentenwacht Noord-Holland en eigenaars van forten) geïnterviewd. Bijlage E bevat een overzicht van de geïnterviewde en geraadpleegde personen.

Informatieanalyse. De verzamelde informatie is geanalyseerd om inzicht te verschaffen in het provinciaal cultuurhistorisch beleid, de uitvoering daarvan en de resultaten die dat oplevert. Om de beleidsdoelstellingen van de provincie en de beoogde prestaties in kaart te brengen, maakt de Rekenkamer gebruik van een doelenboom. Dit is een figuur waarin een relatie wordt gelegd tussen:

- de doelstellingen die met het provinciaal beleid worden nagestreefd; en
- de prestaties die de provincie beoogt te leveren om die doelstellingen te realiseren.

De doelenboom is vervolgens ook gebruikt om te toetsen of de beoogde prestaties die in de doelenboom staan beschreven, daadwerkelijk zijn gerealiseerd. Bij het opstellen van de doelenboom is gebruik gemaakt van informatie uit de cultuurnota 2005-2008, waar nodig aangevuld met informatie uit begrotingen en productenramingen. De doelenboom is in overleg met medewerkers van de provincie opgesteld om ervoor te zorgen dat deze het provinciaal cultuurhistorisch beleid goed weergeeft.

Rapportage. Het onderzoek heeft geresulteerd in deze Nota van Bevindingen. Deze nota beschrijft de feiten die het onderzoek heeft opgeleverd. De informatie uit de Nota van Bevindingen wordt gebruikt om een Bestuurlijke Nota op te stellen, waarin naast een samenvatting van de onderzoeksbevindingen ook de conclusies en aanbevelingen zijn opgenomen. De conclusies en aanbevelingen komen voort uit: (a) toetsing van het provinciaal cultuurhistorisch beleid aan het beoordelingskader; en (b) vergelijking van de bevindingen voor de vier provincies. De Bestuurlijke Nota bevat ook de bestuurlijke reactie van Gedeputeerde Staten (GS) op het onderzoek en het nawoord van de Rekenkamer.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 van deze nota bevat de beoordelingscriteria en beschrijft waarom het belangrijk is dat provincies aan deze criteria voldoen. De hoofdstukken 3 tot en met 6 beschrijven de fasen van de beleidscyclus: beleidsvoorbereiding (Hoofdstuk 3), beleidsontwikkeling (Hoofdstuk 4), beleidsuitvoering (Hoofdstuk 5) en beleidsverantwoording (Hoofdstuk 6). Deze hoofdstukken zijn als volgt opgebouwd:

- De eerste paragraaf in elk hoofdstuk is beschrijvend van aard en schetst een beeld van de wijze waarop de provincie Noord-Holland invulling geeft aan de betreffende fase van de beleidscyclus.
- De tweede paragraaf in elk hoofdstuk is toetsend van aard en bevat de score van de provincie Noord-Holland op de beoordelingscriteria.

Bijlage A (Stelling van Amsterdam) en Bijlage B (Subsidiëring van provinciale monumenten) bevatten de beschrijving van de gevalstudies. Ter illustratie van de bevindingen zijn in het hoofdrapport soms onderdelen van de gevalstudies opgenomen. Bijlage C beschrijft de wettelijke taken van de provincie op het gebied van cultuurhistorie. Bijlage D bevat een overzicht van de in 2005 en 2006 door de provincie geleverde prestaties. Bijlage E bevat een overzicht van de geraadpleegde en geïnterviewde personen en Bijlage F bevat een overzicht van de gebruikte schriftelijke bronnen.

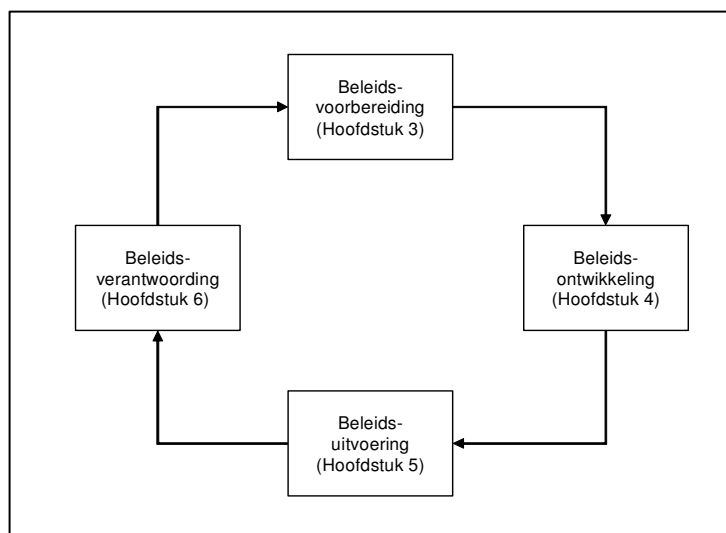
HOOFDSTUK 2

De beleidscyclus als beoordelingskader

Beleid is het streven naar bepaalde doeleinden met bepaalde middelen en in een bepaalde tijdsvolgorde. Daarbij wordt een aantal stappen onderscheiden die bij elkaar de zogenoemde beleidscyclus vormen: agendering-beleidsvoorbereiding-beleidsvaststelling-beleidsuitvoering-beleidstoetsing.⁴ Uiteraard zijn ook andere indelingen en faseringen mogelijk, zoals de bekende plan-do-check-act-cyclus van Deming.⁵ In de context van dit onderzoek is gekozen voor het onderscheid: beleidsvoorbereiding-beleidsontwikkeling-beleidsuitvoering-beleidsverantwoording. Deze fasen van de beleidscyclus zijn als volgt gedefinieerd:

- Beleidsvoorbereiding betreft het bepalen en vaststellen van de kaders van het provinciaal beleid.
- Beleidsontwikkeling betreft het 'vertalen' van beleidskaders in concrete doelstellingen en prestaties en daarvoor beschikbare financiële middelen.
- Beleidsuitvoering betreft het omzetten van het ontwikkelde beleid in concrete activiteiten die zijn gericht op het realiseren van de beleidsdoelstellingen en het leveren van de prestaties.
- Beleidsverantwoording betreft het evalueren van de mate waarin de beleidsvoornemens zijn gerealiseerd en het rapporteren daarover. Deze informatie kan vervolgens worden gebruikt bij de voorbereiding van nieuw beleid.

Figuur 1 illustreert de vier fasen van de beleidscyclus.

Figuur 1 De vier fasen van de beleidscyclus

⁴ Hoogerwerf, A., *Overheidsbeleid*, 1993.

⁵ Deming, W. E., *Out of the Crisis*, 1986.

Dit hoofdstuk beschrijft per fase van de beleidscyclus waarop de Rekenkamer het cultuurhistorisch beleid van de provincie heeft beoordeeld. De toetsing van de kwaliteit van de beleidsvoorbereiding, -ontwikkeling en -verantwoording is uitgevoerd voor het gehele cultuurhistorisch beleid. De toetsing van de kwaliteit van de beleidsuitvoering is alleen uitgevoerd voor de gevalstudies, omdat het binnen de kaders van dit onderzoek niet mogelijk is de gehele beleidsuitvoering te toetsen. Tabel 3 beschrijft welke informatie over de verschillende fasen van de beleidscyclus in dit rapport is terug te vinden.

Tabel 3 Informatie die over de verschillende fasen van de beleidscyclus in dit rapport is terug te vinden

Fase van beleidscyclus	Algemeen	Gevalstudie
Beleidsvoorbereiding	Beschrijvend + Toetsend	-
Beleidsontwikkeling	Beschrijvend + Toetsend	Beschrijvend
Beleidsuitvoering	Beschrijvend	Beschrijvend + Toetsend
Beleidsverantwoording	Beschrijvend + Toetsend	Beschrijvend

De Rekenkamer heeft in haar beoordeling vijf gradaties aangebracht, namelijk:

- In zeer grote mate: Deze score betekent dat de provincie in zeer grote mate aan de gestelde voorwaarde(n) voldoet, dat wil zeggen dat (bijna) alle bevindingen voldoen aan het geldende beoordelingscriterium.
- In grote mate: Dit betekent dat de provincie in grote mate aan de gestelde voorwaarde(n) voldoet, dat wil zeggen dat het merendeel van de bevindingen voldoet aan het geldende beoordelingscriterium.
- In redelijke mate: Dit betekent dat de provincie in redelijke mate aan de gestelde voorwaarde(n) voldoet, dat wil zeggen dat sprake is van tekortkomingen in het voldoen aan het geldende beoordelingscriterium.
- In geringe mate: Dit betekent dat de provincie in geringe mate aan de gestelde voorwaarde(n) voldoet, dat wil zeggen dat sprake is van aanzienlijke tekortkomingen in het voldoen aan het geldende beoordelingscriterium.
- In zeer geringe mate: Dit betekent dat de provincie in zeer geringe mate aan de gestelde voorwaarde(n) voldoet, dat wil zeggen dat de bevindingen erop duiden dat nauwelijks aan het geldende beoordelingscriterium wordt voldaan.

In dit rapport wordt bij de behandeling van de bevindingen per beoordelingscriterium nader ingegaan op de betekenis van de toegekende scores. Tabel 4 bevat een volledig overzicht van de beoordelingscriteria. De criteria worden onder de tabel toegelicht.

Tabel 4 Beoordelingscriteria

A	Beleidsvoorbereiding (algemeen)	Paragraaf
A.1	De provincie maakt onderscheid tussen wettelijke taken die zij moet uitvoeren en autonoom beleid dat zij daarnaast uitvoert.	3.2
A.2	De provincie beschrijft wat de aanleiding voor het ontwikkelen van autonoom beleid is.	
B	Beleidsontwikkeling (algemeen)	
B.1	De beleidsdoelstellingen dienen specifiek, prikkelend, meetbaar en tijdgebonden te zijn.	4.2
B.2	De prestaties vloeien logisch voort uit de beleidsdoelstellingen.	
B.3	De indicatoren hangen samen met de beleidsdoelstellingen en de prestaties.	
B.4	Gezamenlijk bieden de cultuurnota en de P&C-rapportages inzicht in het cultuurhistorisch beleid en de daarvoor beschikbare middelen.	

C		Beleidsuitvoering (gevalstudies)	
C.1	De provincie maakt afspraken met de betrokken in- of externe partij(en) over de te leveren prestaties, over de financiële middelen die daarvoor beschikbaar worden gesteld en over de wijze van verantwoording.		5.2
C.2	De uitvoering van het beleid verloopt volgens plan. Wanneer dit niet het geval is wordt beargumenteerd om welke reden dat het geval is.		
D		Beleidsverantwoording (algemeen)	
D.1	a) De provincie rapporteert of de beoogde prestaties zijn geleverd. b) De beoogde prestaties zijn geleverd.		6.2
D.2	a) De provincie rapporteert of de beoogde effecten zijn bereikt. b) De beoogde effecten zijn bereikt.		
D.3	De provincie maakt aannemelijk dat de geleverde prestaties bijdragen aan het realiseren van de beoogde effecten.		
D.4	De financiële verantwoording biedt inzicht in de (begrote en werkelijk ingezette) financiële middelen om de cultuurnota uit te voeren.		

Toelichting beleidsvoorbereiding

A.1	De provincie maakt onderscheid tussen wettelijke taken die zij moet uitvoeren en autonoom beleid dat zij daarnaast uitvoert.
-----	--

Gezien de kaderstellende rol van PS is het belangrijk voor PS inzicht te hebben in hun keuzemogelijkheden. Het is derhalve belangrijk dat de provincie onderscheid maakt tussen wettelijke taken en autonoom beleid. Wettelijke taken zijn taken die de provincie op grond van wet- en regelgeving moet uitvoeren. Autonoom beleid is beleid waarvoor de provincie zelf kiest. Inzicht in het onderscheid tussen wettelijke taken en autonoom beleid, biedt PS inzicht in de vrijheid die zij hebben om onderdelen van het cultuurhistorisch beleid in te vullen.

A.2	De provincie beschrijft wat de aanleiding voor het ontwikkelen van autonoom beleid is.
-----	--

Voor cultuurbeleid is doorgaans geen concrete aanleiding in de zin van een maatschappelijk knelpunt. Belangrijk is wel dat duidelijk is waarom is gekozen voor het vastgestelde cultuurhistorisch beleid. Wanneer de provincie autonoom beleid voert, is het belangrijk dat wordt beargumenteerd waarom bijvoorbeeld is besloten te investeren in de restauratie van molens en niet in die van kerken. Het beschrijven van de aanleiding voor het ontwikkelde beleid is met name belangrijk bij autonoom beleid.

Toelichting beleidsontwikkeling

B.1	De beleidsdoelstellingen dienen specifiek, prikkelend, meetbaar en tijdgebonden te zijn.
-----	--

Om de doeltreffendheid van het gevoerde beleid te kunnen beoordelen, is het belangrijk dat duidelijk is wat de beleidsdoelstellingen zijn en dat kan worden nagegaan of deze worden gerealiseerd. De beleidsdoelstellingen zijn getoetst op de volgende punten⁶:

- Specifiek: Is het beoogde effect voldoende specifiek en niet voor meerdere uitleg vatbaar?
- Prikkelend: Is een streefwaarde opgenomen?
- Meetbaar: Kan op basis van de huidige formulering de realisatie van de effecten tussentijds gevolgd worden aan de hand van prestatiegegevens en/of evaluatieonderzoek? Is informatie over de nulsituatie opgenomen?
- Tijdgebonden: Is aangegeven wanneer c.q. binnen welke periode het effect/probleem moet zijn bereikt/opgelost? Is een tijdpad met tussentijds te realiseren streefwaarden opgenomen?

Naast de formulering van de beleidsdoelstellingen zelf heeft de Rekenkamer in haar oordeel ook meegenomen of de provincie indicatoren heeft opgesteld die inzicht kunnen bieden in de mate waarin de beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd. Wanneer de opgestelde indicatoren informatie bevatten over de streefwaarde, de nulsituatie en het tijdpad draagt dit bij tot een positiever oordeel op de punten prikkelend, meetbaar en tijdgebonden.

B.2	De prestaties vloeien logisch voort uit de beleidsdoelstellingen.
-----	---

Het moet duidelijk zijn welke prestaties de provincie beoogt te leveren om de beleidsdoelstellingen te realiseren. Er moet dus een logische relatie bestaan tussen de prestaties en de daarmee beoogde effecten. Om te kunnen beoordelen of de prestaties logisch voortvloeien uit de beleidsdoelstellingen, hebben wij beoordeeld in hoeverre het mogelijk is om de in de doelenboom beschreven prestaties te koppelen aan de beleidsdoelstellingen.

B.3	De indicatoren hangen samen met de beleidsdoelstellingen en de prestaties.
-----	--

Voor de provincie is het belangrijk inzicht te hebben in de mate waarin zij de beoogde effecten bereikt en de beoogde prestaties levert. Om dit inzicht te verwerven, kan de provincie onder andere gebruik maken van de volgende typen indicatoren:

- Effect-indicatoren (bijvoorbeeld het aantal bezoekers van tentoonstellingen over archeologie) bieden inzicht in de mate waarin de beoogde maatschappelijke effecten zijn bereikt; en
- Prestatie-indicatoren (bijvoorbeeld het aantal georganiseerde tentoonstellingen over archeologie) bieden inzicht in de mate waarin de beoogde prestaties zijn geleverd.

Het is belangrijk dat de provincie indicatoren opstelt die logisch samenhangen met de beleidsdoelstellingen en de prestaties die de provincie beoogt te leveren. Ook is het belangrijk dat de indicatoren gezamenlijk een goed beeld kunnen geven van de mate waarin de doelstellingen zijn bereikt.

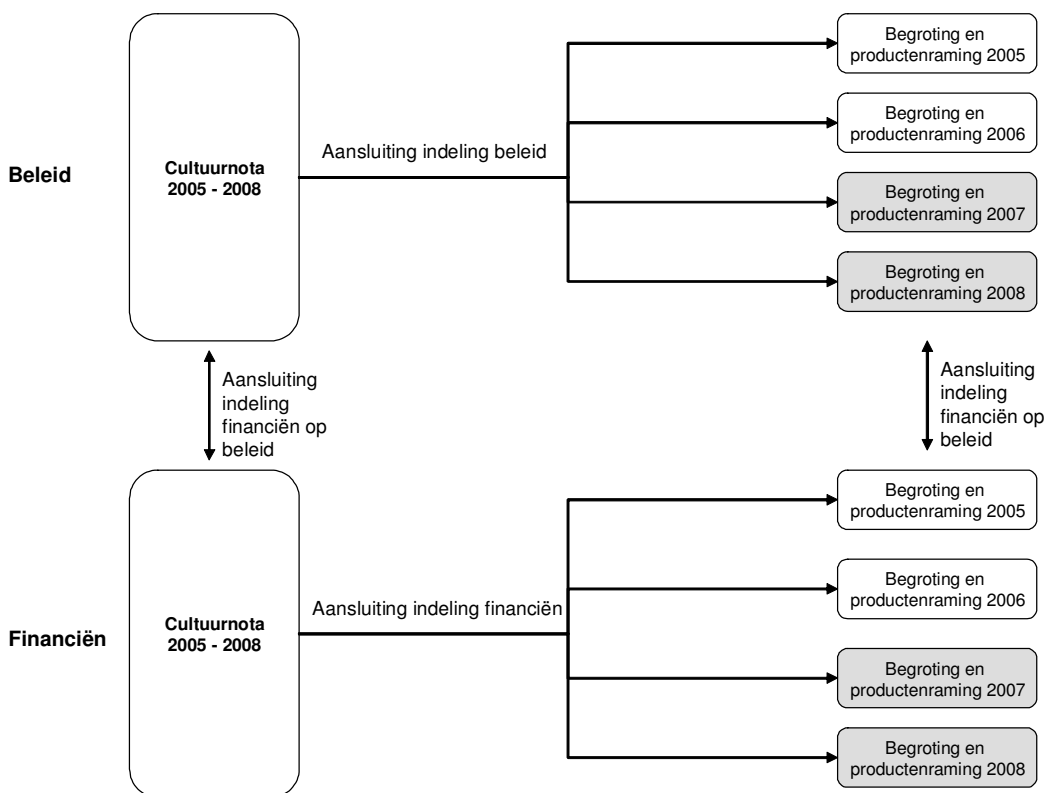
⁶ Deze criteria zijn ontleend aan de Handreiking Doelformulering en Prestatiegegevens die in 2002 is uitgebracht door het Ministerie van Financiën in het kader van VBTB (Van Beleidsbegroting Tot Beleidsverantwoording) en uit een deels vergelijkbare set criteria samengevat met de term SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden).

B.4	Gezamenlijk bieden de cultuurnota en de P&C-rapportages inzicht in het cultuurhistorisch beleid en de daarvoor beschikbare middelen.
-----	--

PS stellen met de cultuurnota de beleidsmatige en financiële kaders voor het cultuurhistorisch beleid vast. De huidige cultuurnota heeft betrekking op de periode 2005-2008. Voor de afzonderlijke jaren bieden de P&C-rapportages (begroting en productenraming) en, indien aanwezig, het uitvoeringsprogramma cultuur (meer) inzicht in de beoogde prestaties en effecten en beschikbare middelen.

Zowel in de cultuurnota als in de P&C-rapportages dient het voorgenomen beleid aan te sluiten op de beschikbare middelen. Daarnaast dienen de cultuurnota en de P&C-rapportages zowel beleidsmatig als financieel op elkaar aan te sluiten. De Rekenkamer heeft de aansluiting beoordeeld op basis van de indeling van de verschillende documenten. Wanneer de aansluiting op één van de aspecten tekortschiet heeft dit invloed op het inzicht voor PS. Dit betekent dat de laagste beoordeling op bovengenoemde aspecten doorslaggevend is voor het totaaloordeel (principe van de zwakste schakel).

In Figuur 2 is de beoordeling van de aansluiting schematisch weergegeven. De gearceerde documenten zijn niet meegenomen in de beoordeling.

Figuur 2 Beleidsmatige en financiële aansluiting

Toelichting beleidsuitvoering

De toetsing van de kwaliteit van de beleidsuitvoering heeft plaatsgevonden voor de gevalstudies.

C.1	De provincie maakt afspraken met de betrokken in- of externe partij(en) over de te leveren prestaties, over de financiële middelen die daarvoor beschikbaar worden gesteld en over de wijze van verantwoording.
-----	---

De provincie voert een breed scala aan activiteiten uit om haar beleidsdoelstellingen te realiseren. Sommige activiteiten worden door de provincie zelf uitgevoerd, bijvoorbeeld binnen een beleidsafdeling of binnen een programmabureau dat is opgericht om een specifiek onderdeel van het beleid uit te voeren. Bij andere activiteiten laat de provincie (een deel van) de uitvoering over aan één of meer externe partijen. De provincie is dan echter vaak wel verantwoordelijk voor de aansturing van deze partijen. In dat geval is het belangrijk dat de provincie afspraken maakt met de betrokken partijen over:

- de te leveren prestaties;
- de financiële middelen die zij daarvoor ontvangen;
- de wijze van verantwoording.

Ook wanneer de provincie zelf uitvoerder is, moet duidelijk zijn vastgelegd welke prestaties de provincie zal leveren, hoeveel dat gaat kosten en hoe daarover verantwoording wordt afgelegd. In haar oordeel op dit criterium weegt de Rekenkamer mee hoe concreet de gemaakte prestatie-afspraken zijn.

C.2	De uitvoering van het beleid verloopt volgens plan. Wanneer dit niet het geval is wordt beargumenteerd om welke reden dat het geval is.
-----	---

Wanneer afspraken worden gemaakt over de wijze waarop de uitvoering van het beleid zal verlopen, mag worden verwacht dat de uitvoering ook volgens plan verloopt. Uiteraard is het denkbaar dat zich ontwikkelingen voordoen die maken dat de planning niet haalbaar is of die aanleiding geven tot het wijzigen van de plannen. Mocht dit het geval zijn, dan is het belangrijk dat wordt beargumenteerd waarom de uitvoering niet volgens plan verloopt.

Toelichting beleidsverantwoording

De beoordelingscriteria D.1 tot en met D.3 hebben betrekking op de beleidsmatige verantwoording. Hierbij is gebruik gemaakt van eerder onderzoek van de Rekenkamer⁷ waarin gradaties zijn aangebracht in de mate waarin een provincie inzicht kan hebben in de doeltreffendheid van haar beleid (zie Figuur 3). Dit onderzoek maakt duidelijk dat de provincie inzicht kan verwerven in de doeltreffendheid van haar beleid door:

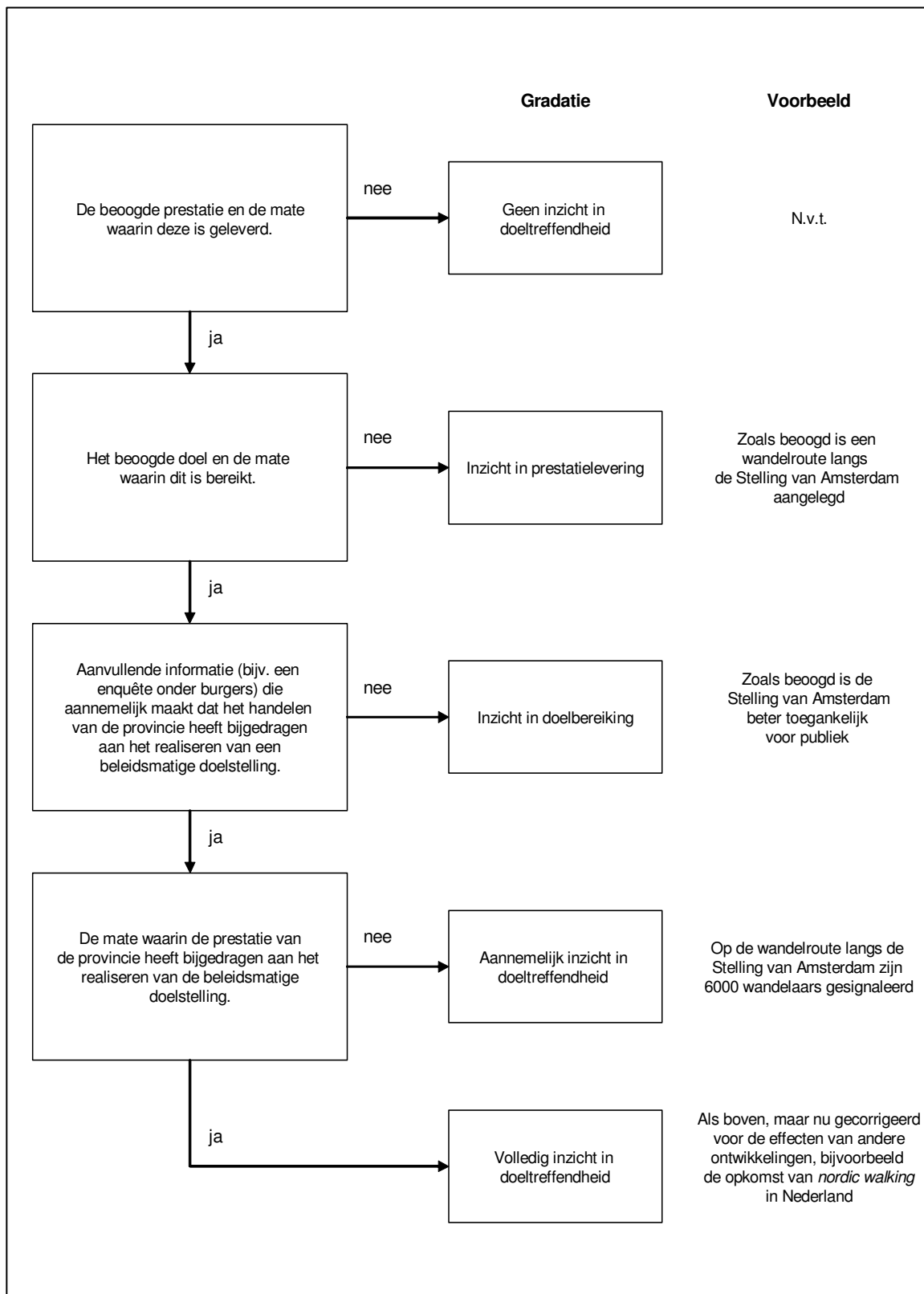
- informatie te verzamelen over de mate waarin de beoogde prestaties zijn geleverd (zie criterium D.1);
- informatie te verzamelen over de mate waarin de beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd (zie criterium D.2);
- onderzoek te doen naar de vraag of de beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd dankzij het beleid van de provincie (zie criterium D.3).

Beoordelingscriterium D.4 heeft betrekking op de financiële verantwoording.

---

⁷ Randstedelijke Rekenkamer, *Kennis van Eigen Kunnen: Provincie Noord-Holland*, oktober 2006.

Figuur 3 Gradaties in inzicht in de doeltreffendheid van beleid⁸

⁸ Randstedelijke Rekenkamer, *Kennis van Eigen Kunnen: Provincie Noord-Holland*, oktober 2006.

D.1	<p>a) De provincie rapporteert of de beoogde prestaties zijn geleverd.</p> <p>b) De beoogde prestaties zijn geleverd. NB: Dit oordeel betreft alleen prestaties waarover is gerapporteerd.</p>
-----	--

Beoordelingscriterium. In de cultuurnota is voor vier jaar vastgelegd welke prestaties de provincie in die periode beoogt te leveren. Tenzij is aangegeven dat van de beleidsvoornemens is afgeweken, mag worden verwacht dat de beoogde prestaties worden geleverd. PS kunnen alleen inzicht verwerven in de stand van zaken bij het leveren van de beoogde prestaties als wordt gerapporteerd of deze prestaties zijn geleverd. De Rekenkamer heeft dan ook beoordeeld:

- a) in welke mate de provincie rapporteert of de beoogde prestaties zijn geleverd;
- b) in welke mate de beoogde prestaties zijn geleverd (volgens de rapportages van de provincie).

Als door de provincie niet is gerapporteerd of een specifieke prestatie is geleverd, dan heeft de Rekenkamer geen aanvullend onderzoek gedaan om te achterhalen of dit toch het geval is.

Toelichting op de analyse van de Rekenkamer. Om te kunnen beoordelen of de prestaties zijn geleverd, moet eerst duidelijk zijn welke prestaties de provincie beoogt te leveren. Zoals is beschreven in paragraaf 1.3 maakt de Rekenkamer gebruik van een doelenboom om dit te beschrijven. De doelenboom bevat de beoogde prestaties voor de periode 2005-2008. Aangezien in dit onderzoek wordt nagegaan of de voor 2005 en 2006 beoogde prestaties zijn geleverd, moet duidelijk zijn welke prestaties uit de doelenboom in 2005 en 2006 moeten worden geleverd. Om dit in kaart te brengen, zijn de prestaties uit de doelenboom gekoppeld aan informatie uit P&C-rapportages (begrotingen en productenramingen 2005 en 2006).

Ad.a) Mate waarin de provincie rapporteert of de beoogde prestaties zijn geleverd. Om na te gaan of de prestaties zijn geleverd, is gebruik gemaakt van de P&C-rapportages (jaarstukken en productenrealisaties 2005 en 2006) en, indien aanwezig, andere documenten waarin de provincie zich verantwoordt over de geleverde prestaties (bijvoorbeeld een tussentijdse evaluatie of een uitvoeringsprogramma waarin wordt teruggeblikt op het voorgaande jaar). Door de informatie over de geleverde prestaties te koppelen aan de informatie over de beoogde prestaties, kan worden beoordeeld of de provincie rapporteert over prestatielevering.

De mate waarin de provincie rapporteert over de prestatielevering is op de volgende schaal beoordeeld:

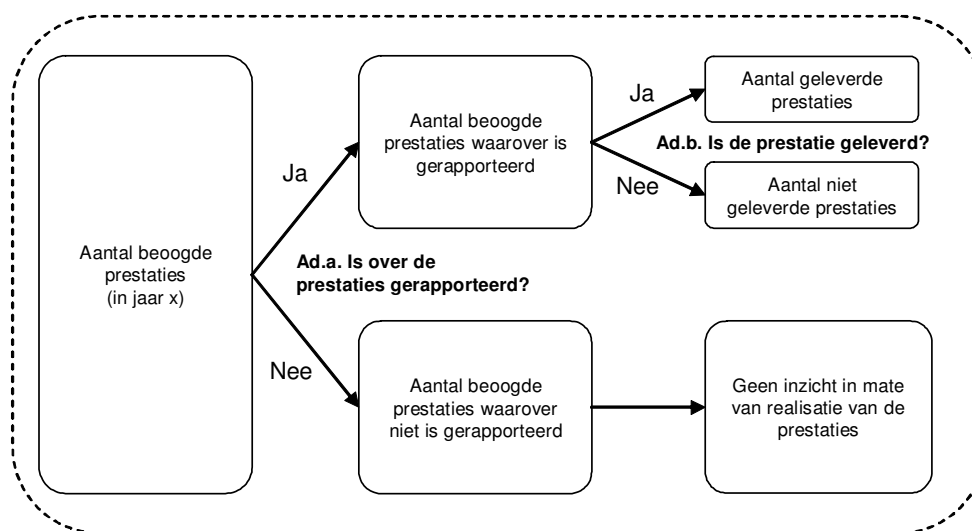
- In zeer grote mate = de provincie rapporteert over > 94% van de voor 2005 en 2006 beoogde prestaties
- In grote mate = de provincie rapporteert over 80-94% van de voor 2005 en 2006 beoogde prestaties
- In redelijke mate = de provincie rapporteert over 65-79% van de voor 2005 en 2006 beoogde prestaties
- In geringe mate = de provincie rapporteert over 50-64% van de voor 2005 en 2006 beoogde prestaties
- In zeer geringe mate = de provincie rapporteert over < 50% van de voor 2005 en 2006 beoogde prestaties

De Rekenkamer hecht belang aan een transparante beleidsverantwoording. Om die reden is, als over minder dan 50% van de beoogde prestaties wordt gerapporteerd, het oordeel 'in zeer geringe mate' gehanteerd.

Ad.b) Mate waarin de beoogde prestaties zijn geleverd. NB: Dit oordeel betreft alleen prestaties waarover is gerapporteerd. Als de provincie rapporteert in hoeverre de beoogde prestatie is geleverd, heeft de Rekenkamer beoordeeld in welke mate die prestatie daadwerkelijk is geleverd. Voor de afzonderlijke prestaties is beoordeeld of deze in zeer grote, grote, redelijke, geringe of zeer geringe mate zijn geleverd. Vervolgens is de informatie over de afzonderlijke prestaties opgeteld om tot een eindoordeel te komen over de mate waarin de prestaties waarover wordt gerapporteerd zijn geleverd. Hiervoor is de volgende schaal gehanteerd:

- In zeer grote mate = > 94% van de beoogde prestaties is in grote of zeer grote mate geleverd
- In grote mate = 80-94% van de beoogde prestaties is in grote of zeer grote mate geleverd
- In redelijke mate = 65-79% van de beoogde prestaties is in grote of zeer grote mate geleverd
- In geringe mate = 50-64% van de beoogde prestaties is in grote of zeer grote mate geleverd
- In zeer geringe mate = < 50% van de beoogde prestaties is in grote of zeer grote mate geleverd

Figuur 4 illustreert dat de Rekenkamer haar oordeel baseert op: (a) de mate waarin is gerapporteerd over het leveren van de beoogde prestaties; en (b) voor het deel van de prestaties waarover is gerapporteerd, de mate waarin deze zijn beoordeeld.

Figuur 4 Schematische weergave van beoordelingscriterium D.1

D.2	a) De provincie rapporteert of de beoogde effecten zijn bereikt. NB: Dit oordeel betreft alleen de effect-indicatoren. b) De beoogde effecten zijn bereikt. NB: Dit oordeel betreft alleen effecten waarover is gerapporteerd.
-----	---

Beoordelingscriterium. In de cultuurnota is voor vier jaar vastgelegd welke beleidsdoelstellingen de provincie in die periode nastreeft. Tenzij is aangegeven dat van de beleidsvoornemens is afgeweken, mag worden verwacht dat de doelstellingen worden bereikt. PS kunnen inzicht verwerven in de stand van zaken bij het realiseren van de beleidsdoelstellingen als hierover wordt gerapporteerd. De Rekenkamer heeft dan ook beoordeeld:

- in welke mate de provincie rapporteert of de beoogde effecten zijn bereikt;
- in welke mate de beoogde effecten zijn gerealiseerd (volgens de rapportages van de provincie).

Als door de provincie niet is gerapporteerd of een specifiek effect is bereikt, dan heeft de Rekenkamer geen aanvullend onderzoek gedaan om te achterhalen of dit toch het geval is.

Toelichting op de analyse van de Rekenkamer. Om te kunnen beoordelen of de beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd, moet eerst duidelijk zijn welke doelstellingen de provincie heeft. Deze doelstellingen zijn onderdeel van de doelenboom die door de Rekenkamer is opgesteld. Om te meten of de doelstellingen zijn gerealiseerd,

kan een provincie onder andere gebruik maken van effect-indicatoren, dat wil zeggen indicatoren die inzicht bieden in de mate waarin de beoogde maatschappelijke effecten zijn bereikt.

Ad.a) De provincie rapporteert of de beoogde effecten zijn bereikt. NB: Dit oordeel betreft alleen de effect-indicatoren. De Rekenkamer heeft onderzocht of de provincie rapporteert over het realiseren van de beleidsdoelstellingen en, als dat niet het geval is, of de provincie effect-indicatoren heeft opgesteld en rapporteert over de stand van zaken met betrekking tot die effect-indicatoren. Hiervoor is gebruik gemaakt van informatie uit P&C-rapportages (jaarstukken en productenrealisaties 2005 en 2006) en, indien beschikbaar, tussentijdse rapportages over de beleidsuitvoering.

Ad.b) De beoogde effecten zijn bereikt. NB: Dit oordeel betreft alleen effecten waarover is gerapporteerd. Als de provincie rapporteert in hoeverre het beoogde effect is bereikt, heeft de Rekenkamer beoordeeld in welke mate dat effect daadwerkelijk is bereikt.

D.3	De provincie maakt aannemelijk dat de geleverde prestaties bijdragen aan het realiseren van de beoogde effecten.
-----	--

Het is denkbaar dat, naast het beleid van de provincie, ook andere factoren van invloed zijn op het realiseren van de doelstellingen van het provinciaal beleid. Zo wordt de doelstelling om de cultuurdeelname te verhogen niet alleen beïnvloed door het cultuurbeleid van de provincie, maar bijvoorbeeld ook door beleid van het Rijk en gemeenten. Voor de provincie is het belangrijk inzicht te hebben in de doeltreffendheid van haar beleid, dat wil zeggen in de vraag of de beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd door prestaties die de provincie heeft geleverd.

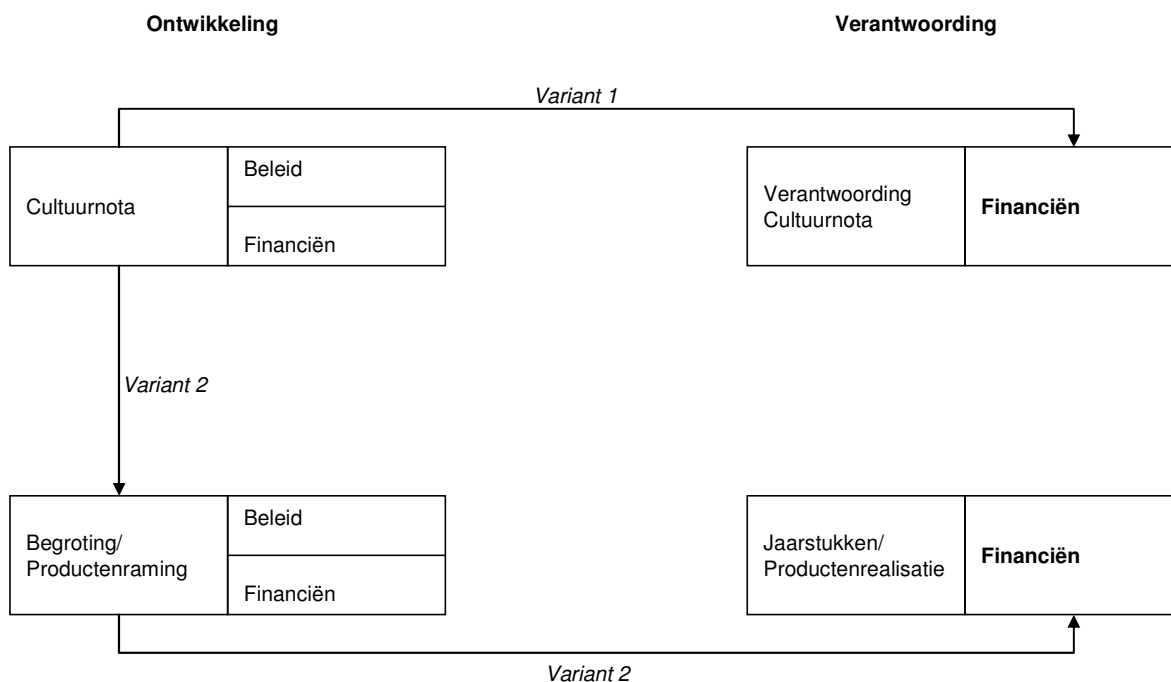
Het is echter niet eenvoudig onderzoek te doen naar de doeltreffendheid van beleid. Het opzetten van een dergelijk onderzoek kan tijdrovend en kostbaar zijn. De Rekenkamer verwacht dan ook niet dat de provincie onderzoek doet naar de doeltreffendheid van alle onderdelen van het cultuurhistorisch beleid. Het is echter wel belangrijk dat provincies zoveel mogelijk aannemelijk proberen te maken dat hun beleid bijdraagt aan het realiseren van beleidsdoelstellingen, bijvoorbeeld door af en toe onderzoek uit te voeren dat 'aannemelijk inzicht' (zie Figuur 3) biedt in de doeltreffendheid van onderdelen van het beleid. In dit onderzoek is de Rekenkamer nagegaan in hoeverre de provincie dergelijke onderzoeken uitvoert.

D.4	De financiële verantwoording biedt inzicht in de (begrote en werkelijk ingezette) financiële middelen om de cultuurnota uit te voeren.
-----	--

PS stellen met de cultuurnota en de programmabegrotingen naast de beleidsmatige ook de financiële kaders voor het cultuurhistorisch beleid vast. Het is belangrijk om achteraf te kunnen controleren of de beoogde prestaties zijn gerealiseerd met de financiële middelen die daarvoor beschikbaar zijn gesteld. Wanneer de realisatie sterk afwijkt van de begroting (na wijziging), is het belangrijk dat wordt beargumenteerd waarom dat het geval is. Voor de beoordeling van de financiële verantwoording over de cultuurnota hebben we gebruik gemaakt van aparte verantwoordingsrapportages over de cultuurnota (indien beschikbaar) en de jaarlijkse P&C-rapportages. De Rekenkamer heeft de financiële verantwoording beoordeeld op twee aspecten:

a) De aansluiting van de financiële verantwoording op de cultuurnota. De Rekenkamer is van mening dat over de cultuurnota (en de uitvoeringsprogramma's) zowel beleidsmatig (zie beoordelingscriteria D.1 en D.2) als

financieel verantwoording afgelegd dient te worden. De financiële verantwoording over de cultuurnota moet aansluiten op het voorgenomen beleid en de hiervoor begrote financiële middelen. Verantwoording over de cultuurnota kan middels aparte verantwoordingsrapportages over de cultuurnota (zie Figuur 5 variant 1) of middels de jaarlijkse P&C-rapportages (zie Figuur 5 variant 2). Indien middels de jaarstukken en productenrealisaties verantwoording over de cultuurnota wordt afgelegd, dienen deze P&C-rapportages helder op de cultuurnota aan te sluiten. De Rekenkamer heeft de aansluiting beoordeeld op basis van de indeling van de verschillende documenten.

Figuur 5 Aansluiting van de financiële verantwoording op de cultuurnota

b) De kwaliteit van de financiële verantwoording. Naast de aansluiting van de financiële verantwoording op de cultuurnota is ook de kwaliteit van de financiële verantwoording bepalend voor de mate waarin PS inzicht hebben in de begrote en werkelijk ingezette financiële middelen om de cultuurnota uit te voeren. Hierbij gaat het zowel om de mate van detail waarin wordt gerapporteerd over de financiële middelen als om de toelichting op de financiële afwijkingen. De vereiste mate van detail van de financiële verantwoording is afhankelijk van de mate van detail van de begrote financiële middelen in de cultuurnota. PS dienen immers op hetzelfde niveau te kunnen controleren als waarop zij kaders stellen.

Beide aspecten hebben direct invloed op de mate waarin PS inzicht hebben in de financiële middelen die zijn ingezet om het voorgenomen beleid uit te voeren. Wanneer de verantwoording op één van de aspecten tekortschiet heeft dit invloed op de gehele verantwoording en daarmee het inzicht voor PS. Dit betekent dat de laagste beoordeling op bovengenoemde aspecten doorslaggevend is voor het totaaloordeel (principe van de zwakste schakel).

HOOFDSTUK 3

Beleidsvoorbereiding

3.1 Wat zijn de beleidskaders op het gebied van cultuurhistorie?

3.1.1 Wat zijn de wettelijke taken van de provincie?

Op het gebied van cultuurhistorie is voor de provincie verschillende wetgeving van belang. De provincie heeft diverse wettelijke taken op het gebied van cultuurhistorie, zoals de adviestaak bij het aanwijzen van beschermde stads- en dorpsgezichten. Daarnaast zijn bepaalde wettelijke taken van de provincie meer indirect van belang, bijvoorbeeld het vaststellen van streekplannen. In het streekplan kunnen bepalingen over cultuurhistorie worden opgenomen. Het vaststellen van een streekplan is echter niet aan te merken als een wettelijke taak op het gebied van cultuurhistorie. Tabel 5 bevat een overzicht van de wettelijke taken op het gebied van cultuurhistorie die van belang zijn voor de provincie. Door wijzigingen in wet- en regelgeving vinden ook wijzigingen plaats in de taken die de provincie moet uitvoeren. De inwerkingtreding van de Wet op de archeologische monumentenzorg betekent bijvoorbeeld dat de provincie verantwoordelijk is voor het aanwijzen van archeologische attentiegebieden. Tabel 6 bevat een overzicht van recente of voorgenomen wijzigingen in wet- en regelgeving en de consequenties daarvan voor de provincie. Bijlage C bevat een uitgebreide toelichting op Tabel 5 en Tabel 6.

Tabel 5 Wettelijke taken van de provincie (2005-2006)

Wet	Datum inwerkingtreding	Wettelijke taken
Monumentenwet 1988	1 januari 1989	Adviestaak GS als het gaat om monumenten gelegen in een gemeente maar buiten de krachtens de Wegenverkeerswet 1994 vastgestelde bebouwde kom: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Advies aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen bij aanwijzing van een monument (art. 3 lid 2 en 5 jo. art. 7 lid 1); ▪ Advies aan college van Burgemeester en Wethouders over aanvraag om een vergunning tot wijziging, afbraak of verwijdering (art. 16 lid 1 en 2); ▪ Adviestaak GS bij aanwijzing beschermd stads- en dorpsgezicht of intrekking van aanwijzing (art 35 lid 2).
Besluit Rijkssubsidiëring Restauratie Monumenten (BRRM)	16 juni 1997. Per 1 februari 2006 vervallen.	Vaststellen van Provinciaal Restauratie UitvoeringsProgramma dat beschrijft welke rijksmonumenten, gelegen in gemeenten met minder dan 100 rijksmonumenten, voor subsidie in aanmerking komen (art. 12 lid 1 BRRM).
Wet Ruimtelijke Ordening (WRO)	1 augustus 1965	Onder andere: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vaststellen streekplan (art. 4a WRO). In het streekplan kunnen bepalingen over cultuurhistorie worden opgenomen die doorwerken in gemeentelijke bestemmingsplannen; ▪ Goedkeuren gemeentelijke bestemmingsplannen (art. 11 WRO).

Tabel 6 Veranderingen in wettelijke taken van de provincie (na 2006)

Wet	Datum inwerkingtreding	Gevolgen voor wettelijke taken
Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz)	1 september 2007	Verdrag van Malta; belangrijkste taken provincie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aanwijzen archeologische attentiegebieden (art. 44 Mon.w.) ▪ Beheren provinciaal archeologisch depot (art. 51 Mon.w.) ▪ Aanwijzen gemeentelijke depots (art. 51 Mon.w.)
Nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (Wro)	1 juli 2008	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zoveel mogelijk vooraf door overleg of instrumenten duidelijk maken welk beleid doorwerkt naar gemeenten. ▪ Structuurvisie in plaats van streekplan. ▪ Geen toetsing gemeentelijke bestemmingsplannen meer, maar drie andere instrumenten: (1) het geven van een aanwijzing; (2) stellen van algemene regels (verordening); en (3) inpassingsplan met projectbesluit.
Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen (Wkpb)	1 juli 2007	Besluiten met betrekking tot monumenten moeten kenbaar zijn voor burgers en opvraagbaar zijn bij het Kadaster.
Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)	1 januari 2009	De bevoegdheid voor het verlenen van monumentenvergunningen gaat naar de gemeente.

Bij het uitvoeren van een wettelijke taak heeft de provincie ook een bepaalde mate van vrijheid bij de invulling van deze taak. De provincie kan ervoor kiezen een wettelijke taak, bijvoorbeeld het inrichten van een provinciaal archeologisch depot, zo summier mogelijk in te vullen, maar kan ook besluiten dit uitgebreider te doen. Binnen het kader van dit onderzoek heeft de Rekenkamer niet onderzocht hoe uitgebreid de provincie invulling heeft gegeven aan haar wettelijke taken.

3.1.2 Wat is het autonome beleid van de provincie Noord-Holland?

Naast de bovengenoemde wettelijke taken voert de provincie autonoom beleid uit, dat wil zeggen beleid dat de provincie op eigen initiatief uitvoert. In de cultuurnota van de provincie Noord-Holland bevatten de volgende twee pijlers informatie over het cultuurhistorisch beleid: (1) culturele planologie; en (2) cultuurbehoud. Hieronder wordt toegelicht welk autonoom beleid de provincie binnen deze twee pijlers voert.

Culturele planologie. De provincie zet culturele planologie in als instrument om cultuurhistorie in te brengen in ruimtelijke ordeningsprocessen. De provincie heeft culturele planologie tot speerpunt voor de periode 2005-2008 benoemd en geeft in die periode prioriteit aan uitbreiding van projecten culturele planologie. De provincie heeft een deelverordening culturele planologie opgesteld. Ook is er een beleidsnota waarin het beleid op het gebied van culturele planologie kort wordt beschreven en wordt geïllustreerd aan de hand van een groot aantal voorbeeldprojecten. Culturele planologie is geen wettelijke taak van de provincie, met uitzondering van de taken die de provincie heeft bij de bescherming van archeologische monumenten.

Cultuurbehoud. Binnen de pijler *Cultuurbehoud* zijn met name de onderdelen *Monumenten en archeologie* en *Toerisme en recreatie* relevant voor dit onderzoek:

- Monumenten en archeologie: In aanvulling op de wettelijke taken voert de provincie Noord-Holland, op eigen initiatief, een groot aantal activiteiten uit. Voorbeelden daarvan zijn:

- Het uitvoeren van de programma's Industrieel Erfgoedroute Noordzeekanaalgebied, Stelling van Amsterdam, Oer-IJ, Groetpolder-De Gouw en Waterland. De uitvoeringsprogramma's Stelling van Amsterdam en Industrieel Erfgoedroute Noordzeekanaalgebied zijn autonoom beleid van de provincie. De gebiedsprogramma's Oer-IJ, Groetpolder-De Gouw en Waterland zijn gericht op behoud en beheer van archeologische waarden en vloeien derhalve voort uit een wettelijke taak van de provincie.
  - Het subsidiëren van provinciale monumenten: De provincie Noord-Holland heeft een monumentenlijst met daarop circa 620 provinciale monumenten en verstrekt subsidies voor restauratie en onderhoud van deze monumenten. Dit is autonoom provinciaal beleid. In Bijlage B is meer informatie te vinden over dit onderwerp.
  - Toerisme en recreatie: De provincie stimuleert, via de Agenda Recreatie en Toerisme, de relatie van cultuurhistorische projecten die het recreatief en toeristisch aanbod in Noord-Holland verrijken.
- In paragraaf 4.1 wordt in meer detail ingegaan op de doelstellingen van de provincie en op de prestaties die de provincie gaat leveren om die doelstellingen te realiseren.

3.1.3 Zijn er koerswijzigingen ten opzichte van het autonoom provinciaal beleid uit de voorgaande periode?

De provincie is vrij te bepalen welk autonoom beleid zij, in aanvulling op haar wettelijke taken, op het gebied van cultuurhistorie voert. In deze paragraaf beschrijven we of het huidige cultuurhistorisch beleid is gewijzigd ten opzichte van het beleid uit de voorgaande cultuurnota en, zo ja, wat de belangrijkste wijzigingen zijn.

De cultuurnota 2005-2008 beschrijft niet welke koerswijzigingen er zijn ten opzichte van de voorgaande cultuurnota. Inzicht hierin kan wel worden verkregen op basis van de bijlage bij de cultuurnota. Deze beschrijft de financiële inzet in de periode 2005-2008 en de verschuivingen ten opzichte van 2004. Dit geeft ook antwoord op de vraag waar beleidsmatig de belangrijkste verschuivingen hebben plaatsgevonden. Binnen de voor dit onderzoek relevante pijlers is de grootste verandering de verhoging van het budget voor archeologische behoud- en beheerprogramma's van € 104.900 in 2004 naar € 346.700 op jaarbasis voor de jaren 2005 tot en met 2008.

3.2 Wat is de kwaliteit van de beleidsvoorbereiding?

A.1	De provincie maakt in geringe mate onderscheid tussen wettelijke taken die zij moet uitvoeren en autonoom beleid dat zij daarnaast uitvoert. Noch de cultuurnota noch de programmabegroting bevatten een systematisch overzicht van de wettelijke taken. Wel worden in beide documenten enkele wettelijke taken genoemd.
-----	---

Om haar kaderstellende rol goed te kunnen vervullen, is het belangrijk voor PS te weten welke taken de provincie op grond van wet- en regelgeving moet uitvoeren en welk autonoom beleid de provincie daarnaast uitvoert. Deze informatie kan bijvoorbeeld worden opgenomen in de cultuurnota of de programmabegroting. In het onderzoek is nagegaan in hoeverre dat onderscheid in deze of andere documenten wordt gemaakt. Dit heeft de volgende beoordeling opgeleverd:

- **Cultuurnota.** De cultuurnota bevat geen systematisch overzicht van de wettelijke taken van de provincie. Wel worden enkele wettelijke taken in de tekst kort genoemd. Zo wordt ingegaan op het Verdrag van Malta en de daaruit voortvloeiende taken voor de provincie.
- **Programmabegroting.** De programmabegroting bevat geen systematisch overzicht van de wettelijke taken van de provincie. Wel worden enkele wettelijke taken genoemd in de volgende passage: "daarnaast blijft de

provincie de huidige taken en bevoegdheden uitvoeren, zoals vondstmeldingen, het beheer van het archeologische depot en het toetsen van diverse plannen en besluiten op archeologische aspecten”.

Doordat in de cultuurnota en programmabegroting in geringe mate onderscheid wordt gemaakt tussen wettelijke taken en autonoom beleid, is weinig transparant bij welke beleidsonderdelen keuzevrijheid voor PS bestaat.

A.2	De provincie beschrijft in grote mate wat de aanleiding voor het ontwikkelen van autonoom beleid is. Voor de diverse onderdelen van het cultuurhistorisch beleid is in de cultuurnota beschreven waarom de provincie het belangrijk vindt dit beleid te ontwikkelen.
-----	---

In de cultuurnota is voor het autonome beleid over het algemeen helder beschreven waarom de provincie het belangrijk vindt beleid op dat terrein te ontwikkelen. De paragrafen over ‘culturele planologie’ en ‘cultuurbehoud’ beginnen met een inleiding waarin wordt beschreven waarom de provincie het belangrijk vindt dat beleid op deze gebieden wordt ontwikkeld en welke doelstellingen de provincie met dat beleid nastreeft. De aanleiding voor het ontwikkelen van beleid op het gebied van culturele planologie is bijvoorbeeld als volgt geformuleerd: ‘De identiteit van een gebied, waaronder regionale karakteristieken, duurzaamheid en leefbaarheid blijven belangrijke elementen van een prettige leefomgeving. Door het inzetten van culturele planologie als instrument worden hedendaagse cultuur en cultuurhistorie ingebracht in ruimtelijke ordeningsprocessen, waardoor de kwaliteit en de leefbaarheid van de stedelijke en landschappelijke omgeving worden verhoogd’.

HOOFDSTUK 4

Beleidsontwikkeling

4.1 Hoe zijn de beleidskaders vertaald in doelstellingen, prestaties en financiële middelen?

4.1.1 *Wat zijn de beoogde effecten en prestaties?*

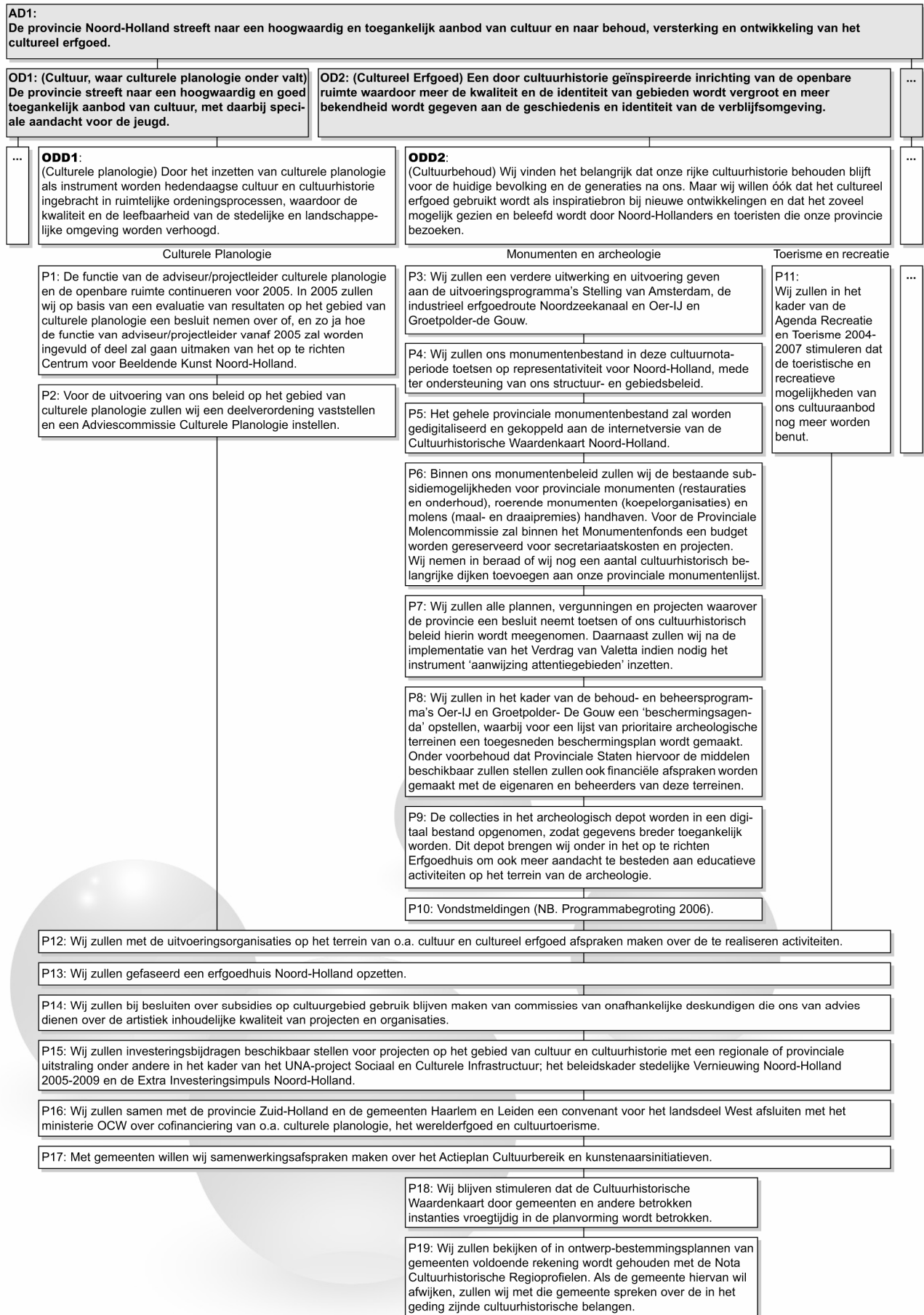
Om het provinciaal cultuurhistorisch beleid te kunnen beschrijven en beoordelen, heeft de Rekenkamer een doelenboom opgesteld. Een doelenboom is, zoals eerder is beschreven, een hulpmiddel om de relatie duidelijk te maken tussen de doelstellingen van beleid en de prestaties die worden geleverd om die doelstellingen te realiseren. Figuur 6 bevat de doelenboom waarin het provinciaal cultuurhistorisch beleid wordt beschreven. In de doelenboom worden de volgende afkortingen gehanteerd:

- AD = Algemene doelstelling
- OD = Operationele doelstelling
- ODD = Operationele deeldoelstelling
- P = Prestatie

De doelenboom is opgesteld door de Rekenkamer op basis van informatie uit de cultuurnota 2005-2008. De cultuurnota is gebruikt omdat dit het leidende document is voor het provinciaal cultuurbeleid. Wanneer de programmabegroting of productenraming aanvullende prestaties bevatten, zijn deze aan de doelenboom toegevoegd. Als dit is gebeurd, dan is dat in de doelenboom vermeld.

In de doelenboom zijn de prestaties gekoppeld aan de operationele deeldoelstellingen van de provincie. De prestaties P12-P19 zijn afkomstig uit het hoofdstuk 'instrumenten' uit de cultuurnota. De prestaties P12-P17 hebben betrekking op het gehele cultuurhistorisch beleid en zijn derhalve over de hele breedte van de doelenboom opgenomen. De prestaties P18 en P19 hebben betrekking op monumenten en archeologie. In de doelenboom duiden de blokjes met daarin puntjes erop dat de cultuurnota nog aanvullende doelstellingen en prestaties bevat die niet binnen de afbakening van dit onderzoek vallen.

De doelenboom is in overleg met medewerkers van de provincie opgesteld om ervoor te zorgen dat deze het provinciaal cultuurhistorisch beleid goed weergeeft.

Figuur 6 Doelenboom cultuurhistorisch beleid

De provincie gebruikt indicatoren om te meten of zij haar doelstellingen realiseert. Tabel 7 bevat een overzicht van de indicatoren. Het is daarbij belangrijk op te merken dat de indicatoren alleen in de programmabegroting zijn opgenomen en niet in de cultuurnota.

Tabel 7 Indicatoren op het gebied van cultuurhistorie 2006

Omschrijving indicator ⁹
Het percentage mensen dat deelneemt aan culturele activiteiten
Aantal archeologische vindplaatsen die bewaard kunnen worden door middel van financiële compensatie aan agrariërs en waarover publiciteit gegenereerd wordt
Aantal steunfunctie-instellingen dat afspraken over product- en prestatie-analyse in het plan heeft opgenomen
Aantal provinciale plannen waarin de cultuurhistorische component expliciete aandacht krijgt
Aantal projecten waarbij zowel de cultuuractoren als de cultuurfactoren zijn ingebracht in ruimtelijke ordeningsprocessen

Hoewel dit onderzoek zich richt op de periode 2005-2006 merkt de Rekenkamer op dat de provincie in de programmabegroting 2008 andere indicatoren heeft opgenomen. In Tabel 8 worden deze indicatoren beschreven.

Tabel 8 Indicatoren op het gebied van cultuurhistorie 2008

Omschrijving indicator ¹⁰
Aantal door provincie beoordeelde plannen ruimtelijke ordening met aandacht voor cultuurhistorische component
Aantal projecten in het kader van culturele planologie
Aantal provinciaal beschermde archeologische monumenten met beheersvergoeding
Aantal projecten binnen het UNA Programma Sociale en Culturele Infrastructuur + EXIN-H ¹¹
Subsidiëring monumenten <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aantal verleende vergunningen en subsidies voor restauratie van provinciale monumenten ▪ Aantal verleende subsidies voor onderhoud van provinciale monumenten ▪ Aantal verleende subsidies voor malen en draaien van molens
Archeologie <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aantal grote archeologische veldonderzoeken, toevalsvondsten en vondstmeldingen ▪ Aantal educatieve archeologieprojecten
Stelling van Amsterdam <ul style="list-style-type: none"> ▪ Naamsbekendheid Stelling van Amsterdam ▪ Aantal bezoekerscentra Stelling van Amsterdam ▪ Aantal knelpunten doorgaande wandelroute opgelost

⁹ Programmabegroting 2006.

¹⁰ Programmabegroting 2008.

¹¹ EXIN-H = Extra Investeringsimpuls Noord-Holland; UNA = middelen die beschikbaar zijn gekomen door de verkoop van de UNA-aandelen die de provincie in bezit had;

4.1.2 Hoeveel financiële middelen zijn begroot?

Tabel 9 biedt inzicht in de financiële middelen die de provincie beoogt in te zetten voor de uitvoering van het cultuurhistorisch beleid uit de cultuurnota 2005-2008. Daarbij dient te worden opgemerkt dat diverse projecten die een belangrijke rol spelen op het gebied van cultuurhistorie, zoals de uitvoering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam, niet in deze begroting zijn opgenomen. De bedragen bieden dus geen volledig inzicht in de uitgaven op het gebied van cultuurhistorie. De tabel geeft echter wel een beeld van de diverse kostenposten.

Tabel 9 Inzet van financiële middelen ten behoeve van cultuurhistorie (in Euro)¹²

Beleidssterrein	Kostenpost	Begrote inzet van middelen in elk van de jaren 2005-2008
Culturele planologie	Culturele planologie	854.600
Archeologie	Materiaalkosten archeologisch depot	7.800
	Archeologische projecten	34.000
	Behoud- en beheerprogramma's archeologie	304.900
Monumentenbeleid	Monumentenbeleid	1.100.000
	Provinciale lijst monumenten	3.800
	Uitvoering verordening	2.700
	Monumentenwacht Noord-Holland	536.600
	Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland	76.600
	Stichting Stelling van Amsterdam ¹³	95.100
	Onderhoud cultuurhistorische waardenkaart (CHW-kaart)	26.300
	Belangenbehartiging overig monumentenzorg	9.500
Opzetten Erfgoedhuis	Opzetten Erfgoedhuis	p.m.
	Totaal cultuurhistorie	3.051.900

4.2 Wat is de kwaliteit van de beleidsontwikkeling?

B.1	De beleidsdoelstellingen zijn in geringe mate specifiek, prikkelend, meetbaar en tijdgebonden. In de formulering van de beleidsdoelstellingen worden begrippen gebruikt die nadere toelichting behoeven. Ook ontbreekt in de doelstellingen informatie over de uitgangssituatie, de streefwaarde en het tijdpad. Het hanteren van indicatoren met streefwaarden en een tijdpad, maakt de beleidsdoelstellingen echter in grote mate prikkelend, meetbaar en tijdgebonden.
-----	---

De formulering van de beleidsdoelstellingen is in geringe mate specifiek. In de doelstellingen zelf ontbreekt ook informatie over de uitgangssituatie, de streefwaarde en het tijdpad. De provincie heeft wel indicatoren opgesteld, die inzicht kunnen bieden in de mate waarin beleidsdoelstellingen worden gerealiseerd. Omdat de

¹² Bijlage bij *Cultuur verbindt: cultuurnota 2005-2008*, p. 4.

¹³ De cultuurnota bevat wel informatie over de begrote uitgaven aan de Stichting Stelling van Amsterdam (een stichting met als doel het uitdragen van de culturele waarden van de Stelling en het vergroten van de publieke belangstelling) en niet over de begrote uitgaven voor de uitvoering van het gebiedsprogramma.

beleidsdoelstellingen en de bijbehorende indicatoren niet los van elkaar kunnen worden gezien, hebben we ook de indicatoren in ons oordeel meegenomen. De Rekenkamer vindt de indicatoren veelal prikkelend, meetbaar en tijdgebonden. Tabel 10 bevat voorbeelden van doelstellingen met daarbij de opmerkingen van de Rekenkamer.

Tabel 10 Voorbeelden van doelstellingen met daarbij het oordeel van de Rekenkamer

Doelstelling	Indicator	Commentaar Rekenkamer
Wij vinden het belangrijk dat onze rijke cultuurhistorie behouden blijft voor de huidige bevolking en de generaties na ons.	Aantal archeologische vindplaatsen die bewaard kunnen worden door middel van financiële compensatie aan agrariërs en waarover publiciteit gegenereerd wordt. Streefwaarde: in 2006 1 nieuw beschermd terrein van 8 ha in Groetpolder-De Gouw en 4 nieuwe vindplaatsen van 5 ha in het Oer-IJ.	De doelstelling zelf is onvoldoende specifiek, omdat het begrip 'rijke cultuurhistorie' niet wordt toegelicht. Door toevoeging van de indicator wordt de doelstelling specifiek gemaakt. De doelstelling is prikkelend, meetbaar en tijdgebonden doordat een streefwaarde en jaartal zijn opgenomen.
Een door cultuurhistorie geïnspireerde inrichting van de openbare ruimte waardoor meer de kwaliteit en de identiteit van de gebieden wordt vergroot en meer bekendheid wordt gegeven aan de geschiedenis en identiteit van de leefomgeving.	Geen	De doelstelling is onvoldoende specifiek, omdat de begrippen 'kwaliteit' en 'identiteit' niet worden toegelicht. De doelstelling is niet prikkelend, meetbaar en tijdgebonden. Er wordt bijvoorbeeld niet aangegeven hoe wordt gemeten of de kwaliteit en identiteit van de leefomgeving is vergroot.

B.2	De prestaties vloeien in grote mate logisch voort uit de beleidsdoelstellingen. Voor bijna alle prestaties uit de doelenboom is te beredeneren dat deze een positieve bijdrage zullen leveren aan het realiseren van de bijbehorende beleidsdoelstelling.
-----	--

De beoogde prestaties sluiten in het algemeen goed aan op de beleidsdoelstellingen. Voor bijna alle prestaties is te beredeneren dat deze een positieve bijdrage zullen leveren aan het realiseren van de bijbehorende beleidsdoelstelling. Zo is duidelijk dat de prestatie 'handhaven van de subsidieregeling voor provinciale monumenten, roerende monumenten en molens' (P6) bijdraagt aan de doelstelling 'behouden van de rijke cultuurhistorie' (ODD2). Bij enkele prestaties is de koppeling tussen de prestaties en de beleidsdoelstellingen minder duidelijk. Zo is niet direct duidelijk aan welke operationele doelstelling de prestatie 'het gefaseerd opzetten van een Erfgoedhuis' (P13) een bijdrage levert.

In de cultuurnota is niet inzichtelijk gemaakt welke prestaties bijdragen aan welke doelstelling(en). Het is de Rekenkamer opgevallen dat het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam een goed voorbeeld bevat van de wijze waarop in beleidsdocumenten kan worden beschreven hoe prestaties en doelstellingen zich tot elkaar verhouden (zie ook Bijlage A). In Tabel 11 is dit voorbeeld opgenomen.

Tabel 11 Samenhang tussen doelstellingen en prestaties in gevalstudie Stelling van Amsterdam¹⁴

	A*	B*	C*	D*
A. Het vergroten van de publieke toegankelijkheid en recreatie en toerisme				
A.1 Actualiseren fietsroute, opnemen in knooppuntbewegwijzering	■	□	□	■
A.2 Uitbrengen beschreven en deels bewegwijzerde wandelroutes	■	□	□	■
A.3 Openstellen bezoekerscentrum	■	■	□	■
A.4 Stellen van randvoorwaarden bij subsidieverlening	■	□	□	■
A.5 Website	■	□	□	■
A.6 Opzetten van een gerichte marketing	■	□	□	■
A.7 Organiseren jaarlijks terugkerende publieksevenementen	■	□	□	■
B. Het behouden van het militair historisch complex				
B.1 Restauratie/herbestemming van tenminste vijf forten	■	■	■	■
B.2 Restauratie van tenminste zes waterstaatkundige elementen	■	■	■	□
C. Het versterken van de ruimtelijke samenhang en de landschappelijke herkenbaarheid				
C.1 Gerichte afspraken rond ruimtelijke inrichting met alle gemeenten	□	□	■	■
C.2 Toevoegen nieuwe functies en landschapselementen	■	□	■	■
C.3 Realisatie samenhangend beheer	□	■	■	□
C.4 Beheersovereenkomsten per terreinbeheerder	□	■	■	□
D. Het vergroten van de economische betekenis				
D.1 Concreet maken van de verdere mogelijkheden tot economische ontwikkeling	■	■	□	■
D.2 Bijdragen aan economische georiënteerde initiatieven	□	■	□	■

* A = Het vergroten van de publieke toegankelijkheid en recreatie en toerisme; B = Het behouden van het militair historisch complex; C = Het versterken van de ruimtelijke samenhang en de landschappelijke herkenbaarheid; en D = Het vergroten van de economische betekenis.

Tabel 11 beschrijft welke prestaties de provincie beoogt te leveren om een bepaalde doelstelling te realiseren en maakt ook duidelijk dat prestaties kunnen bijdragen aan meerdere doelstellingen.

B.3	De indicatoren hangen in grote mate samen met de beleidsdoelstellingen en de prestaties. Het is duidelijk over welke doelstelling of prestatie de opgestelde indicatoren informatie verschaffen. Voor het merendeel van de doelstellingen zijn indicatoren opgesteld die een beeld geven van de mate waarin die doelstelling is gerealiseerd. Er is echter geen indicator opgesteld die inzicht biedt in de mate waarin het cultureel erfgoed wordt gebruikt als inspiratiebron bij nieuwe ontwikkelingen. De Rekenkamer merkt op dat de provincie in de programmabegroting 2008 inzichtelijk maakt hoe de opgestelde indicatoren samenhangen met de doelstellingen en de prestaties.
-----	--

De provincie heeft indicatoren opgesteld (zie Tabel 7). Voor deze indicatoren kan worden beredeneerd over welke doelstelling of prestatie zij informatie verschaffen. Zo levert de indicator 'aantal provinciale plannen waarin

¹⁴ Provincie Noord-Holland, *Gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008*, juni 2005, p. 18.

de cultuurhistorische component expliciet aandacht krijgt' informatie op over de doelstelling 'een door cultuurhistorie geïnspireerde inrichting van de openbare ruimte waardoor de kwaliteit en identiteit van de gebieden wordt vergroot en meer bekendheid wordt gegeven aan de geschiedenis en identiteit van de verblijfsomgeving' (OD2).

Voor het merendeel van de doelstellingen zijn indicatoren opgesteld die een beeld geven van de mate waarin die doelstelling is gerealiseerd. Er is echter geen indicator opgesteld die inzicht biedt in de mate waarin 'het cultureel erfgoed wordt gebruikt als inspiratiebron bij nieuwe ontwikkelingen' (eerste deel van ODD2).

De Rekenkamer merkt op dat de programmabegroting 2008 helderder dan de programmabegrotingen 2005 en 2006 beschrijft hoe de opgestelde indicatoren samenhangen met de doelstellingen en de prestaties.

B.4	Gezamenlijk bieden de cultuurnota en de P&C-rapportages in geringe mate inzicht in het cultuurhistorisch beleid en de daarvoor beschikbare middelen. In de verschillende documenten sluit de financiële informatie aan op de beleidsinformatie. De indeling van de cultuurnota sluit echter niet aan op de indeling van de P&C-rapportages.
-----	--

De mate waarin inzicht in het cultuurhistorisch beleid en de daarvoor beschikbare middelen wordt geboden, is beoordeeld aan de hand van de volgende twee aspecten.

De indeling van de cultuurnota en de P&C-rapportages dient zowel beleidsmatig als financieel op elkaar aan te sluiten. Daarnaast dient zowel in de cultuurnota als in de P&C-rapportages de indeling van het voorgenomen beleid aan te sluiten op de indeling van de financiële middelen.

Wanneer de aansluiting op één van de aspecten tekortschiet heeft dit invloed op het inzicht voor PS. Dit betekent dat de laagste beoordeling op bovengenoemde aspecten doorslaggevend is voor het totaaloordeel (principe van de zwakste schakel).

Aansluiting indeling cultuurnota en P&C-rapportages. De cultuurnota beschrijft het provinciaal cultuurbeleid aan de hand van de vier pijlers *Cultuureducatie*, *Culturele planologie*, *Cultuurbehoud* en *Cultuurparticipatie*. Daarnaast bevat de cultuurnota een hoofdstuk dat beschrijft welke instrumenten de provincie inzet op de verschillende beleidsonderdelen.¹⁵ Dit hoofdstuk bevat ook prestaties die de provincie op het terrein van cultuurhistorie gaat leveren. De vier pijlers waarin het cultuurbeleid in de cultuurnota is beschreven, komen niet overeen met de productgroepen uit de P&C-rapportages. Het programma *Kunst en cultuur* is in de P&C-rapportages van 2005 opgebouwd uit de productgroepen *Cultuur*, *Cultureel erfgoed* en *Bibliotheekwerk*. In 2006 is de programma-indeling veranderd en zijn de productgroepen *RTV Noord-Holland*, *Cultuur*, *Cultureel erfgoed* en *Bibliotheekwerk* gehanteerd. Beide indelingen sluiten echter niet aan op de gehanteerde indeling in de cultuurnota. Hierdoor sluit de indeling van de cultuurnota zowel beleidsmatig als financieel niet aan op de P&C-rapportages.

In Tabel 12 is weergegeven op welke wijze het beleid in de cultuurnota en de P&C-rapportages is uitgewerkt. De onderdelen die binnen onze definitie van cultuurhistorisch beleid vallen, zijn grijs gearceerd in de tabel.

---

¹⁵ *Cultuur verbindt: cultuurnota 2005-2008*, hoofdstuk 4 'Hoe gaan we dat doen?'

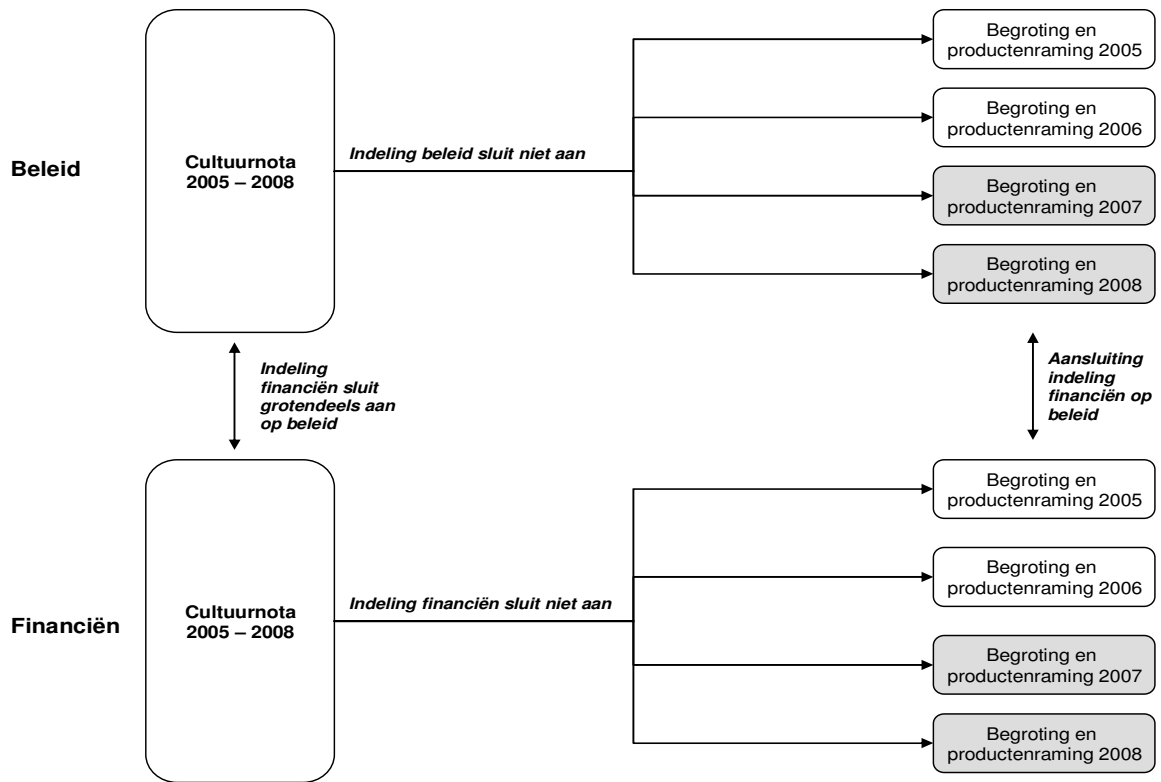
Tabel 12 Indeling cultuurnota en P&C-rapportages (programma Kunst en cultuur)

Cultuurnota		P&C-rapportages	
Pijlers	Onderdelen	Productgroepen	Onderdelen
Cultuureducatie		RTV Noord-Holland	
Culturele planologie		Cultuur	Culturele planologie
			Andere onderdelen
Cultuurbehoud	Monumenten en archeologie	Cultureel erfgoed	
	Toerisme en recreatie	Bibliotheekwerk	
	Museumbeleid		
	Archieven en regionale geschiedenis		
Cultuurparticipatie			
Instrumenten	Instrumenten voor cultuurhistorie		
	Overige instrumenten		

De begroting 2008 sluit beter aan op de cultuurnota dan de begrotingen 2005 en 2006. In de begroting worden *Cultuurparticipatie* en *Cultuureducatie* net als in de cultuurnota als aparte onderwerpen behandeld.

Interne aansluiting indeling P&C-rapportages en cultuurnota. In de P&C-rapportages sluit de indeling van de financiële informatie aan op de indeling van het in de P&C-rapportages opgenomen beleid. In de cultuurnota is een meerjarenraming voor de jaren 2005-2008 is opgenomen in een bijlage. Deze bijlage beschrijft welke financiële middelen beschikbaar zijn voor de vier pijlers. De financiële middelen die beschikbaar zijn gesteld voor het inzetten van instrumenten zijn niet afzonderlijk in de meerjarenraming opgenomen, maar zijn opgenomen als begrotingsposten onder de verschillende pijlers. Hoewel de indeling van beleid en financiën niet volledig overeenkomt sluit de indeling van de financiën grotendeels aan op de indeling van het beschreven beleid in de cultuurnota.

In Figuur 7 is de totale beoordeling schematisch weergegeven.

Figuur 7 Beleidsmatige en financiële aansluiting provincie Noord-Holland

HOOFDSTUK 5

Beleidsuitvoering

5.1 Hoe vindt de uitvoering van het provinciaal beleid plaats?

5.1.1 Welke type beleidsinstrumenten worden ingezet?

Provincies zetten verschillende typen beleidsinstrumenten in om het cultuurhistorisch beleid uit te voeren. De Rekenkamer constateert dat de meeste provincies onder meer de volgende instrumenten inzetten:

- provinciale uitvoeringsinstellingen;
- subsidieregelingen;
- investeringen in programma's/projecten;
- ontwikkelen van instrumenten voor cultuurbehoud of ontwikkeling (bijv. cultuurhistorische waardenkaart (CHW-kaart), archeologische attentiegebieden).

Daarnaast zijn er nog specifieke beleidsinstrumenten die in een beperkt aantal provincies worden ingezet. Zo is de provincie Noord-Holland de enige van de onderzochte provincies die provinciale monumenten aanwijst. Tabel 13 bevat een overzicht van de instrumenten die de vier onderzochte provincies inzetten.

Tabel 13 Ingezette beleidsinstrumenten

Instrument	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Provinciale uitvoeringsinstellingen	<ul style="list-style-type: none"> - Nieuw Land Erfgoedcentrum - Stichting Monumentenwacht Overijssel en Flevoland 	<ul style="list-style-type: none"> - Stichting Monumentenwacht Noord-Holland - Stichting Museaal en Historisch Perspectief¹⁶ - Steunpunt Cultureel Erfgoed¹⁶ - Stichting Stelling van Amsterdam¹⁶ - Provinciaal archeologisch depot - Stichting provinciale atlas Noord-Holland - Provinciale molencommissie 	<ul style="list-style-type: none"> - Landschap Erfgoed Utrecht - Stichting Monumentenwacht Utrecht 	<ul style="list-style-type: none"> Erfgoedhuis Zuid-Holland (inclusief stichting Monumentenwacht Zuid-Holland)

¹⁶ Per 1 juli 2007 zijn de Stichting Museaal en Historisch Perspectief, het Steunpunt Cultureel Erfgoed en de Stichting Stelling van Amsterdam samengevoegd in de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland.

Instrument	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Gebiedsgerichte programma's of projecten ¹⁷	<ul style="list-style-type: none"> - Schokland - Rivierduingebied Swifterbant - Noordoostpolder-Urk 	<ul style="list-style-type: none"> - Stelling van Amsterdam - Industrieel Erfgoedroute Noordzeekanaalgebied - Oer-IJ, Groetpolder-de Gouw en Waterland - Nieuwe Hollandse Waterlinie 	<ul style="list-style-type: none"> - Grebbelinie - Nieuwe Hollandse Waterlinie - Stichtse Lustwarande/ Utrechtse Heuvelrug - Limes 	<ul style="list-style-type: none"> - Oude Rijnzone - Zuidplaspolder - Groene Hart/Natte As - Belvedereprojecten¹⁸ - Herontwikkeling marine vlieggkamp Valkenburg
Overige programma's of projecten		<ul style="list-style-type: none"> - Inzichtcentrum droogmakerijen - Behoud en beheer archeologie - Bekendheid en publieksbereik erfgoed 	Vrede van Utrecht	<ul style="list-style-type: none"> - Fort Wierickerschans - Werelderfgoed Kinderdijk
Subsidie-regelingen	<ul style="list-style-type: none"> - Belvedereprojecten - (Jong) cultureel erfgoed en archeologie - Rijks- en gemeentelijke monumenten Noordoostpolder en Urk 	<ul style="list-style-type: none"> - Restauratie en onderhoud provinciale monumenten - Infrastructuur roerende monumenten - Molens - Culturele planologie - Participatie en educatie archeologie 	<ul style="list-style-type: none"> - Subsidie behoud en beheer - Subsidie archeologie 	<ul style="list-style-type: none"> - Molens - Culturele planologie
Cultuurfonds Monumenten	Nee ¹⁹	Ja	Ja	Ja
Provinciale monumentenlijst	Nee	Ja	Nee	Nee ²⁰
Instrumenten voor cultuurbehoud of -ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> - Cultuurhistorische waardenkaart - Provinciaal Archeologische en Aardkundige Kerngebieden - Top-10 archeologische locaties - Provinciaal archeologisch depot 	<ul style="list-style-type: none"> - Cultuurhistorische waardenkaart - Provinciaal archeologisch depot 	<ul style="list-style-type: none"> - Cultuurhistorische atlas - Provinciaal archeologisch depot 	<ul style="list-style-type: none"> - Cultuurhistorische hoofdstructuur - Archeologische Monumentenkaart - Provinciaal archeologisch depot

¹⁷ Gebiedsgericht wil zeggen dat de programma's of projecten zijn gericht op een specifieke regio.

¹⁸ Duin, Horst en Weide; Havenkanalen; Limes; en Landgoederen verbinden.

¹⁹ De provincie Flevoland heeft wel een bestemmingsreserve monumenten waaruit subsidies worden betaald.

²⁰ De provincie Zuid-Holland wijst geen nieuwe provinciale monumenten meer aan, maar heeft van oudsher nog vijf provinciale monumenten op een lijst staan.

5.1.2 Hoe vindt de uitvoering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam plaats?

Binnen de provinciale organisatie is een programmabureau opgericht dat het gebiedsprogramma uitvoert. Het bureau initieert projecten, voert projecten uit en draagt bij aan de uitvoering van projecten die door andere partijen zijn geïnitieerd. Het programmabureau houdt de samenhang van alle projecten in de gaten en stimuleert de samenwerking tussen de provincie en andere partijen die belang hebben in de Stelling.²¹

Het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam is een breed programma, waarmee meerdere doelstellingen worden nagestreefd (zie paragraaf 4.2 en Bijlage A). Binnen het gebiedsprogramma voert de provincie dan ook een breed scala aan activiteiten uit, uiteenlopend van het subsidiëren van restauratieprojecten tot het verlenen van opdrachten voor onderzoeken en het overleggen met de diverse betrokken partijen. Bij de uitvoering van het gebiedsprogramma is een groot aantal partijen betrokken. Met ingang van 2007 is een platformfunctie gecreëerd (gecoördineerd door de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland) die erop is gericht het overleg tussen de betrokken partijen te verbeteren.

De provincie zoekt naar manieren om de kosten voor de uitvoering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam te beperken of inkomsten te genereren. Voorbeelden daarvan zijn:

- Economische benutting van forten genereert financiële middelen en draagt bij aan de bekendheid, beleefbaarheid en toegankelijkheid van de Stelling. De provincie stimuleert economische benutting van forten onder andere door informatiebijeenkomsten te organiseren, door het opstellen van plannen te subsidiëren en door bij te dragen aan de restauratie van onderdelen van de Stelling. Een voorbeeld van economische benutting van een fort is de vestiging van een wijnimportbedrijf in het Fort Benoorden Purmerend.
- In Fort Vijfhuizen is een deel van het benodigde geld om het fort te restaureren verkregen door op het aangrenzende terrein huizen te bouwen en die te verkopen.
- Werkzaamheden aan forten worden gedeeltelijk uitgevoerd door de Stichting Herstelling, een organisatie die werkervaringstrajecten ontwikkeld voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Op deze manier kunnen restauratie en onderhoud relatief goedkoop plaatsvinden. Hier staat tegenover dat met de Stichting Herstelling geen harde afspraken kunnen worden gemaakt over het moment waarop de werkzaamheden worden afgerond.

Bijlage A bevat de volledige beschrijving van de gevalstudie Stelling van Amsterdam.

5.1.3 Hoe vindt de uitvoering van de subsidieregeling provinciale monumenten plaats?

De provincie Noord-Holland is één van de drie Nederlandse provincies²² die naast rijks- en gemeentelijke monumenten ook provinciale monumenten kent. Er is een provinciale monumentenlijst opgesteld waarop momenteel circa 620 monumenten staan. Ook heeft de provincie een subsidieregeling voor restauratie en onderhoud van deze monumenten. Jaarlijks is hiervoor ruim € 850.000 beschikbaar.

De uitvoering van het provinciaal monumentenbeleid is in handen van de directie Beleid (sector cultuur en cultuurhistorie) en de directie Subsidieverlening, Handhaving en Vergunningverlening. Daarnaast zijn de Stichting Monumentenwacht Noord-Holland en de Adviescommissie Monumenten en Archeologie bij de uitvoering betrokken. In Bijlage B staat een volledig overzicht van de betrokken partijen en hun relatie tot het provinciale monumentenbeleid.

---

²¹ UNESCO, het Rijk, provincie Utrecht, gemeenten, hoogheemraadschappen, forteigenaren en fortbeheerders, Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Stichting Herstelling en historische verenigingen. Bijlage A beschrijft de rol van deze partijen.

²² De andere twee provincies zijn Drenthe en Limburg.

In de subsidiëring van provinciale monumenten wordt onderscheid gemaakt tussen restauratiesubsidies en onderhoudssubsidies. In het onderstaande gaan we kort in op deze beide subsidies:

- **Restauratiesubsidie.** Voordat tot restauratie kan worden overgegaan is een vergunning nodig. Voordat deze wordt aangevraagd, vindt (mede in verband met de hoge leges) altijd overleg met de provincie plaats. Aanvragen om een vergunning worden derhalve nooit afgewezen. De restauratiesubsidie wordt vooraf aangevraagd. De provincie bespreekt met de eigenaar hoe de restauratie het best kan plaatsvinden. De subsidie bedraagt maximaal 40% van de kosten die voor subsidie in aanmerking komen.
- **Onderhoudssubsidie.** Deze subsidie wordt achteraf aangevraagd, dat wil zeggen na voltooiing van de werkzaamheden. De subsidie bedraagt maximaal 40% van de kosten die voor subsidie in aanmerking komen.

Tot dusverre zijn slechts enkele subsidieaanvragen afgewezen omdat in totaal meer dan het maximaal beschikbare subsidiebedrag werd aangevraagd.

Bijlage B bevat de volledige beschrijving van de gevalstudie subsidiëring provinciale monumenten.

5.2 Wat is de kwaliteit van de beleidsuitvoering?

5.2.1 Stelling van Amsterdam

C.1	De provincie maakt in grote mate afspraken met de betrokken partijen over de te leveren prestaties, over de financiële middelen die daarvoor beschikbaar zijn gesteld en over de wijze van verantwoording. Als de provincie subsidie verstrekt voor de uitvoering van onderdelen van het gebiedsprogramma dan worden bij de subsidieverlening prestatieafspraken met de betrokken partijen vastgelegd.
-----	---

De provincie Noord-Holland is verantwoordelijk voor de uitvoering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam. Bij de uitvoering van dit programma is een groot aantal partijen betrokken. In sommige gevallen is de provincie afhankelijk van de vrijwillige medewerking van deze partijen en is de rol van de provincie om deze partijen ervan te overtuigen dat zij aan het programma meewerken. In andere gevallen maakt de provincie prestatieafspraken met betrokken partijen. Dit is met name het geval wanneer de provincie subsidies verstrekt. In het kader van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam verstrekt de provincie bijvoorbeeld subsidies voor:

- Het opstellen van een plan om een fort op een nieuwe manier te gebruiken. Er is een Planontwikkelingsfonds opgericht met als algemene doelstelling 'het bevorderen van een gunstig klimaat voor de totstandkoming van een kwalitatief hoogwaardige en duurzame instandhouding van de Stelling van Amsterdam als geheel'.
- Restauratie van onderdelen van de Stelling van Amsterdam. De provincie verstrekt subsidies voor de restauratie van forten of andere onderdelen van de Stelling. Vastgelegd is dat het Rijk en de provincie samen maximaal 75% van de benodigde subsidie verstrekken en dat de forteigenaren de overige middelen bijeen moeten brengen.

Subsidies worden alleen verstrekt voor planontwikkeling en restauratie en niet voor exploitatie van forten. Als de provincie subsidie verstrekt, worden in de beschikking tot subsidieverlening afspraken vastgelegd over de te leveren prestaties, de financiële middelen en de wijze van verantwoording.

C.2	De uitvoering van het beleid verloopt in grote mate volgens plan en wanneer dit niet het geval is wordt beargumenteerd om welke reden dat het geval is. In de toekomst kunnen zich volgens de Rekenkamer mogelijk problemen voordoen bij de uitvoering van het gebiedsprogramma, omdat onzeker is of de benodigde cofinanciering bijeen kan worden gebracht. Deze onzekerheid wordt veroorzaakt doordat de provincie onvoldoende inzicht heeft in de stand van zaken bij het verwerven van cofinanciering.
-----	---

De beoogde prestaties voor 2005 en 2006, zoals beschreven in het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam, zijn grotendeels geleverd. Sommige prestaties zijn later geleverd dan oorspronkelijk gepland. Zo is vertraging opgetreden bij restauratie van het dak van het fort Pampus. In de toekomst kunnen zich volgens de Rekenkamer mogelijk problemen voordoen bij de uitvoering van het gebiedsprogramma, omdat onzeker is of de benodigde cofinanciering bijeen kan worden gebracht. Deze onzekerheid wordt veroorzaakt doordat de provincie onvoldoende inzicht heeft in de stand van zaken bij het verwerven van cofinanciering.

De globale schatting van de provincie is dat in totaal ongeveer € 225 miljoen in de Stelling van Amsterdam moet worden geïnvesteerd en dat de provinciale bijdrage daaraan € 45 miljoen is.²³ Dit betekent dat de provincie 20% van de benodigde financiële middelen bijdraagt en dat wordt verwacht dat externe partijen de overige 80% investeren.

In de jaren 2005 en 2006, de jaren waar dit onderzoek zich op richt, heeft de provincie respectievelijk € 1,9 miljoen en € 3,4 miljoen uitgegeven aan de Stelling van Amsterdam. Voor die jaren is echter onbekend wat de omvang van de cofinanciering in die jaren is. De provincie geeft hiervoor als reden dat bij de Stelling een groot aantal partijen is betrokken. Deze partijen hebben elk een eigen begroting waarin wordt beschreven hoeveel die partij aan onderdelen van de Stelling uitgeeft. De provincie heeft geen inzicht in deze begrotingen en door het grote aantal partijen is het lastig dit inzicht te krijgen.²⁴ Ook is het niet eenvoudig vast te stellen welke bijdragen van derden als cofinanciering kunnen worden gezien.

Voor de periode 1996-2004 is wel informatie over cofinanciering beschikbaar. In deze periode is de bijdrage van de provincie circa € 8,5 miljoen geweest en die van externe partijen circa € 7,5 miljoen. De provincie geeft aan dat zij er bewust voor heeft gekozen om in de beginfase van het programma relatief veel in de Stelling te investeren. De provinciale bijdrage heeft het karakter van een investeringsimpuls, dat wil zeggen dat het de bedoeling is dat daarmee andere partijen worden uitgelokt tot het leveren van een financiële bijdrage. Doordat informatie over de jaren 2005 en 2006 ontbreekt, is onzeker of deze investeringsimpuls het gewenste effect heeft.

De Rekenkamer heeft derhalve geconcludeerd dat zich in de toekomst mogelijk problemen kunnen voordoen bij uitvoering van het gebiedsprogramma, omdat onzeker is of externe partijen de benodigde financiële bijdrage zullen leveren.

5.2.2 *Subsidiëring provinciale monumenten*

C.1	De provincie maakt in grote mate afspraken met de betrokken partijen (in dit geval de monumenteneigenaren) over de te leveren prestaties, over de financiële middelen die daarvoor beschikbaar zijn gesteld en over de wijze van verantwoording. In de verordeningen en de subsidiebeschikkingen zijn de verschillende afspraken vastgelegd.
-----	---

²³ Provincie Noord-Holland, *Gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008*, juni 2005, p. 6.

²⁴ Reactie van de provincie op de concept-Nota van Bevindingen.

Bij de subsidieverstrekking wordt onderscheid gemaakt tussen subsidies voor restauraties en voor onderhoud. Hieronder wordt beschreven hoe de subsidieverstrekking in beide gevallen verloopt.

- Restauratie: Restauratiesubsidies worden voorafgaand aan de restauratie aangevraagd en verleend. In de subsidiebeschikking wordt aangegeven welke kosten subsidiabel zijn, hoeveel subsidie wordt verleend en aan welke verplichtingen de subsidieontvanger moet voldoen. Tevens wordt een datum bepaald voor wanneer de aanvraag tot vaststelling gedaan moet worden en wordt vermeld welke informatie bij deze aanvraag moet worden aangeleverd.
- Onderhoud: Onderhoudssubsidies worden achteraf aangevraagd en worden dus pas verstrekt wanneer het onderhoud al heeft plaatsgevonden. Dit betekent dat er geen beschikking tot subsidieverlening is waarin prestatieafspraken worden vastgelegd. In dit geval beschrijft de subsidieverordening aan welke voorwaarden moet worden voldoen om voor een onderhoudssubsidie in aanmerking te komen en hoeveel subsidie kan worden aangevraagd.

Voor restauratiesubsidies worden de concrete afspraken dus vastgelegd in de beschikking tot subsidieverlening. De afspraken voor onderhoudssubsidies liggen vast in de verordening.

C.2	De uitvoering van het beleid verloopt in redelijke mate volgens plan. Wanneer dit niet het geval is, wordt dit beargumenteerd. De beoogde prestaties zijn in 2005 en 2006 gedeeltelijk geleverd.
-----	---

Doordat de provincie geen specifieke doelstelling en geen bijbehorende indicatoren heeft geformuleerd met betrekking tot provinciale monumenten, kan de Rekenkamer alleen nagaan of de beoogde prestaties zijn geleverd en niet welke effecten daarmee zijn bereikt. De prestaties met betrekking tot de provinciale monumenten zijn in 2005 en 2006 gedeeltelijk geleverd (zie Tabel 35 en Tabel 36 in Bijlage B). Zo is in 2005 de digitalisering van het provinciale monumentenbestand en de koppeling hiervan aan de internetversie van de CHW-kaart niet gerealiseerd. In zowel 2005 als 2006 is toegelicht waarom bepaalde prestaties deels of niet zijn geleverd.

Tabel 14 biedt een overzicht van de subsidieplafonds en aangevraagde en verleende subsidies in 2005 en 2006. Dit overzicht is samengesteld op basis van het provinciaal blad en de subsidierapportages.

Tabel 14 Subsidieplafonds en aanvragen en -verleningen 2005 en 2006²⁵

	2005		2006	
	Aantal	Bedrag (in Euro)	Aantal	Bedrag (in Euro)
Subsidieplafond				
▪ Restauratie		659.900		740.724
▪ Onderhoud		205.700		124.876
▪ Totaal		865.600		865.600
Aangevraagde subsidies				
▪ Restauratie	5	1.164.490	13	2.410.105
▪ Onderhoud	37	587.352	20	183.054
▪ Totaal	42	1.751.842	33	2.593.159
Verleende subsidies				
▪ Restauratie	2	199.345	12	753.059
▪ Onderhoud	34	187.603	13	72.699
▪ Totaal	36	386.948	25²⁶	825.758
Vershil subsidieplafond en verleende subsidies				
		478.652		39.842

Uit bovenstaande tabel blijkt dat er grote verschillen zijn tussen het bedrag dat in totaal wordt aangevraagd en het uiteindelijk verleende bedrag. Dit verschil is grotendeels te verklaren doordat de subsidieaanvragen het totaal benodigde bedrag bevatten, terwijl de provincie maximaal 40% van de subsidiabele kosten subsidieert. Daarnaast zijn ook aanvragen (deels) geweigerd. In 2005 is een lager bedrag aan subsidies aangevraagd en uiteindelijk ook een lager bedrag verleend dan in 2006. Daarnaast is in 2006 het subsidieplafond met betrekking tot restauratie overschreden met een bedrag van € 12.335.

In 2005 is sprake van een grote onderschrijding. Dit duidt er op dat minder subsidies zijn verstrekt dan beoogd. Vanuit de provincie Noord-Holland is aangegeven dat 2005 een uitzonderingsjaar is geweest en dat in andere jaren de beschikbare subsidie nagenoeg geheel wordt verstrekt.²⁷

²⁵ Provincie Noord-Holland, *Provinciaal Blad 2004*, nr. 69; Provincie Noord-Holland, *Provinciaal Blad 2005*, nr. 102; Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2005*, Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2006*, Gedeputeerde Staten van provincie Noord-Holland, *Openbare besluitenlijst*, 21 november 2006.

²⁶ Op 14 augustus 2007 stonden vier aanvragen open.

²⁷ Interview mw. S. Baggerman, Gedeputeerde Cultuur, 5 december 2007.

HOOFDSTUK 6

Beleidsverantwoording

6.1 Wat heeft de provincie bereikt en wat heeft zij daarvoor gedaan?

6.1.1 Hoe verantwoordt de provincie zich over het uitgevoerde beleid?

De provincie legt in de reguliere P&C-rapportages (jaarstukken en productenrealisaties) verantwoording af over de prestaties die zij op het gebied van cultuurhistorie heeft geleverd. Daarnaast heeft de provincie een evaluatie van de cultuurnota 2001-2004 en een tussentijdse evaluatie van de cultuurnota 2005-2008 uitgevoerd. De resultaten van de tussentijdse evaluatie zijn in de Commissie Sociale Infrastructuur van 14 februari 2007 aan PS gepresenteerd. In de jaarstukken 2006 wordt verantwoording afgelegd over de stand van zaken met betrekking tot de indicatoren; een jaar eerder was dat nog niet het geval. Momenteel wordt, ter voorbereiding op de nieuwe cultuurnota, een evaluatie van de cultuurnota 2005-2008 uitgevoerd.

6.1.2 Welke prestaties zijn geleverd en wat zijn de effecten van het provinciaal beleid?

De provincie heeft in de jaarstukken en productenrealisaties 2005 en 2006 gerapporteerd over de prestaties die zijn geleverd. Deze documenten bevatten bijvoorbeeld de volgende verantwoording over de beoogde prestaties:

- In 2005 zijn in het Oer-IJ gebied principeafspraken gemaakt met eigenaren over duurzaam beheer van hun terreinen. In Groetpolder-De Gouw is overlegd met een agrariër over archeologievriendelijk beheer. In 2006 zijn in het Oer-IJ gebied twee archeologische monumenten aangewezen, zijn beheersovereenkomsten gesloten en is een financiële regeling getroffen met de eigenaren. In Groetpolder-De Gouw is geen archeologisch terrein aangewezen, omdat het niet mogelijk was een beschermingsplan op te stellen waarmee eigenaar en pachter konden instemmen (verantwoording over P8 uit de doelenboom).
- Advisering cultuurhistorische aspecten in de ruimtelijke planvorming: Inbreng in 20 provinciale plannen. Toetsing en advisering in 50 ISV plannen. Toetsing en advisering van 110 bestemmingsplannen, art. 19, structuurvisies etc. Advisering 40 overige adviezen (verantwoording over P18 uit de doelenboom).

Bijlage D bevat een overzicht dat voor elk van de beoogde prestaties beschrijft of daar verantwoording over is afgelegd en, zo ja, of die prestatie is geleverd. Paragraaf 6.2 bevat het oordeel van de Rekenkamer over de beleidsmatige verantwoording.

De provincie heeft ook indicatoren opgesteld die een indicatie geven van de mate waarin de beoogde effecten zijn gerealiseerd en de beoogde prestaties zijn geleverd. Tabel 15 beschrijft in welke mate de provincie in 2006 haar beleidsdoelstellingen heeft gerealiseerd.

Tabel 15 Verantwoording over de indicatoren bij de beleidsdoelstellingen (2006)²⁸

Indicatoren	Verantwoording
Percentage mensen dat deelneemt aan culturele activiteiten (waaronder cultureel erfgoed)	In 2004 was dit 83% en gestreefd wordt naar 90%. In 2006 is niet gemeten wat de stand van zaken is, waardoor niet duidelijk is of de provincie op schema ligt om de 90% te halen. De volgende meting vindt in 2008 plaats.
Aantal gemeenten met cultuurbeleid	In 2004 waren dit 33 gemeenten en in 2006 38 gemeenten. Het streven is 43 in 2008.
Aantal provinciale plannen met expliciete aandacht voor cultuurhistorische component	Er werd gestreefd naar vijf plannen. Dit is in 2006 gerealiseerd.
Aantal projecten waarbij zowel cultuuractoren als cultuurfactoren zijn ingebracht in ruimtelijke ordeningsprocessen.	Er werd gestreefd naar 15-20 projecten. In 2006 is dat bij 15 projecten gerealiseerd.
Aantal archeologische vindplaatsen die bewaard kunnen worden door middel van financiële compensatie aan agrariërs en waarover publiciteit wordt gegenereerd	Gestreefd werd naar 1 nieuw beschermd terrein van 8 ha. in Groetpolder-De Gouw en 4 nieuwe vindplaatsen van 5 ha. in het Oer-IJ. Gerealiseerd zijn 2 terreinen van gemiddeld 15 ha. in het Oer-IJ. In Groetpolder-De Gouw zijn geen nieuwe terreinen in gerealiseerd, omdat het niet mogelijk was een beschermingsplan op te stellen waarmee eigenaar en pachter konden instemmen.

6.1.3 Hoeveel financiële middelen heeft de provincie ingezet?

Deze paragraaf bevat een overzicht van de inzet van financiële middelen voor cultuurhistorisch beleid op basis van de productenrealisatie. In Tabel 16 en Tabel 17 zijn de begroting, de begroting na wijziging en de realisatie voor respectievelijk 2005 en 2006 opgenomen. De tabellen beschrijven niet alle kostenposten, maar bevatten alleen die kostenposten waarbij de realisatie > € 150.000 afwijkt van de begroting na wijziging. De overige kostenposten zijn samengevoegd tot een post 'prestaties cultuurhistorie met afwijkingen < € 150.000'.

Tabel 16 Inzet van financiële middelen in 2005 (in Euro)²⁹

Kostenpost	Begroot	Gewijzigde begroting	Gerealiseerd	Verschil
Deelverordening restauratie en onderhoud monumenten	1.146.800	1.152.400	927.883	224.517
Uitvoering revitalisering Sluis te Kudelstaart	98.000	490.000	291.554	198.446
Project Energie Bedrijf Haarlem	500.000	1.400.000	0	1.400.000
Westergasfabriek	453.800	2.268.900	1.089.073	1.179.827
Fort Spijkerboor - Stelling van Amsterdam	97.500	310.800	63.546	247.254
Prestaties cultuurhistorie met afwijkingen < € 150.000	4.266.600	5.315.000	4.761.499	553.501
Totaal cultuurhistorie	6.562.700	10.937.100	7.133.555	3.803.545

²⁸ Jaarstukken 2006.

²⁹ Productenrealisatie 2005.

Tabel 17 Inzet van financiële middelen in 2006 (in Euro)³⁰

Kostenpost	Begroot	Gewijzigde begroting	Gerealiseerd	Vershil
Culturele planologie	29.900	130.700	297.456	-166.756
Subsidies deelverordening culturele planologie	0	277.800	0	277.800
Uitvoering cultuurnota 2005-2008	760.200	712.700	966.244	-253.544
Beleid EXIN-H ³¹ projecten	476.500	623.500	149.675	473.825
Deelverordening provinciale monumenten	1.095.500	1.095.500	781.870	313.630
EXIN-H projecten	100.000	538.000	46.400	491.600
UNA ³¹ -projecten	245.600	1.130.500	541.092	589.408
FINH ³¹ -projecten	39.100	1.294.700	42.764	1.251.936
Mercurius	287.800	537.800	304.462	233.338
Prestaties cultuurhistorie met afwijkingen < € 150.000	1.888.000	2.601.600	2.180.598	421.002
Totaal cultuurhistorie	4.922.600	8.942.800	5.310.561	3.632.239

In 2005 is voor cultuurhistorie circa 62,8% en in 2006 circa 59,4% van de financiële middelen uit de begroting na wijziging ingezet. In Tabel 18 is de verklaring opgenomen van de grote financiële afwijkingen (> € 150.000) uit Tabel 16 en Tabel 17, zoals beschreven in de productenrealisaties.

³⁰ *Productenrealisatie 2006.*

³¹ EXIN-H = Extra Investeringsimpuls Noord-Holland; UNA = middelen die beschikbaar zijn gekomen door de verkoop van de UNA-aandelen die de provincie in bezit had; FINH = Fonds Investerings Noord-Holland.

Tabel 18 Verklaring van de financiële afwijkingen^{32,33}

Kostenpost	Verklaring financiële afwijkingen
2005	
Deelverordening restauratie en onderhoud monumenten	Er zijn 33 subsidieaanvragen gedaan. Hiervan zijn er 21 toegekend en voor 80% bevoorschot. Drie zijn er afgewezen en negen zijn nog in behandeling. Er is (nog) geen aanvraag ingediend voor de Kanjerregeling. ³⁴
Uitvoering revitalisering Sluis te Kudelstaart	Afwijking van de planning en in €: Oplevering vindt plaats eerste kwartaal 2006.
Project Energie Bedrijf Haarlem (EBH)	Afwijking van de planning en in €: Omdat er problemen waren met de projectontwikkelaar is dit project twee jaar in de tijd opgeschoven. Dit project wordt door de provincie gemonitord.
Westergasfabriek	Afwijking van de planning en in €: Subsidie is nog niet vastgesteld omdat de door GS vereiste beheersovereenkomst nog niet tot stand is gekomen. Dit stagneert tussen de eigenaar van de Westergasfabriek en het Stadsdeel Westerpark.
Fort Spijkerboor - Stelling van Amsterdam	Afwijking in € De oplevering van het fort heeft plaatsgevonden. Definitieve uitbetaling zal pas in 2006 plaatsvinden.
2006	
Culturele planologie	Er zijn diverse opdrachten verstrekt tot uitvoering van Culturele Planologie projecten. Daarnaast heeft een aantal uitbetalingen plaatsgevonden van projecten van 2005.
Subsidies deelverordening culturele planologie	Geen verklaring.
Uitvoering cultuurnota 2005-2008	Aan twee archeologische vindplaatsen zal een bedrag van € 312.000 worden uitgegeven. Middelen zijn besteed aan: monumentenwacht; archeologie; Malta; CHW-kaart; depot. Afwijking in fte: i.v.m. zwangerschapsverlof en andere prioriteitstelling is er een verschil in fte.
Beleid EXIN-H projecten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Behoud en beheer archeologie/aanwijzing vindplaats in Groetpolder/De Gouw als archeologisch monument</i>: Geen nieuwe monumenten aangewezen. De planning is niet gehaald omdat de pachter niet akkoord is gegaan met de financiële verordening. ▪ <i>Behoud en beheer archeologie/aanwijzing vindplaats in Oer-IJ gebied als archeologisch monument</i>. Twee nieuwe monumenten zijn aangewezen. De terreinen zijn ca 1/3 groter dan voorzien (30 ha i.p.v. 20 ha). Afwijking in € en fte: Beoogd was om een bedrag van € 160.000 in 2006 af te rekenen. ▪ <i>Stelling van Amsterdam / Fort werk 4 en Muizenfort; toekennen subsidie</i>. Fort Werk IV en het Muizenfort hebben geen bijdrage gekregen vanuit EXIN-H. Zij hebben wel een bijdrage ontvangen vanuit het uitvoeringscontract Investeringsbudget Landelijk Gebied (UC-ILG) en de Agenda Recreatie & Toerisme. ▪ <i>Vergroting bekendheid en publieksbereik erfgoed / Erfgoedhuis; vaststellen implementatieplan</i>. GS en PS zijn akkoord gegaan met de oprichting van een Erfgoedhuis. Ter voorbereiding op de besluitvorming is in 2006 € 100.000 als begrotingspost opgenomen ten laste van het voorbereidingskrediet EXIN-H. Van dit bedrag is € 35.000 uitgegeven aan

³² In de verklaring van de financiële afwijking zijn de apparaatskosten niet meegenomen, waardoor niet het gehele verschil van realisatie ten opzichte van de begroting na wijziging wordt verklaard.

³³ *Productenrealisaties 2005; Productenrealisatie 2006.*

³⁴ De Kanjerregeling is een regeling voor grote restauratiesubsidies.

Kostenpost	Verklaring financiële afwijkingen
	een kwartiermaker en € 47.750 aan de projectleider Erfgoedhuis. Daarnaast is in 2006 een bedrag van € 58.000 vanuit EXIN-H uitgegeven als tekortsubsidie aan stichting Kunst en Cultuur Noord-Holland voor de voorbereiding van de oprichting Erfgoedhuis.
Deelverordening provinciale monumenten	Afwijking in €: Het subsidieplafond is bijna volledig benut. Echter de voorschotten beslaan gemiddeld 80% van de verleningen.
EXIN-H projecten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Afwijking in €: Er zijn geen voorschotten aangevraagd in het kader van behoud en beheer archeologie. ▪ <i>Verbeteren bekendheid erfgoed</i>. Zie tekst Beleid EXIN-H projecten: <i>Vergroting bekendheid en publieksbereik erfgoed / Erfgoedhuis; vaststellen implementatieplan</i>.
UNA-projecten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Restauratie 5 rijksmonumenten</i>. In 2005 zijn 3 restauraties vastgesteld. In 2006 is de restauratie van de kerk te Noord-Scharwoude vastgesteld. De vijfde restauratie is die van molen Etersheimerbraak. Vaststelling volgt naar verwachting in 2007. ▪ <i>De Adelaar</i>. Resultaat: In 2006 is gestart met voorbereidende werkzaamheden aan het casco. Door tussentijdse wisseling van eigenaar en een als gevolg daarvan opnieuw benodigde monumenten- en bouwvergunning, heeft de start van de restauratie 8 maanden vertraging opgelopen. De subsidierelatie is met gemeente Zaanstad, die de contacten met de eigenaar onderhoudt. Het bedrag uit UNA van € 728.000 is voor 80% bevoorschot. Zaanstad heeft verzocht in november 2006 de uitvoeringstermijn met 8 maanden te mogen verlengen (van 1 januari 2007 naar 1 september 2007). Hierop zal positief worden beschikt.
FINH-projecten	Afwijking in €: Van de geplande kasuitgaven voor het project Westergasfabriek Amsterdam van bijna € 1,2 miljoen is nog geen gebruik gemaakt.
Mercurius	Geen verklaring.

6.2 Wat is de kwaliteit van de beleidsverantwoording?

D.1	(a) De provincie rapporteert in geringe (2006) tot redelijke (2005) mate of de beoogde prestaties zijn geleverd; (b) de prestaties waarover is gerapporteerd zijn in geringe mate geleverd.
-----	---

De doelenboom (zie Figuur 6) bevat een overzicht van de prestaties die de provincie in de periode 2005-2008 beoogt te leveren. In het totaal betreft dit 19 prestaties. Omdat de beoogde prestaties uit de cultuurnota niet een-op-een overeenkomen met de beoogde prestaties in de P&C-rapportages is in overleg met de provincie Noord-Holland een koppeling gemaakt tussen deze prestaties. Hierdoor mag worden verwacht dat als een prestatie in de doelenboom gekoppeld is aan een prestatie uit de P&C-rapportages de provincie hierover verantwoording aflegt.

Uit onze analyse blijkt dat in 2005 15 van de 19 prestaties en in 2006 13 van de 19 prestaties gekoppeld kunnen worden aan de P&C-rapportages (begrotingen en productenramingen). Het is mogelijk dat sommige prestaties in meerdere jaren worden geleverd, waardoor het totaal aantal prestaties dat in 2005 en 2006 moet worden geleverd hoger is dan het totaal aantal beoogde prestaties uit de doelenboom. Zoals is beschreven in hoofdstuk 2, heeft de Rekenkamer beoordeeld:

- a) in welke mate de provincie rapporteert of de beoogde prestaties zijn geleverd;
- b) in welke mate de beoogde prestaties zijn geleverd (volgens de rapportages van de provincie).

Ad.a) De provincie rapporteert in geringe (2006) tot redelijke (2005) mate of de beoogde prestaties zijn geleverd. Bij dit criterium is het belangrijk op te merken dat het oordeel over de mate van rapporteren wordt beïnvloed door de aansluiting tussen de cultuurnota en de P&C-rapportages. De cultuurnota is leidend voor het cultuurhistorisch beleid en is als uitgangspunt voor de doelenboom gebruikt. De beleidsverantwoording vindt echter plaats via de jaarstukken en de productenrealisaties. Gevolg hiervan is dat naarmate de cultuurnota en de P&C-rapportages slechter op elkaar aansluiten, de provincie lager scoort op onderdeel a.

Hieronder wordt beschreven in hoeverre de provincie in 2005 en 2006 rapporteert over de mate waarin de prestaties zijn geleverd (zie Figuur 8):

- 2005: Uit de analyse van de Rekenkamer blijkt dat de provincie over 11 van de 15 prestaties, dat wil zeggen 73% van de prestaties, daadwerkelijk verantwoording aflegt.
- 2006: Uit de analyse van de Rekenkamer blijkt dat de provincie over 7 van de 13 prestaties, dat wil zeggen 54% van de prestaties, daadwerkelijk verantwoording aflegt.

De provincie rapporteert in geringe mate over de uitvoering van de prestaties waarvan bekend is dat daarover gerapporteerd had moeten worden. Zo wordt geen verantwoording afgelegd over de prestatie 'het archeologisch depot zullen wij onderbrengen in het op te richten Erfgoedhuis Noord-Holland om ook meer aandacht te besteden aan educatieve activiteiten op het terrein van de archeologie.' (deel van P9 uit de doelenboom).

Het is belangrijk op te merken dat het feit dat de provincie niet rapporteert over het leveren van een prestatie niet noodzakelijkerwijs betekent dat de prestatie ook niet is geleverd. Zo is niet gerapporteerd over de prestatie 'wij nemen in beraad of wij nog een aantal cultuurhistorisch belangrijke dijken toevoegen aan onze provinciale monumentenlijst.' (deel van P6 uit de doelenboom), terwijl uit een andere bron³⁵ blijkt dat wel degelijk diverse activiteiten zijn uitgevoerd.

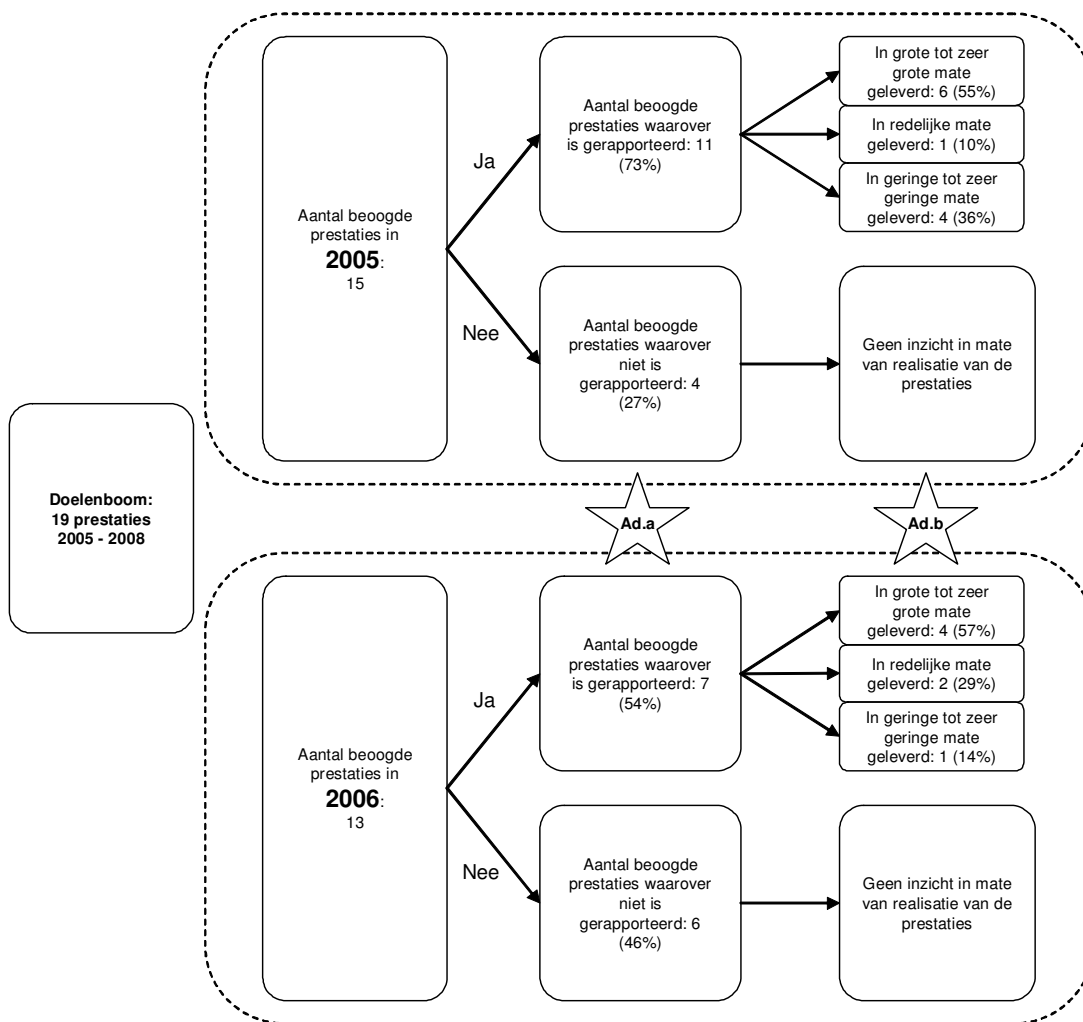
Ad.b) De prestaties waarover is gerapporteerd zijn in geringe mate geleverd. Hieronder wordt beschreven in hoeverre in 2005 en 2006 de prestaties waarover is gerapporteerd, zijn geleverd (zie Figuur 8):

- 2005: Op basis van onze bevindingen bij onderdeel a) mag worden verwacht dat de provincie in 2005 11 prestaties heeft geleverd. Uit de analyse van de Rekenkamer blijkt dat 6 van de 11 prestaties in grote tot zeer grote mate zijn gerealiseerd, oftewel 55%.
- 2006: Op basis van onze bevindingen bij onderdeel a) mag worden verwacht dat de provincie in 2006 7 prestaties heeft geleverd. Uit de analyse van de Rekenkamer blijkt dat 4 van de 7 prestaties in grote tot zeer grote mate zijn gerealiseerd, oftewel 57%.

---

³⁵ Provincie Noord-Holland, *Plaatsing cultuurhistorische dijken op provinciale monumentenlijst*, 10 mei 2005. <http://www.noord-holland.nl/thema/nieuws/archief/persberichten/2004/kwartaal1/dijken.asp?thema=home&ComponentID=71910&SourcePageID=74351>

In Figuur 8 zijn de bevindingen met betrekking tot de onderdelen a) en b) schematisch weergegeven. Bijlage D bevat meer gedetailleerde informatie over dit figuur.

Figuur 8 Schematische weergave van analyse met betrekking tot de uitvoering van de prestaties

Provincievergelijking. Tabel 19 beschrijft over hoeveel prestaties in 2005 en 2006 verantwoording moet worden afgelegd.

Tabel 19 Aantal prestaties waarover in 2005 en/of 2006 verantwoording moet worden afgelegd (analyse Rekenkamer)

	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Is bekend welke prestaties zijn beoogd?	Ja	Ja	Ja	Ja
Welke prestaties moeten in 2005 en 2006 worden geleverd?				
Aantal prestaties uit de doelenboom dat moet worden geleverd in:				
▪ 2005	10	15	21	26
▪ 2006	11	13	26	20

In Tabel 20 wordt samengevat in welke mate de vier onderzochte provincies aan de gestelde voorwaarden voldoen en tot welk oordeel dit leidt.

Tabel 20 Inzicht in prestatielevering

	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
a) De provincie rapporteert of de beoogde prestaties zijn geleverd.				
▪ 2005	50%	73%	90%	50%
▪ 2006	64%	54%	92%	65%
▪ Oordeel	In geringe mate	In geringe (2006) tot redelijke (2005) mate	In grote mate	In geringe mate
b) De beoogde prestaties zijn geleverd. NB: Het oordeel betreft alleen prestaties waarover is gerapporteerd.				
▪ 2005	80% (van 50%)	55% (van de 73%)	74% (van de 90%)	69% (van de 50%)
▪ 2006	86% (van 64%)	57% (van de 54%)	83% (van de 92%)	92% (van de 65%)
▪ Oordeel	In grote mate	In geringe mate	In redelijke (2005) tot grote (2006) mate	In redelijke (2005) tot grote (2006) mate

D.2	(a) De provincie rapporteert in grote mate over de stand van zaken met betrekking tot de opgestelde effect-indicatoren; en (b) de beoogde effecten waarover is gerapporteerd zijn in grote mate bereikt.
-----	--

De doelenboom (zie Figuur 6) bevat een overzicht van de doelstellingen die de provincie in de periode 2005-2008 nastreeft. Deze doelstellingen zijn vastgelegd in de cultuurnota. Over het realiseren van deze doelstellingen wordt tussentijds niet systematisch gerapporteerd. Wel heeft de provincie Noord-Holland indicatoren opgesteld die inzicht bieden in de stand van zaken bij het realiseren van deze effecten. Van de indicatoren die de provincie heeft opgesteld (zie Tabel 7), zijn de volgende indicatoren als effect-indicatoren geclassificeerd:

- Het percentage mensen dat deelneemt aan culturele activiteiten
- Aantal archeologische vindplaatsen die bewaard kunnen worden door middel van financiële compensatie aan agrariërs en waarover publiciteit wordt gegenereerd
- Aantal projecten waarbij zowel de cultuuractoren als de cultuurfactoren zijn ingebracht in ruimtelijke ordeningsprocessen

Voor deze indicatoren is vastgelegd wat de nulsituatie, de streefwaarde en het tijdpad is. Voor deze indicatoren is vastgelegd wat de streefwaarden zijn. Zoals is beschreven in hoofdstuk 2, heeft de Rekenkamer beoordeeld:

- a) in welke mate de provincie rapporteert of de beoogde effecten zijn bereikt;
- b) in welke mate de beoogde effecten zijn gerealiseerd (volgens de rapportages van de provincie).

Ad.a) De provincie rapporteert in grote mate over de stand van zaken met betrekking tot de opgestelde effect-indicatoren. De provincie Noord-Holland heeft in 2005 niet gerapporteerd in hoeverre de doelstelling met betrekking tot 'cultuurdeelname' is gerealiseerd. Over 2006 rapporteert de provincie over alle effect-indicatoren. Bij één van de indicatoren wordt echter aangegeven dat niet gemeten is wat de stand van zaken is, zodat niet duidelijk is of de provincie op schema ligt met het realiseren van de doelstelling. De provincie legt daarmee in grote mate verantwoording af over de mate waarin de effecten zijn bereikt.

Ad.b) De beoogde effecten zijn in grote mate bereikt. Dit oordeel betreft alleen de effecten waarover is gerapporteerd. Over 2006 verantwoordt de provincie zich over de stand van zaken met betrekking tot de indicator 'aantal archeologische vindplaatsen die bewaard kunnen worden door middel van financiële compensatie aan agrariërs en waarover publiciteit wordt gegenereerd' en het 'aantal projecten waarbij zowel de cultuuractoren als de cultuurfactoren zijn ingebracht in ruimtelijke ordeningsprocessen'. Uit de rapportage blijkt dat deze in grote mate zijn gerealiseerd (zie Tabel 19).

Provincievergelijking. Tabel 21 beschrijft of de onderzochte provincies effect-indicatoren hebben opgesteld die inzicht kunnen bieden in de stand van zaken bij het realiseren van de beleidsdoelstellingen.

Tabel 21 Informatie over de opgestelde effect-indicatoren

	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Zijn de beleidsdoelstellingen beschreven?	Ja	Ja	Ja	Ja
Zijn er effect-indicatoren opgesteld om te kunnen meten of de doelstellingen zijn bereikt?	Ja	2005: Nee 2006: Ja	Ja	Ja
Hoeveel effect-indicatoren zijn er opgesteld?	3	3	4	1
Zijn de effect-indicatoren prikkelend, meetbaar en tijdgebonden? (zie criterium B.1)	In geringe mate	In grote mate	In zeer grote mate	In geringe mate

In Tabel 22 wordt, indien mogelijk, beschreven of de provincies zich verantwoorden over de opgestelde effect-indicatoren en, zo ja, in hoeverre de beoogde effecten zijn bereikt.

Tabel 22 Inzicht in doelbereiking

	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
(a) De provincie rapporteert of de beoogde effecten zijn bereikt. NB: Het oordeel betreft alleen de effect-indicatoren.	Geen verantwoording	In grote mate	In zeer grote mate	Geen verantwoording
(b) De beoogde effecten zijn bereikt. NB: Het oordeel betreft alleen de effecten waarover is gerapporteerd.	Niet te beoordelen	In grote mate	In grote mate	Niet te beoordelen

D.3	Het is in geringe mate aannemelijk gemaakt dat de geleverde prestaties bijdragen aan het realiseren van de beoogde effecten. De provincie verzamelt enige aanvullende informatie die aannemelijk maakt dat het handelen van de provincie heeft bijgedragen aan het realiseren van de beleidsdoelstellingen.
-----	--

Zoals aangegeven in paragraaf 2.6 vindt de Rekenkamer het belangrijk dat de provincie aannemelijk maakt dat het beleid van de provincie bijdraagt aan het realiseren van de beoogde effecten, dat wil zeggen dat de provincie inzicht heeft in de mate waarin de doelstellingen zijn bereikt dankzij het door de provincie gevoerde beleid. De Rekenkamer heeft geconstateerd dat de provincie enige informatie verzamelt die aannemelijk maakt dat het cultuurhistorisch beleid bijdraagt aan het realiseren van de beoogde effecten. Zo is bijvoorbeeld in 2004 een evaluatie van het monumenten- en archeologiebeleid 1997-2002 uitgevoerd en wordt momenteel onderzoek gedaan naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van steunfunctie-instellingen, waaronder instellingen die zich bezig houden met cultuurhistorie.

D.4	De financiële verantwoording biedt in geringe mate inzicht in de (begrote en werkelijk ingezette) financiële middelen om de cultuurnota uit te voeren. Hoewel PS middels de verantwoording in de productenrealisaties een gedetailleerd inzicht kunnen krijgen in de begrote en werkelijk ingezette financiële middelen voor de uitvoering van het beleid uit de programmabegroting, ontbreekt een heldere aansluiting met de cultuurnota.
-----	---

De mate waarin de financiële verantwoording inzicht biedt in de begrote en werkelijk ingezette financiële middelen om de cultuurnota uit te voeren hebben we beoordeeld aan de hand van twee aspecten:

- a) De aansluiting van de financiële verantwoording op de cultuurnota.
- b) De kwaliteit van de financiële verantwoording.

Wanneer de verantwoording op één van de aspecten tekortschiet heeft dit invloed op de gehele verantwoording en daarmee het inzicht voor PS. Dit betekent dat de laagste beoordeling op bovengenoemde aspecten doorslaggevend is voor het totaaloordeel (principe van de zwakste schakel).

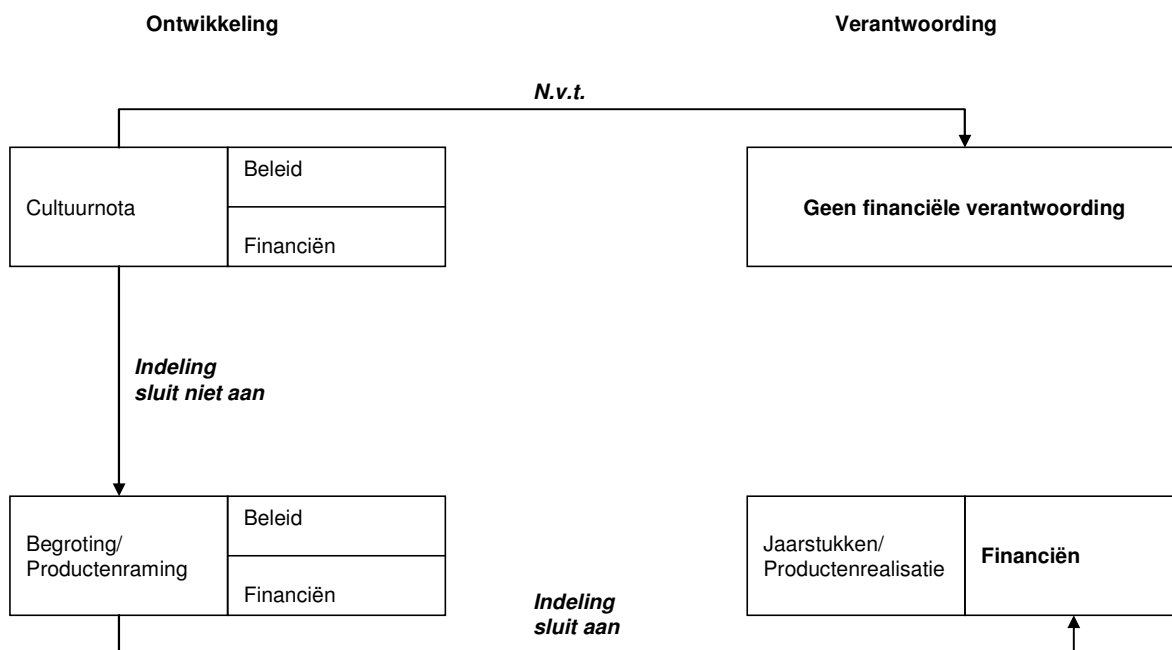
Ad.a) De aansluiting van de financiële verantwoording op de cultuurnota. De financiële verantwoording over de cultuurnota moet aansluiten op het voorgenomen beleid en de hiervoor begrote financiële middelen. Verantwoording over de cultuurnota kan middels aparte verantwoordingsrapportages over de cultuurnota of middels de jaarlijkse P&C-rapportages (zie de toelichting op het beoordelingscriterium).

Begin 2007 is een tussenevaluatie van de cultuurnota gepresenteerd aan de statencommissie Sociale Infrastructuur.³⁶ Hierin is geen verantwoording afgelegd over de ingezette financiële middelen. Voor de beoordeling van de financiële verantwoording over het voorgenomen beleid in de cultuurnota hebben wij ons derhalve gebaseerd op de beschikbare informatie in de P&C-rapportages (jaarstukken en productenrealisaties). Indien middels de jaarstukken en productenrealisaties verantwoording over de cultuurnota wordt afgelegd, dienen deze P&C-rapportages eenduidig op de cultuurnota aan te sluiten. In de P&C-rapportages is echter een andere indeling gehanteerd dan in de cultuurnota (zie ook de beoordeling bij criterium B.4). Hierdoor sluit de financiële verantwoording in de P&C-rapportages niet helder aan op de cultuurnota.

---

³⁶ Statencommissie Sociale Infrastructuur, *Tussenevaluatie cultuurnota*, 14 februari 2007.

In Figuur 9 is de beoordeling weergegeven.

Figuur 9 Beoordeling aansluiting van de financiële verantwoording op de cultuurnota

Ad.b) De kwaliteit van de financiële verantwoording. Bij de beoordeling van de kwaliteit van de financiële verantwoording hebben we gekeken naar de mate van detail waarin wordt gerapporteerd over de ingezette financiële middelen en de toelichting op de financiële afwijkingen. Bij de beoordeling van de mate van detail is het detailniveau van de financiële middelen in de cultuurnota het uitgangspunt.

De verantwoording in de jaarstukken geeft per programma inzicht in de begrote en werkelijk ingezette financiële middelen om de doelen en prestaties van het programma te bereiken. De financiële afwijkingen tussen de begroting na wijziging en de programmarekening zijn op hoofdlijnen beschreven in de jaarstukken.

De verantwoording in de productenrealisatie is zo ingericht dat per prestatie verantwoording afgelegd dient te worden over het behaalde resultaat, besteding van de financiële middelen en afwijkingen in de planning, financiële middelen en fte. Deze opzet van de productenrealisatie waarbij de financiële middelen gekoppeld zijn aan de geleverde prestaties biedt PS een goede basis voor de controle op de verantwoording. Hoewel in de productenrealisaties 2005 en 2006 niet over al deze aspecten verantwoording is afgelegd, kunnen PS gedetailleerd inzicht krijgen in de begrote en werkelijk ingezette financiële middelen voor de uitvoering van het beleid in de programmabegroting. Desalniettemin is het inzicht in de financiële middelen voor de uitvoering van de cultuurnota niet helder doordat de kostenposten in de P&C-rapportages niet eenduidig zijn te koppelen aan de kostenposten in de cultuurnota.

In Tabel 23 is de beoordeling weergegeven.

Tabel 23 Beoordeling kwaliteit van de financiële verantwoording

Aspect	Beoordeling
Mate van detail waarin wordt gerapporteerd	De financiële verantwoording in de P&C-rapportages is gedetailleerd weergegeven, de kostenposten zijn echter niet eenduidig te koppelen aan de kostenposten in de cultuurnota.
Toelichting op de financiële afwijkingen	In de P&C-rapportages is een verschillenanalyse opgenomen van de grote financiële afwijkingen.

HOOFDSTUK 7

Samenvatting van de bevindingen

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van de score van de provincie Noord-Holland op de beoordelingscriteria.

Tabel 24 Samenvatting van de bevindingen

Beoordelingscriterium		FL	NH	UT	ZH
Beleidsvoorbereiding (algemeen)					
A.1	De provincie maakt onderscheid tussen wettelijke taken die zij moet uitvoeren en autonoom beleid dat zij daarnaast uitvoert.	In redelijke mate	In geringe mate	In grote mate	In grote mate
A.2	De provincie beschrijft wat de aanleiding voor het ontwikkelen van autonoom beleid is.	In grote mate	In grote mate	In grote mate	In grote mate
Beleidsontwikkeling (algemeen)					
B.1	De beleidsdoelstellingen dienen specifiek, prikkelend, meetbaar en tijdgebonden te zijn.	De beleidsdoelstellingen zijn in redelijke mate specifiek en in geringe mate prikkelend, meetbaar en tijdgebonden.	De beleidsdoelstellingen zijn in geringe mate specifiek, prikkelend, meetbaar en tijdgebonden. Het hanteren van indicatoren maakt ze in grote mate prikkelend, meetbaar en tijdgebonden.	De beleidsdoelstellingen zijn in geringe mate specifiek, prikkelend, meetbaar en tijdgebonden. Het hanteren van indicatoren maakt ze in zeer grote mate prikkelend, meetbaar en tijdgebonden.	De beleidsdoelstellingen zijn in redelijke mate specifiek en in geringe mate prikkelend, meetbaar en tijdgebonden.
B.2	De prestaties vloeien logisch voort uit de beleidsdoelstellingen.	In grote mate	In grote mate	In grote mate	In grote mate
B.3	De indicatoren hangen samen met de beleidsdoelstellingen en de prestaties.	In redelijke mate	In grote mate	In zeer grote mate	In geringe mate
B.4	Gezamenlijk bieden de cultuurnota en de P&C-rapportages inzicht in het cultuurhistorisch beleid en de daarvoor beschikbare middelen.	In geringe mate	In geringe mate	In grote mate	In geringe mate

Beoordelingscriterium		FL	NH	UT	ZH
Beleidsuitvoering (gevalstudies)					
C.1	De provincie maakt afspraken met de betrokken in- of externe partij(en) over de te leveren prestaties, over de financiële middelen die daarvoor beschikbaar worden gesteld en over de wijze van verantwoording.	Nieuw Land Erfgoedcentrum: In grote mate	Stelling van Amsterdam: In grote mate	Grebbelinie: In redelijke mate	Fort Wierickerschans: In grote mate
			Monumenten: In grote mate	Monumenten- wacht: In grote mate	Molens: In grote mate
C.2	De uitvoering van het beleid verloopt volgens plan. Wanneer dit niet het geval is wordt beargumenteerd om welke reden dat het geval is.	Nieuw Land Erfgoedcentrum: In grote mate	Stelling van Amsterdam: In grote mate	Grebbelinie: In grote mate	Fort Wierickerschans: In redelijke mate
			Monumenten: In redelijke mate	Monumenten- wacht: In grote mate	Molens: In grote mate
Beleidsverantwoording (algemeen)					
D.1	a) De provincie rapporteert of de beoogde prestaties zijn geleverd.	a) In geringe mate	a) In geringe (2006) tot redelijke (2005) mate	a) In grote mate	a) In geringe mate
	b) De beoogde prestaties zijn geleverd. NB: Dit oordeel betreft alleen prestaties waarover is gerapporteerd.	b) In grote mate	b) In geringe mate	b) In redelijke (2005) tot grote (2006) mate	b) in redelijke (2005) tot grote (2006) mate
D.2	a) De provincie rapporteert of de beoogde effecten zijn bereikt. NB: Dit oordeel betreft alleen de effect-indicatoren.	a) Geen verantwoording	a) In grote mate	a) In zeer grote mate	a) Geen verantwoording
	b) De beoogde effecten zijn bereikt. NB: Dit oordeel betreft alleen effecten waarover is gerapporteerd.	b) Niet te beoordelen	b) In grote mate	b) In grote mate	b) Niet te beoordelen
D.3	De provincie maakt aannemelijk dat de geleverde prestaties bijdragen aan het realiseren van de beoogde effecten.	Nee	In geringe mate	Nee	Nee
D.4	De financiële verantwoording biedt inzicht in de (begrote en werkelijk ingezette) financiële middelen om de cultuurnota uit te voeren.	In geringe mate	In geringe mate	In redelijke mate	In geringe mate

BIJLAGE A

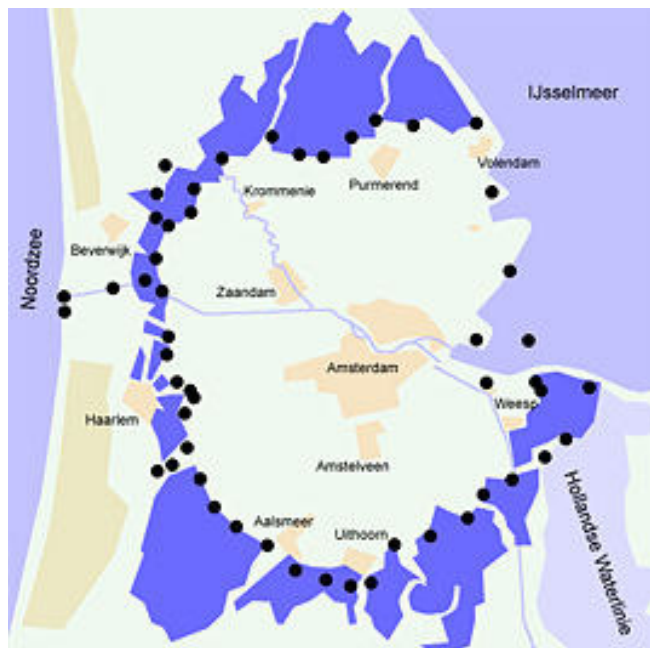
Stelling van Amsterdam

A.1 Inleiding

De Stelling van Amsterdam is een militair verdedigingswerk dat tussen 1870 en 1915 is aangelegd rondom Amsterdam. De 135 kilometer lange verdedigingsring bestaat uit dijken met dammen en sluisen, terreinen die onder water konden worden gezet en 42 forten. Vanwege de voortschrijdende militaire techniek is de Stelling nooit als verdedigingswerk gebruikt. De Stelling heeft echter militair-historische, bouwkundige, waterstaatkundige, landschappelijke, recreatieve en natuurwaarden en telt ruim 20 rijksmonumenten en 125 provinciale monumenten.

Het belang van de Stelling van Amsterdam wordt onderstreept doordat deze in 1996 is toegevoegd aan de lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO. De provincie Noord-Holland geeft aan dat zij zich als initiatiefnemer hiervan extra verantwoordelijk voelt voor de instandhouding en ontwikkeling van de Stelling. Met dit doel hebben PS in juli 2005 het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008 vastgesteld. In 2008 wordt een nieuw plan voorbereid voor de periode 2009-2013.

Figuur 10 De forten van de Stelling van Amsterdam³⁷

---

³⁷ <http://www.projectenbankcultuurhistorie.nl>

A.2 Beleidsontwikkeling

A.2.1 Wat wil de provincie bereiken?

In het gebiedsprogramma 2005-2008 beschrijft de provincie welke doelstellingen zij op korte en lange termijn met het programma Stelling van Amsterdam nastreeft. Ook beschrijft dit document welke prestaties de provincie de aankomende jaren gaat leveren om de doelstellingen voor de korte termijn te bereiken. Deze paragraaf beschrijft de doelstellingen voor de korte en lange termijn en paragraaf A.2.2. beschrijft de te leveren prestaties.

Doelstellingen voor de lange termijn (-2020). De provincie wil de Stelling behouden en versterken door voor de lange termijn in te zetten op de volgende doelstellingen:

- Behoud van de ruimtelijke samenhang tussen de verschillende (deels beschermde) onderdelen van de Stelling van Amsterdam.
- Versterken van de herkenbaarheid en de gebruikswaarden van het monument.

Meer concreet beoogt de provincie in 2020 de volgende resultaten te hebben bereikt:

- De Stelling van Amsterdam is in de beleving van Nederlanders en buitenlanders een herkenbaar, samenhangend gebied met enkele specifieke attracties. Het gebied is wezenlijk versterkt door het toevoegen van nieuwe blauwgroene en rode functies. In het Streekplan Noord-Holland Zuid is de omvang en de aard daarvan aangegeven.
- De meerderheid van de fortcomplexen kent een goede publieke toegankelijkheid.
- De economische benutting van de Stelling is versterkt. Er zijn nieuwe economische activiteiten toegevoegd, die tezamen met de grotere publieke toegankelijkheid, een aantoonbare economische impuls voor de Stellingzone betekenen.
- In elk van de drie deelgebieden Noord, West en Zuid is minimaal één locatie waar de historie en de werking van de Stelling van Amsterdam, alsmede de huidige waarden kunnen worden gedemonstreerd (virtueel en/of fysiek). Eén van deze locaties geldt daarbij als (inter)nationaal bezoekerscentrum.
- Het merendeel van de kenmerkende onderdelen van de Stelling van Amsterdam - hoofdverdedigingslijn, fortterreinen, kringenwetboerderijen, inundatiewerken en (gedeelten van) de inundatiegebieden - zijn goed bereikbaar en onderling verbonden door diverse recreatieve routes.
- De Stelling van Amsterdam heeft als Werelderfgoed actuele betekenis in de ruimtelijke ordening rond de hoofdstad. De kenmerkende onderdelen van de Stelling van Amsterdam zijn door het ruimtegebruik duurzaam gegarandeerd en planologisch vastgesteld.
- Het beheer en de exploitatie van de kenmerkende onderdelen van de Stelling van Amsterdam is op een duurzame wijze verankerd.

Doelstellingen voor de korte termijn (2005-2008). Voor de korte termijn heeft de provincie de volgende vier doelstellingen geformuleerd:

- A. Het vergroten van de publieke toegankelijkheid en recreatie en toerisme.
- B. Het behouden van het militair historisch complex.
- C. Het versterken van de ruimtelijke samenhang en de landschappelijke herkenbaarheid.
- D. Het vergroten van de economische betekenis.

A.2.2 Wat gaat de provincie daarvoor doen?

In het gebiedsprogramma staat voor de periode 2005-2008 beschreven welke concrete prestaties de provincie gaat leveren om de doelstellingen te bereiken. Sommige prestaties dragen bij aan meerdere doelstellingen. Tabel 25 laat zien welke prestaties in de periode 2005-2008 zullen worden geleverd en aan welke doelstellingen deze een bijdrage leveren.

Tabel 25 Provinciale doelen en prestaties 2005-2008³⁸

	A*	B*	C*	D*
A. Het vergroten van de publieke toegankelijkheid en recreatie en toerisme				
A.1 Actualiseren fietsroute, opnemen in knooppuntbewegwijzering	■	■	■	■
A.2 Uitbrengen beschreven en deels bewegwijzerde wandelroutes	■	■	■	■
A.3 Openstellen bezoekerscentrum	■	■	■	■
A.4 Stellen van randvoorwaarden bij subsidieverlening	■	■	■	■
A.5 Website	■	■	■	■
A.6 Opzetten van een gerichte marketing	■	■	■	■
A.7 Organiseren jaarlijks terugkerende publieksevenementen	■	■	■	■
B. Het behouden van het militair historisch complex				
B.1 Restauratie/herbestemming van tenminste vijf forten	■	■	■	■
B.2 Restauratie van tenminste zes waterstaatkundige elementen	■	■	■	■
C. Het versterken van de ruimtelijke samenhang en de landschappelijke herkenbaarheid				
C.1 Gerichte afspraken rond ruimtelijke inrichting met alle gemeenten	■	■	■	■
C.2 Toevoegen nieuwe functies en landschapselementen	■	■	■	■
C.3 Realisatie samenhangend beheer	■	■	■	■
C.4 Beheersovereenkomsten per terreinbeheerder	■	■	■	■
D. Het vergroten van de economische betekenis				
D.1 Concreet maken van de verdere mogelijkheden tot economische ontwikkeling	■	■	■	■
D.2 Bijdragen aan economische georiënteerde initiatieven	■	■	■	■

* A = Het vergroten van de publieke toegankelijkheid en recreatie en toerisme; B = Het behouden van het militair historisch complex; C = Het versterken van de ruimtelijke samenhang en de landschappelijke herkenbaarheid; en D = Het vergroten van de economische betekenis.

Vervolgens wordt in het gebiedsprogramma uitgewerkt wat dit betekent voor de prestaties die in 2005 moeten worden geleverd. Tabel 26 illustreert hoe dit is uitgewerkt voor de prestaties die behoren bij het doel 'vergroten van de publieke toegankelijkheid en recreatie en toerisme'. Voor de jaren na 2005 is in het gebiedsprogramma niet gespecificeerd welke prestaties in die jaren moeten worden geleverd. Met ingang van het jaar 2008 is de Stelling van Amsterdam een afzonderlijke productgroep in de programmabegroting, zodat PS gemakkelijker inzicht kunnen verwerven in de voornemens voor de afzonderlijke jaren.

³⁸ Provincie Noord-Holland, *Gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008*, juni 2005.

Tabel 26 In 2005 te realiseren prestaties³⁹

Doel	Prestaties	Resultaat dat op 31 december 2005 moet zijn behaald
A. Het vergroten van de publieke toegankelijkheid en recreatie en toerisme		
A.1	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Actualiseren bestaande beschrijving ANWB-fortenroute ▪ Voorbereiden knooppuntbewegwijzering in 2006 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Boekje bij VVV op 15-08-2005, t.b.v. deelnemers Stellingmaand 2005 ▪ Aanbrengen knooppuntbewegwijzering Stelling van Amsterdam is uitbesteed, zodat deelnemers aan Stellingmaand 2006 de route via knooppuntbewegwijzering kunnen volgen.
A.2	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Boekje wandelroutes Stelling van Amsterdam (uitgifte aug. 2006) ▪ Doorgaande, beschreven en bewegwijzerde wandelroute (aug. 2007) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Streven: Overeenstemming over samenstelling boekje, productie boekje is uitgezet zodat deelnemers aan Stellingmaand 2006 van dit boekje gebruik kunnen maken. ▪ Overeenstemming over de wijze waarop deze zal worden vormgegeven.
A.3	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bezoekerscentrum ▪ Ondersteunend publiekscentrum in twee andere deelgebieden 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Concept ontwikkeld, locatiekeuze ▪ Actueel overzicht: wat gebeurt er waar op het gebied van publiekscommunicatie
A.4	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stellen van voorwaarden voor publieksontsluiting bij subsidies 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interne afstemming over nadere specificatie gereed
A.5	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Website (start centrale portal in 2007) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ideeën omtrent toegankelijke, herkenbare en breed opgezette website ▪ Werkafspraken binnen Internet Pilotproject
A.6	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Opzetten gerichte marketing 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Werkafspraken in alle relevante toeristisch-recreatieve gremia ▪ Keuze of er in 2006 een separaat Marketingplan Stelling van Amsterdam moet komen
A.7	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stellingmaand 2005 ▪ Jaarlijks terugkerend publiek of cultureel evenement 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Subsidie verleend (onthulling aardkundig monument Alkmaardermeer/ Uitgeestermeer ▪ Intern gedragen plan van aanpak

A.2.3 Wat gaat dat kosten?

De globale schatting van de provincie is dat voor de gehele uitvoering van het gebiedsprogramma in totaal circa € 225 miljoen benodigd is, waarvan de provincie ongeveer € 45 miljoen bijdraagt. De provincie geeft aan dat deze bijdrage het karakter heeft van een investeringsimpuls, dat wil zeggen dat het de bedoeling is dat daarmee andere partijen worden uitgelokt tot het leveren van een financiële bijdrage. Tabel 27 bevat de begroting voor de periode 2005-2008 zoals die in het gebiedsprogramma is opgenomen. Voor de jaren na 2008 is nog geen begroting opgesteld.

³⁹ Provincie Noord-Holland, *Gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008*, juni 2005.

Tabel 27 Begroting voor de periode 2005-2008 (in Euro)⁴⁰

	2005	2006	2007	2008	Totaal
Type kosten					
Kosten programmabureau	552.000	608.500	608.500	608.500	2.377.500
Kosten projecten	700.000	5.405.000	8.905.000	12.230.000	27.240.000
Totale kosten	1.252.000	6.013.500	9.513.500	12.838.500	29.617.500
Type dekking					
Dekking provincie ⁴¹	743.500	1.830.000	2.705.000	3.455.000	8.733.500
Dekking Rijk (ILG) ⁴²	225.000	787.500	787.500	1.000.000	2.800.000
Externe dekking in het kader van de investeringsimpuls ⁴³	262.500	3.375.000	6.000.000	8.362.500	18.000.000
Externe dekking publieksevenementen	21.000	21.000	21.000	21.000	84.000
Totale dekking	1.252.000	6.013.500	9.513.500	12.838.500	29.617.500

De financiering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008 is afkomstig uit verschillende bronnen, namelijk:

- Middelen die zijn bestemd voor activiteiten met betrekking tot de Stelling, zoals jaarlijkse werkbudgetten en het EXINH-budget Stelling van Amsterdam;
- Specifieke middelen voor projecten (visie-ontwikkeling Geniedijk en Geniebrug, ontwikkeling Fort Uitermeer);
- Sectorale budgetten, zoals budget van de sector cultuur en van de sector ruimtelijke inrichting; en
- Middelen vanuit het Uitvoeringscontract Investeringsbudget Landelijk Gebied (UC-ILG), dat van kracht is in de jaren 2005 en 2006, en het ILG dat met ingang van 1 januari 2007 van kracht is geworden.

Het ILG is een subsidieregeling voor investeringen. Voor andere uitgaven, zoals uitgaven voor communicatie, kunnen in de aankomende jaren mogelijk subsidies worden verstrekt op basis van de Deelverordening Stelling van Amsterdam 2008-2013 die op 17 december 2007 door PS is vastgesteld.

⁴⁰ Provincie Noord-Holland, *Gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008*, juni 2005.

⁴¹ Dekking provincie: (1) personeelsbudget; (2) budget projectennota Noord-Holland Zuid; (3) investeringsimpuls; (4) projectbudgetten beleidssectoren; en (5) agenda recreatie en toerisme.

⁴² In 2007 wordt de Investeringsregeling Landelijk Gebied (ILG) operationeel. Dit houdt in dat de subsidiestromen van het Rijk en de provincie voor het landelijk gebied zijn samengevoegd in één budget. Het doel van het ILG voor de Stelling van Amsterdam is te zorgen voor behoud en versterking van de gebiedseigen kenmerken van het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam.

⁴³ De provinciale bijdrage bedraagt maximaal 25% van de vereiste investeringen (in het verleden was dat 50%).

A.3 Beleidsuitvoering

A.3.1 Welke partijen zijn betrokken bij de beleidsuitvoering?

Programmabureau Stelling van Amsterdam. Binnen de provincie is een programmabureau Stelling van Amsterdam opgezet, waar zeven mensen werken. Vijf van hen zijn afkomstig uit verschillende beleidssectoren (onder andere de sectoren cultuur, economie en ruimtelijke ontwikkeling). Hiervoor is gekozen om optimale afstemming tussen het programma Stelling en de beleidssectoren te garanderen. Vier van de medewerkers van het programmabureau zijn zowel verantwoordelijk voor een thema als voor een regio. Hierdoor is een soort matrixorganisatie ontstaan, waarmee wordt geborgd dat zowel de regio's als de thema's zijn afgedekt.

Het programmabureau is verantwoordelijk voor het gehele gebiedsprogramma. Het programmabureau initieert zelf projecten, voert projecten uit en draagt bij aan de uitvoering van projecten die door andere partijen zijn geïnitieerd. Ook houdt het programmabureau het totaaloverzicht en de samenhang van alle projecten in de gaten. Tenslotte stimuleert het programmabureau de samenwerking tussen de provincie en andere partijen die belang hebben in de Stelling van Amsterdam. In Tabel 28 wordt kort ingegaan op de betrokken partijen en hun relatie tot de Stelling.

Tabel 28 Andere betrokken partijen en hun relatie tot de Stelling van Amsterdam

Betrokken partij	Relatie tot de Stelling van Amsterdam
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)	UNESCO is de organisatie van de Verenigde Naties die is belast met onderwijs, cultuur en wetenschappen. UNESCO heeft de Stelling van Amsterdam opgenomen op de lijst met Werelderfgoed. Dit brengt specifieke verplichtingen met zich mee.
Rijk	Het Rijk stelt kaders waarbinnen het provinciaal beleid kan worden vastgesteld. Voor de Stelling van Amsterdam zijn onder meer de volgende beleidsnota's relevant: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nota Belvedere, een gezamenlijke beleidsnota van de ministeries van OC&W, LNV, VROM en V&W waarin wordt benadrukt dat het cultureel erfgoed nadrukkelijker moet worden meegewogen bij ruimtelijke ontwikkelingsplannen; en ▪ Nota Ruimte. In deze nota worden alle Nederlandse Werelderfgoederen aangewezen als Nationaal Landschap⁴⁴, d.w.z. als gebied met internationaal zeldzame en nationaal kenmerkende kwaliteiten op landschappelijk, cultuurhistorisch en natuurlijk gebied. Doel is deze kwaliteiten te behouden, duurzaam te beheren en waar mogelijk te versterken. Vanuit het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) levert het Rijk een bijdrage aan investeringen en beheerskosten in deze gebieden.
Provincie Utrecht	Het zuidelijk deel van de Stelling van Amsterdam ligt op het grondgebied van de provincie Utrecht. De provincie Noord-Holland is voor de realisatie van haar doelen dan ook gedeeltelijk aangewezen op de provincie Utrecht.

⁴⁴ De Stelling van Amsterdam overlapt op diverse plaatsen de Nationale Landschappen de Nieuwe Hollandse Waterlinie, het Groene Hart en Laag Holland. De afstemming tussen deze projecten is een belangrijk aandachtspunt.

Betrokken partij	Relatie tot de Stelling van Amsterdam
Ruim 20 gemeenten en 3 hoogheemraadschappen met grondgebied binnen Stellingzone	Met gemeenten en hoogheemraadschappen wordt onder meer samengewerkt op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling (bijv. bestemmingsplannen, landschapsontwikkeling, waterbeheer) binnen de Stellingzone.
Forteigenaren en -beheerders: Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, Recreatie Noord-Holland NV, particulieren, etc.	De provincie werkt nauw samen met eigenaren en beheerders van forten. Er worden afspraken gemaakt over het gebruik van de forten, de eventuele financiering van restauratie, onderhoud of ontwikkeling, etc. Op verzoek van de provincie organiseert de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland platformbijeenkomsten voor forteigenaren en -beheerders, onder andere om deze meer bij de Stelling als geheel te betrekken.
Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland/ Stichting Stelling van Amsterdam	In 2007 wordt de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland opgericht. In deze stichting gaan een aantal organisaties die zich bezig houden met cultureel erfgoed in de provincie Noord-Holland op. Ook de Stichting Stelling van Amsterdam zal in deze organisatie opgaan. Wat betreft de Stelling, zal de nieuwe stichting vooral taken op het gebied van erfgoededucatie uitvoeren.
Stichting Herstelling	Herstelling is een organisatie die werkervaringstrajecten opzet en begeleid, waarin mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt de forten van de Stelling van Amsterdam opknappen. Via deze weg kan relatief goedkoop onderhoud en restauratie van de forten plaatsvinden en verkleinen de deelnemers hun afstand tot de arbeidsmarkt.
Historische verenigingen, belangengroepen en vrijwilligersorganisaties	Historische verenigingen, belangengroepen en vrijwilligersorganisaties zijn betrokken bij het onderhoud en de exploitatie van forten en geven bijvoorbeeld rondleidingen in forten.

A.3.2 Welke beleidsinstrumenten worden daarbij ingezet?

Het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam is een breed programma, waarmee meerdere doelstellingen worden nagestreefd en waarbinnen een grote diversiteit aan projecten wordt uitgevoerd. Bij de uitvoering van dit programma is een groot aantal partijen betrokken. In sommige gevallen is de provincie afhankelijk van de vrijwillige medewerking van deze partijen en is de rol van de provincie om deze partijen ervan te overtuigen dat zij aan het programma meewerken. In andere gevallen maakt de provincie prestatieafspraken met betrokken partijen. Dit is met name het geval wanneer de provincie subsidies verstrekt. In het kader van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam verstrekt de provincie bijvoorbeeld subsidies voor:

- Het opstellen van een plan om een fort op een nieuwe manier te gebruiken. Er is een Planontwikkelingsfonds opgericht met als algemene doelstelling 'het bevorderen van een gunstig klimaat voor de totstandkoming van een kwalitatief hoogwaardige en duurzame instandhouding van de Stelling van Amsterdam als geheel'.
- Restauratie van onderdelen van de Stelling van Amsterdam. De provincie verstrekt subsidies voor de restauratie van forten of andere onderdelen van de Stelling. Vastgelegd is dat het Rijk en de provincie samen maximaal 75% van de benodigde subsidie verstrekken en dat de forteigenaren de overige middelen bijeen moeten brengen.

Subsidies worden alleen verstrekt voor planontwikkeling en restauratie en niet voor exploitatie van forten. Als de provincie subsidie verstrekt, worden in de beschikking tot subsidieverlening afspraken vastgelegd gemaakt over de te leveren prestaties, de financiële middelen en de wijze van verantwoording.

A.3.3 Hoe verloopt de uitvoering?

In de uitvoering van het gebiedsprogramma hebben zich tot dusverre geen serieuze knelpunten voorgedaan. De beoogde prestaties zijn grotendeels geleverd. In enkele gevallen zijn prestaties later geleverd dan oorspronkelijk gepland. Zo is bijvoorbeeld later begonnen met de restauratie van het dak van het fort Pampus dan gepland. Het is daarbij belangrijk op te merken dat de provincie voor de uitvoering van haar beleid in hoge mate afhankelijk is van de inzet van betrokken partijen.

De provincie zoekt in de uitvoering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam naar creatieve manieren om de kosten van het gebiedsprogramma te beperken of inkomsten te genereren. Voorbeelden daarvan zijn:

- Economische benutting van forten genereert financiële middelen en draagt bij aan de bekendheid, beleefbaarheid en toegankelijkheid van de Stelling. De provincie stimuleert economische benutting van forten onder andere door informatiebijeenkomsten te organiseren, door het opstellen van plannen te subsidiëren en door bij te dragen aan de restauratie van onderdelen van de Stelling. Een goed voorbeeld van economische benutting van een fort is de vestiging van een wijnimportbedrijf in het Fort Benoorden Purmerend.
- In Fort Vijfhuizen is een deel van het benodigde geld om het fort te restaureren verkregen door op het aangrenzende terrein huizen te bouwen en die te verkopen.
- Werkzaamheden aan forten worden gedeeltelijk uitgevoerd door de Stichting Herstelling, een organisatie die werkervaringstrajecten ontwikkeld voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Op deze manier kunnen restauratie en onderhoud relatief goedkoop plaatsvinden. Hier staat tegenover dat met de Stichting Herstelling geen harde afspraken kunnen worden gemaakt over het moment waarop de werkzaamheden worden afgerond.

Uit interviews van de Rekenkamer met forteigenaren (Natuurmonumenten en Landschap Noord-Holland) is duidelijk geworden dat deze in het algemeen positief zijn over de wijze waarop het programmabureau Stelling van Amsterdam uitvoering geeft aan het gebiedsprogramma. Ook geven de forteigenaren aan dat zij het waarderen dat de provincie hen adviseert over subsidiemogelijkheden. Tenslotte wordt opgemerkt dat het overleg tussen de provincie en forteigenaren en tussen forteigenaren onderling nog kan worden verbeterd. Met ingang van 2007 is een platformfunctie gecreëerd (gecoördineerd door de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland) die erop is gericht overleg tussen de betrokken partijen te verbeteren.

A.4 Beleidsverantwoording

A.4.1 Hoe verantwoordt de provincie zich over de bereikte effecten en de geleverde prestaties?

Het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam draait mee in de reguliere P&C-cyclus, dat wil zeggen dat de verantwoording plaatsvindt in jaarstukken en productenrealisaties.⁴⁵ De verantwoording vindt plaats op het niveau van prestaties en er zijn geen indicatoren opgesteld om te meten of de beoogde doelstellingen worden bereikt. Aangezien de Stelling ook is benoemd tot Nationaal Landschap gaat het Rijk wel monitoren op een aantal kernkwaliteiten, waaronder behoud van de Stelling en de 'groenheid' van het landschap. Momenteel gebeurt dit echter nog niet.

De forteigenaren houden de jaarlijkse bezoekersaantallen van de forten bij. Ook verzamelen zij bijvoorbeeld data over het aantal bezoekers aan de Stellingmaand. Dit publieksevenement werd in september 2003 voor het eerst

---

⁴⁵ Interview programmamanager Stelling van Amsterdam, 12 juli 2007.

georganiseerd en trok toen, met 20 deelnemende forten, een bezoekersaantal van ruim 20.000 mensen. In 2004 werden 22 forten opengesteld en steeg het bezoekersaantal naar ruim 25.000. Het is onduidelijk hoeveel mensen gebruik maken van de aanwezige routes of op een andere manier de Stelling van Amsterdam bezoeken. De provincie is van plan dit structureel te gaan monitoren.⁴⁶

A.4.2 Wat heeft de provincie tot dusverre bereikt en wat heeft zij tot dusverre gedaan?

Doordat de verantwoording over de geleverde prestaties op een ander niveau plaatsvindt dan de beschrijving van de beoogde prestaties, is het niet eenvoudig na te gaan of alle beoogde prestaties voor het betreffende jaar daadwerkelijk zijn geleverd. Uit een document dat de provincie heeft opgesteld ter voorbereiding van het gebiedsprogramma 2009-2013 blijkt dat de uitvoering van de beoogde prestaties volgens plan verloopt.⁴⁷ De programmamanager van de Stelling van Amsterdam heeft dit in een interview ook aangegeven.⁴⁸ Sommige prestaties zijn later geleverd dan oorspronkelijk gepland. Zo is vertraging opgetreden bij restauratie van het dak van het fort Pampus.

Tabel 29 bevat de beoogde prestaties uit het gebiedsprogramma 2005-2008 en de verantwoording uit de jaarstukken en productenrealisaties van 2005 en 2006. Hierbij moet worden opgemerkt dat de voorgenomen prestaties betrekking hebben op de jaren 2005-2008.

Tabel 29 In 2005 en 2006 geleverde prestaties⁴⁹

Prestaties gebiedsprogramma 2005-2008	2005	2006
A. Het vergroten van de publieke toegankelijkheid en recreatie en toerisme		
A.1 Actualiseren fietsroute, opnemen in knooppuntbewegwijzering		De fietsroute is geactualiseerd.
A.2 Uitbrengen beschreven en deels bewegwijzerde wandelroutes		Website wandelroutes gelanceerd.
A.3 Openstellen bezoekerscentrum	Opdracht haalbaarheidsonderzoek bezoekerscentrum verstrekt.	Uitnodigingen partijen om voorstellen in te dienen voor bezoekerscentrum.
A.4 Stellen van randvoorwaarden bij subsidieverlening		
A.5 Website		Website wandelroutes gelanceerd.
A.6 Opzetten van een gerichte marketing		Communicatie/marketingplan opgesteld
A.7 Organiseren jaarlijks terugkerende publieksevenementen	Stichting Stelling van Amsterdam heeft de stelling maand georganiseerd.	De Stichting Stelling van Amsterdam heeft de stellingmaand georganiseerd.

⁴⁶ Interview programmamanager Stelling van Amsterdam, 12 juli 2007.

⁴⁷ Provincie Noord-Holland, *De Stelling van Amsterdam – Op weg naar een nieuw gebiedsprogramma 2009-2013*, vastgesteld door GS op 15 januari 2008.

⁴⁸ Interview programmamanager Stelling van Amsterdam, 12 juli 2007.

⁴⁹ *Jaarstukken 2005, Jaarstukken 2006, Productenrealisatie 2005, Productenrealisatie 2006.*

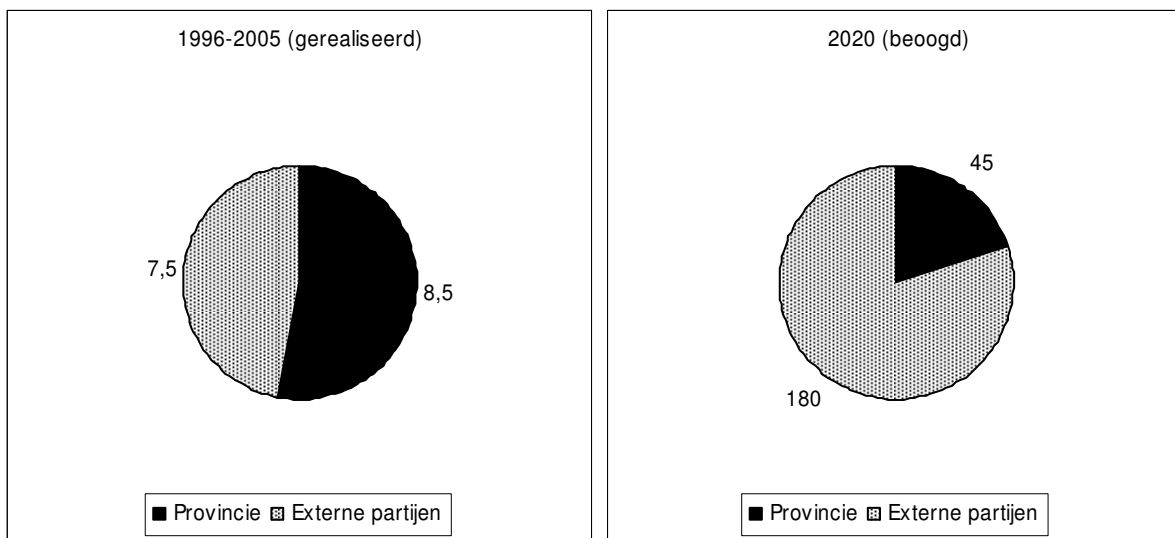
Prestaties gebiedsprogramma 2005-2008		2005	2006
B. Het behouden van het militair historisch complex			
B.1 Restauratie/herbestemming van tenminste vijf forten	Restauratie fort Vijfhuizen.	Beschikking restauratie/conservering Fort Pampus. Uitvoering gestart.	
B.2 Restauratie van tenminste zes waterstaatkundige elementen	Start restauratie sluis Kudelstaart.	Restauratie golfbreker bij Fort Pampus.	
C. Het versterken van de ruimtelijke samenhang en de landschappelijke herkenbaarheid			
C.1 Gerichte afspraken rond ruimtelijke inrichting met alle gemeenten	Opdracht Ruimtelijk Inspiratieboek verstrekt, bestuurlijke afspraken gemaakt. Europese aanbestedingsprocedure kruising Geniedijk gestart.	Architectenbureau voor ontwerp brug Geniedijk geselecteerd.	
C.2 Toevoegen nieuwe functies en landschapselementen			
C.3 Realisatie samenhangend beheer			
C.4 Beheersovereenkomsten per terreinbeheerder			
D. Het vergroten van de economische betekenis			
D.1 Concreet maken van de verdere mogelijkheden tot economische ontwikkeling	Opdracht voorbeeldenboek economische benutting verstrekt	Twee ondernemersdagen georganiseerd. Economisch voorbeeldenboek gereed gekomen.	
D.2 Bijdragen aan economische georiënteerde initiatieven	Actieve gesprekken commerciële partijen. Vestiging ondernemer Fort Vijfhuizen.		

A.4.3 Wat heeft dat tot dusverre gekost?

De totale kosten voor uitvoering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam worden globaal geschat op € 225 miljoen, waaraan de provincie ongeveer € 45 miljoen bijdraagt (zie paragraaf A.2.3). Hieronder wordt beschreven wat de provincie en externe partijen tot dusverre hebben bijgedragen.

1996-2004. In de afgelopen jaren zijn de diverse projecten die in het kader van de Stelling van Amsterdam zijn uitgevoerd, gefinancierd vanuit verschillende budgetten, waardoor moeilijk is te achterhalen wat tot dusverre precies is uitgegeven aan de Stelling.⁵⁰ Het gebiedsprogramma bevat wel informatie over de uitgaven in de periode van 1996 tot en met 2004. Door de provincie is in die periode circa € 8,5 miljoen geïnvesteerd in behoud van de Stelling van Amsterdam, dat wil zeggen circa 19% van de beoogde bijdrage. De andere betrokken partijen hebben circa € 7,5 miljoen uitgegeven, dat wil zeggen circa 4% van de beoogde bijdrage (zie ook Figuur 11). De provincie geeft aan dat zij er bewust voor heeft gekozen om in de beginfase van het programma relatief veel in de Stelling te investeren. De provinciale bijdrage heeft het karakter van een investeringsimpuls, dat wil zeggen dat het de bedoeling is dat daarmee andere partijen worden uitgelokt tot het leveren van een financiële bijdrage.

⁵⁰ Interview programmamanager Stelling van Amsterdam, 12 juli 2007.

Figuur 11 Bijdrage van de provincie en externe partijen aan de Stelling van Amsterdam (in miljoen Euro)⁵¹

2005-2006. Zoals eerder is aangegeven vindt de verantwoording over de uitvoering van het gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam plaats in de jaarstukken en productenrealisaties. Er wordt echter geen verantwoording afgelegd over het gebiedsprogramma als geheel, maar over de afzonderlijke projecten die als onderdeel van het programma worden uitgevoerd. Voor deze projecten wordt niet aangegeven dat deze tot het gebiedsprogramma behoren. Hierdoor is het, ook voor PS, moeilijk te achterhalen wat in 2005 en 2006 precies is uitgegeven aan de Stelling van Amsterdam. Een interne rapportage van de provincie maakt duidelijk dat in 2005 bijna € 1,9 miljoen en in 2006 bijna € 3,4 miljoen is uitgegeven aan de Stelling van Amsterdam (zie Tabel 30).

Tabel 30 Provinciale uitgaven aan de Stelling van Amsterdam in 2005 en 2006 (in Euro)⁵²

	2005	2006
Publieke toegankelijkheid, recreatie en toerisme	69.000	277.000
Behoud van het militair-historisch complex	1.609.000	2.686.000
Versterken van de ruimtelijke samenhang en landschappelijke herkenbaarheid	49.000	225.000
Economische benutting	-	20.000
Communicatie en marketing	148.000	171.000
Totaal	1.875.000	3.379.000

Voor de jaren 2005 en 2006 is echter onbekend wat de omvang van de cofinanciering in die jaren is. De provincie geeft hiervoor als reden dat bij de Stelling een groot aantal partijen is betrokken. Deze partijen hebben elk een eigen begroting waarin wordt beschreven hoeveel die partij aan onderdelen van de Stelling uitgeeft. De provincie heeft geen inzicht in deze begrotingen en door het grote aantal partijen is het lastig dit inzicht te krijgen.⁵³ Ook is het niet eenvoudig vast te stellen welke bijdragen van derden als cofinanciering kunnen worden gezien.

⁵¹ Provincie Noord-Holland, *Gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008*, juni 2005.

⁵² Provincie Noord-Holland, *Interne rapportage*, niet gepubliceerd.

⁵³ Reactie van de provincie op de concept-Nota van Bevindingen.

BIJLAGE B

Subsidiëring provinciale monumenten

B.1 Inleiding

Een aantal provincies in Nederland kennen naast rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten ook provinciale monumenten. Alleen in de provincies Drenthe, Limburg en Noord-Holland zijn provinciale monumenten aangewezen. De provincie Noord-Holland heeft gekozen voor provinciale monumentenbescherming omdat de toenmalige Monumentenwet niet toereikend was voor het beschermen van bouwkunst na 1850. Voor de inwerkingtreding van de nieuwe Monumentenwet 1988 konden namelijk alleen gebouwen van voor 1850 aangewezen worden als monument. De provincie voelde zich verantwoordelijk en heeft niet willen wachten op deze nieuwe monumentenwet.⁵⁴

De provincie Noord-Holland kent een eigen monumentenlijst waarop ongeveer 620 provinciale monumenten staan vermeld. Vaak zijn dat panden (bijvoorbeeld huizen, kerken of fabrieken) uit de periode 1850-1940 die representatief zijn voor de geschiedenis van de provincie. De provincie wijst geen nieuwe provinciale monumenten meer aan, omdat de lijst voldoende representatief is voor de geschiedenis van Noord-Holland. Voor het onderhoud of de restauratie van deze provinciale monumenten kan onder bepaalde voorwaarden subsidie worden verleend. Bij restauratiewerkzaamheden aan een monument moet de eigenaar een vergunning aanvragen bij de provincie.

De provincie subsidieert ook infrastructuur bij roerende monumenten. Deze subsidies vallen buiten deze gevalstudie aangezien het daarbij niet gaat om het subsidiëren van provinciale monumenten.

B.2 Beleidsontwikkeling

B.2.1 Wat wil de provincie bereiken?

In de cultuurnota 2005-2008 heeft de provincie de volgende doelstelling geformuleerd die betrekking heeft op provinciale monumenten: "Wij vinden het belangrijk dat onze rijke cultuurhistorie behouden blijft voor de huidige bevolking en de generaties na ons. Maar wij willen óók dat het cultureel erfgoed gebruikt wordt als inspiratiebron bij nieuwe ontwikkelingen en dat het zoveel mogelijk gezien en beleefd wordt door Noord-Hollanders en toeristen die onze provincie bezoeken".

Deze doelstelling is van toepassing op het gehele provinciale beleid op het gebied van monumenten en archeologie. In de cultuurnota wordt niet beschreven welke doelstelling de provincie met het aanwijzen en subsidiëren van provinciale monumenten nastreeft.

---

⁵⁴ Interview beleidsadviseur cultureel erfgoed en medewerker subsidieverlening, 5 juli 2007.

B.2.2 Wat gaat de provincie daarvoor doen?

In de cultuurnota staat voor de periode 2005-2008 beschreven welke prestaties de provincie gaat leveren om de doelstellingen te bereiken. Sommige prestaties dragen bij aan meerdere doelstellingen. In de programmabegroting en de productenraming 2005 en 2006 zijn de meeste prestaties uit de cultuurnota terug te vinden. In Tabel 31 staat eerst de prestatie uit de cultuurnota vermeld en vervolgens de daarbij aansluitende prestatie uit de programmabegrotingen dan wel productenramingen.

Tabel 31 In 2005 en 2006 te realiseren prestaties⁵⁵

Cultuurnota 2005-2008	2005	2006
Toetsen van het monumentenbestand in de cultuurnotaperiode op representativiteit voor Noord-Holland, mede ter ondersteuning van het structuur- en gebiedsbeleid.	Toetsing monumentenbestand op representativiteit voor Noord-Holland.	Toetsing monumentenbestand op representativiteit voor Noord-Holland, voorstel herziening monumentenlijst na afronding schouw door Monumentenwacht NH.
Het gehele provinciale monumentenbestand digitaliseren en koppelen aan de internetversie van de cultuurhistorische waardenkaart (CHW-kaart) Noord-Holland.	Digitalisering provinciaal monumentenbestand en koppeling hiervan aan de internetversie van de CHW kaart.	-
Het handhaven van de bestaande subsidiemogelijkheden voor provinciale monumenten (restauraties en onderhoud), roerende monumenten (koepelorganisaties) en molens (maal- en draaipremies ⁵⁶) binnen het monumentenbeleid. Voor de Provinciale Molencommissie zal binnen het Monumentenfonds een budget worden gereserveerd voor secretariaatskosten en projecten. Het zal in beraad worden genomen of een aantal cultuurhistorisch belangrijke dijken zullen worden toegevoegd aan de provinciale monumentenlijst.	Deelverordening (monumenten) restauratie en onderhoud (uitvoeren).	Deelverordening provinciale monumenten.
Met de uitvoeringsorganisaties op het terrein van o.a. cultuur en cultureel erfgoed afspraken maken over de te realiseren activiteiten.	-	-

B.2.3 Wat gaat dat kosten?

In de cultuurnota is voor het totale monumentenbeleid voor de periode 2005-2008 per jaar € 1.850.600 begroot. Voor monumentenbeleid is € 1.100.000 begroot en voor de Monumentenwacht Noord-Holland € 536.600. De post monumentenbeleid omvat ook de bedragen die beschikbaar zijn voor subsidie van restauratie en onderhoud van provinciale monumenten. Daarnaast zijn ook de volgende begrotingsposten gerelateerd aan het monumentenbeleid: provinciale lijst, uitvoering verordening, Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Stichting

⁵⁵ *Cultuur verbindt: cultuurnota 2005-2008, Productenraming 2005, Productenraming 2006, Begroting 2005, Begroting 2006.*

⁵⁶ Op 21 augustus 2007 hebben GS besloten geen subsidies meer te verstrekken op basis van de jaarlijkse asomwentelingen van de molens. De molenaars kunnen tot en met 2008 subsidie krijgen op basis van de laatst bekende tellerstanden. Uit: www.noord-holland.nl

Stelling van Amsterdam, onderhoud CHW-kaart en belangenbehartiging overige monumentenzorg. Voor deze posten is in totaal een bedrag van € 214.000 begroot.

De provincie stelt voor de subsidieregelingen op het gebied van provinciale monumenten elk jaar subsidieplafonds vast. Tabel 32 beschrijft de subsidieplafonds voor 2005 en 2006.⁵⁷

Tabel 32 Subsidieplafonds voor restauratie en onderhoud van provinciale monumenten (in Euro)

Subsidieplafond	2005	2006
Restauratie	659.900	740.724
Onderhoud	205.700	124.876
Totaal	865.600	865.600

B.3 Beleidsuitvoering

B.3.1 Welke partijen zijn betrokken bij de beleidsuitvoering?

Binnen de provincie zijn zowel de directie Beleid (de sector cultuur en cultuurhistorie) als de directie Subsidies, Handhaving en Vergunningen (SHV) betrokken bij de provinciale monumenten. De sector cultuur en cultuurhistorie zorgt voor de inhoud en de directie SHV voor de uitvoering. In Tabel 33 wordt kort ingegaan op de betrokken partijen en hun rol bij de provinciale monumenten.

Tabel 33 Betrokken partij bij de subsidieregelingen provinciale monumenten

Betrokken partij	Relatie tot provinciale monumenten
Stichting Monumentenwacht Noord-Holland	De Monumentenwacht voert inspecties uit bij rijks-, provinciale en gemeentelijke monumenten. De inspecties worden uitgevoerd op verzoek van de abonnee. Verder is er in 2002 een aantal provinciale uitvoeringstaken uitbesteed aan de Monumentenwacht. Het ging hierbij onder andere om advisering over subsidieverlening en vergunningverlening. De provincie heeft besloten deze taken per 1 januari 2007 weer zelf uit te gaan voeren.
Adviescommissie Monumenten en Archeologie	De Adviescommissie Monumenten en Archeologie wordt door GS ingesteld om hen te adviseren over het plaatsen op en afvoeren van objecten de monumentenlijst. De commissie bestaat uit onafhankelijke experts.
Cultuurfonds voor Monumenten Noord-Holland	In 2003 is een Cultuurfonds voor Monumenten Noord-Holland opgericht. Het fonds is opgericht door het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Nationaal Restauratiefonds en de provincie Noord-Holland. Uit dit fonds worden leningen tegen een lage rente verstrekt voor restauraties van provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen in beschermde stads- en dorpsgezichten.

⁵⁷ Provincie Noord-Holland, *Provinciaal blad 2004*, nr. 69; Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2005*; Provincie Noord-Holland, *Provinciaal blad 2005*, nr. 102.

Betrokken partij	Relatie tot provinciale monumenten
Eigenaren monumenten	De eigenaren van provinciale monumenten, zowel particulieren als bijvoorbeeld stichtingen, kunnen subsidie bij de provincie aanvragen voor het onderhoud of de restauratie van het betreffende monument. Voor restauratie moeten zij ook een vergunning aanvragen bij de provincie.

B.3.2 Welke beleidsinstrumenten worden daarbij ingezet?

De belangrijkste instrumenten die worden ingezet zijn omschreven in twee provinciale verordeningen namelijk:

1. Monumentenverordening 2005;
2. Deelverordening restauratie en onderhoud provinciale monumenten Noord-Holland 2005.

Monumentenverordening 2005. Deze verordening gaat over de aanwijzing van provinciale monumenten. De provincie Noord-Holland is één van de drie provincies die provinciale monumenten aanwijst. Een monument in de zin van de verordening is: "een onroerende zaak die van belang is voor de provincie Noord-Holland wegens haar cultuurhistorische waarde". Een beschermd monument is een monument ten aanzien waarvan is besloten tot plaatsing op de monumentenlijst.

Een besluit tot aanwijzing van een monument is een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Dit betekent dat er bezwaar tegen een dergelijke beslissing kan worden gemaakt bij de provincie en vervolgens beroep kan worden aangetekend bij de rechter. Een monument dat is ingeschreven in een register met rijksmonumenten, wordt door GS niet op de monumentenlijst geplaatst.

Voor het verbouwen, wijzigen, afbreken, etc. van een monument moet een vergunning worden aangevraagd bij GS. Daartoe moet een werkomschrijving met bouwtekeningen worden aangeleverd bij GS. GS kunnen aan de vergunning voorschriften verbinden. Als een vergunning wordt geweigerd of als aan een vergunning voorschriften zijn verbonden en de belanghebbende daardoor schade lijdt, kunnen GS de belanghebbende op zijn verzoek een schadevergoeding toekennen. Voorwaarde is wel dat de schade niet is verzekerd. Ten slotte is onder andere vernieling van een monument en restauratie zonder vergunning in de verordening strafbaar gesteld.

Het verlenen van een vergunning door GS betekent niet automatisch dat tevens een subsidie wordt verleend. Voor bijvoorbeeld het wijzigen van een monument moet wel een vergunning worden aangevraagd, maar is het verkrijgen van subsidie niet mogelijk.

Deelverordening restauratie en onderhoud provinciale monumenten Noord-Holland 2005. Deze verordening is een subsidieverordening. Op grond van deze verordening verleent de provincie subsidie voor restauratie en onderhoud van provinciale monumenten. Het is voor de eigenaren van provinciale monumenten niet mogelijk om naast de subsidie van de provincie ergens anders subsidie aan te vragen. Voor onderhoud, grote restauraties en kleine restauraties worden verschillende subsidieplafonds vastgesteld.

Restauratie. Elk jaar kan op twee momenten (1 maart en 1 september) subsidie worden aangevraagd voor restauratie. Die aanvragen worden verdeeld in een A-lijst (< € 250.000) en een B-lijst (> € 250.000). De volgorde op die lijsten wordt bepaald door de mate van technische urgentie. Een monument kan maximaal een score van 10 punten krijgen. In de verordening is opgenomen dat GS over de toekenning van die score worden geadviseerd

door de Stichting Monumentenwacht Noord-Holland. GS hebben voor 2007 besloten⁵⁸ dat de provincie de prioriteitenlijst mag opstellen zonder het advies van Stichting Monumentenwacht Noord-Holland. De subsidie wordt toegekend volgens de volgorde van de lijst. Bij gelijke score wordt gekeken naar de betekenis voor de provincie Noord-Holland en de situering van het monument.

Niet alle kosten komen in aanmerking voor subsidie. De subsidie bedraagt 40% van de kosten die naar het oordeel van GS subsidiabel zijn met een maximum van € 90.800 voor de A-lijst en € 226.890 voor de B-lijst. In de verordening staat omschreven welke kosten subsidiabel worden geacht (o.a. kosten voor herstel van dragende onderdelen, vloeren, installaties ter voorkoming van brand, schilderwerk). Een subsidieaanvraag moet vergezeld gaan van een begroting van de kosten en een bouwkundig inspectierapport van de Stichting Monumentenwacht Noord-Holland of van een ander, naar het oordeel van GS ter zake kundig bureau, bedrijf of persoon.⁵⁹ Binnen drie maanden na voltooiing van de restauratie dient de ontvanger een aanvraag tot vaststelling in. Daarbij worden bewijsstukken van betaling en kopieën van de rekeningen overgelegd.

Onderhoud. De regeling voor onderhoudssubsidie is anders ingedeeld. Er wordt een aanvraag ingediend ná voltooiing van de werkzaamheden. GS verdelen het beschikbare bedrag in de volgorde van ontvangst van de aanvragen. Ook bij de aanvraag om subsidie voor onderhoud is een bouwkundig inspectierapport van de Stichting monumentenwacht Noord-Holland of van een ander, naar het oordeel van GS ter zake kundig bureau, bedrijf of persoon vereist.⁵⁹ Daarnaast worden bewijsstukken van betaling en kopieën van de rekeningen overgelegd.

De subsidie bedraagt 40% van de kosten die voor subsidie in aanmerking komen met een maximum van € 18.200. De kosten die voor subsidie in aanmerking komen zijn onder andere het herstellen van het dak, het voegen van gevels en het buitenschilderwerk.

B.3.3 Hoe vindt de uitvoering van de subsidieregeling plaats?

Monumentenverordening. Gemiddeld worden 40 aanvragen per jaar gedaan om een vergunning voor het wijzigen of restaureren van een monument te verkrijgen. Deze aanvragen worden nooit afgewezen. Van tevoren is namelijk al veel overleg met de eigenaren. Dit heeft ook te maken met de hoge leges (€ 375,75 in 2006 en € 563,60 in 2007).⁶⁰ Een risico van de hoge leges is dat er meer zonder vergunning wordt gewijzigd. In de verordening is ook een schadevergoedingsregeling opgenomen. Deze is echter nog nooit toegepast.

Deelverordening restauratie en onderhoud provinciale monumenten Noord-Holland 2005. Tot nu toe heeft de provincie slechts enkele aanvragen hoeven afwijzen omdat het subsidieplafond bereikt was. De verlening vindt plaats op basis van de begroting en de verleende vergunning. Met de eigenaren worden geen extra afspraken over prestaties gemaakt. Van tevoren wordt mogelijk met de eigenaar besproken hoe de restauratie het beste kan worden aangepakt in het belang van het monument. De provincie stimuleert de eigenaren zoveel mogelijk te ondernemen door mee te denken over goede oplossingen. Vanuit de sector cultuur komt er iemand bij het monument kijken.

---

⁵⁸ Gedeputeerde Staten van provincie Noord-Holland, *Openbare besluitenlijst*, 3 juli 2007.

⁵⁹ De toevoeging "of van een ander, naar het oordeel van GS ter zake kundig bureau, bedrijf of persoon" is begin 2007 komen te vervallen. Uit: Provincie Noord-Holland, *Provinciaal Blad 2007*, nr. 32.

⁶⁰ "In 2008 zal de leges € 676,- bedragen." Uit: Provincie Noord-Holland, *Legesverordening Noord-Holland 2006*, p. 12, Ontwerptarieventabel 2008.

Vanuit de provincie wordt altijd geprobeerd om langs te gaan na een restauratie om te controleren of de juiste werkzaamheden zijn uitgevoerd. Bij grote restauraties wordt ook de voortgang bekeken door ter plaatse langs te gaan. Bij subsidies voor onderhoud worden alleen monumenten bezocht als het gaat om grote bedragen. Soms worden restauraties gedaan die niet in de begroting staan, maar echt afwijkende restauraties komen niet voor. Als er extra klussen worden gedaan, worden deze niet gesubsidieerd. De subsidie wordt nooit hoger vastgesteld dan dat er verleend is.⁶¹

In de subsidiebeschikking voor restauraties wordt aangegeven welke kosten subsidiabel zijn, hoeveel subsidie wordt verleend en aan welke verplichtingen de subsidieontvanger moet voldoen. Tevens wordt bepaald voor welke datum de aanvraag tot vaststelling gedaan moet worden. Als de restauratie niet binnen de gestelde periode is voltooid, wordt de subsidie naar rato van de tot dan toe uitgevoerde restauraties vastgesteld.

Tabel 34 beschrijft hoeveel subsidieaanvragen in 2005 en 2006 zijn gedaan en hoeveel subsidies zijn verleend.

Tabel 34 Aantal subsidieaanvragen en -verleningen 2005 en 2006⁶³

Type subsidie	2005		2006	
	Aangevraagd	Verleend	Aangevraagd	Verleend
Restauratie	5	2	13	12
Onderhoud	37	34	20	13
Totaal	42	36	33	25⁶²

⁶¹ Interview beleidsadviseur cultureel erfgoed en medewerker subsidieverlening, 5 juli 2007.

⁶² Op 14 augustus 2007 stonden er nog vier aanvragen open.

⁶³ Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2005*; Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2006*.

B.4 Beleidsverantwoording

B.4.1 Hoe verantwoordt de provincie zich over de bereikte effecten en de geleverde prestaties?

De verantwoording over de beleidsuitvoering vindt plaats in de jaarstukken van de provincie. De jaarstukken bevatten echter nauwelijks informatie over de subsidiëring van provinciale monumenten. In de productenrealisatie is daar meer informatie over te vinden, bijvoorbeeld over de uitgaven met betrekking tot de deelverordening restauratie en onderhoud provinciale monumenten, de Stichting Monumentenwacht, etc. De subsidierapportages geven een overzicht van de aangevraagde en verleende subsidies. In alle rapportages vindt de verantwoording plaats op het niveau van de prestaties. Er zijn geen indicatoren opgesteld waarmee kan worden gemeten of de beoogde doelstellingen ook worden bereikt.

B.4.2 Wat heeft de provincie tot dusverre bereikt en wat heeft zij daarvoor gedaan?

Tabel 35 en Tabel 36 beschrijven in hoeverre in 2005 en 2006 de beoogde prestaties daadwerkelijk zijn geleverd.

Tabel 35 Mate waarin in 2005 de beoogde prestaties zijn geleverd⁶⁴

Beoogde prestatie 2005	Geleverde prestaties 2005	Prestatie geleverd?
Toetsing monumentenbestand op representativiteit voor Noord-Holland.	De monumentenlijst is geactualiseerd. Criteria zijn opgesteld voor de herijking van de geactualiseerde monumentenlijst en voorgelegd aan de Adviescommissie Monumenten. Deze heeft hier positief over geoordeeld. De Monumentenwacht heeft in 2002 opdracht tot schouw van de monumentenlijst gekregen. Deze meerjarige opdracht is in 2005 niet afgerond, omdat de geactualiseerde lijst nog niet beschikbaar was.	Deels (er is toegelicht waarom de prestatie deels is geleverd)
Digitalisering provinciaal monumentenbestand en koppeling hiervan aan de internetversie van de CHW kaart.	Er is nog geen operationeel gedigitaliseerd monumentenbestand. De afzonderlijke werkzaamheden waren gecompliceerder en tijdrovender dan aanvankelijk ingeschat. Voor digitalisering moeten monumentenlijst, schouwgegevens en CHW een op een op elkaar afgestemd worden. Dit geeft in de praktijk meer afstemmingsproblemen dan aanvankelijk was gedacht. Daarnaast vormt de actualisatie van de monumentenlijst een activiteit die er bij gekomen is. Door vertraging bij de schouwresultaten treedt ook bij de digitalisering vertraging op.	Nee (er is toegelicht waarom de prestatie niet is geleverd)
Deelverordening (monumenten) restauratie en onderhoud (uitvoeren).	Er zijn 33 aanvragen gedaan voor subsidie waarvan er 21 zijn toegekend. Drie zijn er afgewezen en negen zijn nog in behandeling. Er is nog geen aanvraag ingediend voor de Kanjerregeling. Er zijn 21 subsidieaanvragen gehonoreerd en voor 80% bevoorschot. De afrekening moet nog plaatsvinden.	Ja

⁶⁴ Teksten zoals opgenomen in *Jaarstukken 2005* en/of *Productenrealisatie 2005*.

Tabel 36 Mate waarin in 2006 de beoogde prestaties zijn geleverd⁶⁵

Beoogde prestatie 2006	Geleverde prestaties 2006	Prestatie geleverd?
Toetsing monumentenbestand op representativiteit voor Noord-Holland, voorstel herziening monumentenlijst na afronding schouw door Monumentenwacht NH.	De toetsing (van het monumentenbestand) is nog niet afgerond vanwege de keuze voor andere prioriteiten. Op voorhand kan wel gesteld worden dat het provinciaal monumentenbestand over het algemeen representatief is voor de geschiedenis van de niet-stedelijke bouwkunst in Noord-Holland na 1850. Toetsingscriteria hiervoor worden ontwikkeld. De vertraging heeft tot gevolg dat toetsing in de nieuwe collegeperiode gaat plaatsvinden. De provinciale monumentenlijst is geactualiseerd en telt nu 620 objecten.	Deels (er is toegelicht waarom de prestatie deels is geleverd)
Deelverordening provinciale monumenten.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De maatschappelijke vraag naar restauratie en onderhoud blijkt uit de vrijwel volledige benutting van de middelen uit de deelverordeningen voor provinciale monumenten. In 2006 zijn er relatief meer verzoeken voor restauratiesubsidie ingediend dan in de voorgaande jaren. Het subsidieplafond is bijna volledig benut. Echter de voorschotten beslaan gemiddeld 80% van de verleningen. ▪ Deelverordening restauratie en onderhoud: Er zijn 31 aanvragen gedaan voor subsidie waarvan er 25 zijn verleend en 4 zijn er afgewezen en 2 zijn nog in behandeling. Onder deze 31 aanvragen zijn er 2 voor de kanjerregeling.⁶⁶ Er zijn 25 subsidieaanvragen gehonoreerd en voor 80% bevoorschot. ▪ De middelen uit het monumentenfonds worden allemaal benut met uitzondering van het geld voor de infrastructuur van roerende monumenten. Voor provinciale monumenten zijn in 2006 12 restauraties vergund waaronder twee zogenaamde kanjerrestauraties. Daarnaast hebben we subsidies beschikbaar gesteld voor onderhoud en restauratie van andere monumenten. Ruim 30 verzoeken voor onderhoud en restauratie zijn gehonoreerd. 	Ja
[Overig]	Stichting Monumentenwacht heeft in opdracht van de provincie inspecties aan monumenten verricht en geadviseerd over vergunning- en subsidieverlening. Deze opdracht tot 1 januari 2007 is verleend na het aflopen van het vierjarig contract met de Stichting Monumentenwacht op 1 april 2006. Mogelijk zijn er minder werkzaamheden uitgevoerd dan begroot. (€ 547.300) Dit wordt duidelijk bij de ontvangst van het jaarverslag in april 2007. Het aantal inspecties zal terug te vinden zijn in het jaarverslag dat in 2007 wordt verwacht.	Ja

⁶⁵ Teksten zoals opgenomen in *Jaarstukken 2005* en/of *Productenrealisatie 2006*.

⁶⁶ De Kanjerregeling is een regeling voor grote restauratiesubsidies.

B.4.3 Wat heeft dat gekost?

Tabel 37 maakt duidelijk dat er grote verschillen zijn tussen het bedrag dat in totaal wordt aangevraagd en het uiteindelijk verleende bedrag. Dit verschil is grotendeels te verklaren doordat de subsidieaanvragen het totaal benodigde bedrag bevatten, terwijl de provincie maximaal 40% van de subsidiabele kosten subsidieert. Daarnaast zijn ook aanvragen (deels) geweigerd.

Tabel 37 Informatie over aangevraagde en verleende subsidies (in Euro)⁶⁷

Totaal aangevraagde en verleende subsidiebedrag	2005	2006
Aangevraagde subsidies		
▪ Restauratie	1.164.490	2.410.105
▪ Onderhoud	587.352	183.054
▪ Totaal	1.751.842	2.593.159
Verleende subsidies		
▪ Restauratie	199.345	753.059
▪ Onderhoud	187.603	72.699
▪ Totaal	386.948	825.758

In Tabel 38 zijn de verleende subsidies afgezet tegen het subsidieplafond.

Tabel 38 Begroting en realisatie deelverordening restauratie onderhoud en monumenten (in Euro)⁶⁸

	2005	2006
Subsidieplafond	865.600	865.600
Verleende subsidies	386.948	825.758
Verschil	478.652	39.842

Uit de subsidierapportages blijkt dat in 2005 sprake is van een verschil tussen het subsidieplafond en de verleende subsidies van € 478.652. In 2006 bedraagt dit verschil € 39.842. Dit duidt er op dat er in 2005 minder subsidies zijn verstrekt dan beoogd. Vanuit de provincie Noord-Holland is aangegeven dat 2005 een uitzonderingsjaar is geweest en dat de beschikbare subsidie elk jaar nagenoeg wordt verstrekt.⁶⁹

⁶⁷ Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2005*; Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2006*.

⁶⁸ Provincie Noord-Holland, *Provinciaal blad 2004*, nr. 69; Provincie Noord-Holland, *Provinciaal blad 2005*, nr. 102; Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2005*; Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2006*.

⁶⁹ Interview mw. S. Baggerman, gedeputeerde Cultuur, 5 december 2007.

BIJLAGE C

Wettelijke taken

Wettelijke taken (2005-2006)

Monumentenwet 1988. In de Monumentenwet 1988 is de wettelijke bescherming van onroerende rijksmonumenten en door het Rijk aangewezen stads- en dorpsgezichten geregeld. In 1961 werd de eerste Monumentenwet van kracht. Deze is in 1989 vervangen door de Monumentenwet 1988. Daarin is geregeld hoe gebouwde of archeologische monumenten aangewezen kunnen worden als wettelijk beschermd monument. Daarnaast geeft de Monumentenwet voorschriften voor het 'wijzigen, verstoren, afbreken of verplaatsen' van een beschermd monument. Die voorschriften houden in dat er niets aan het monument mag worden veranderd zonder een vergunning van het college van Burgemeester en Wethouders (B&W) of de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OC&W). Het is strafbaar om zonder vergunning werkzaamheden uit te voeren. De Monumentenwet vormt de basis voor de subsidieregelingen voor onderhoud, restauratie en instandhouding van gebouwde monumenten.

GS hebben een adviestaak als het gaat om monumenten gelegen binnen het grondgebied van een gemeente, maar buiten de bebouwde kom. De Minister van OC&W vraagt advies aan GS als hij wil overgaan tot het aanwijzen van een monument. B&W vragen advies aan GS als zij over een aanvraag om een vergunning moeten beslissen. Daarnaast hebben GS een adviestaak als het gaat om de aanwijzing door de Minister van OC&W en de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM) van beschermde stads- en dorpsgezichten.

Besluit Rijkssubsidiëring Restauratie Monumenten. Op basis van het Besluit Rijkssubsidiëring Restauratie Monumenten (BRRM) had de provincie (tot 1 februari 2006) de taak om het Provinciaal Restauratie Uitvoeringsprogramma (PRUP) vast te stellen. In het PRUP werd aangegeven welke door het Rijk beschermde monumenten, gelegen in de niet-budgethoudende gemeenten (dat wil zeggen de gemeenten met minder dan 100 rijksmonumenten), in aanmerking komen voor een rijkssubsidie voor de uitvoering van een restauratie. De overige, budgethoudende gemeenten kregen van het Rijk een eigen budget toegewezen en stelden hun eigen Gemeentelijk Restauratie Uitvoeringsprogramma (GRUP) vast, zonder tussenkomst van de provincie. Naast het BRRM bestond ook het Besluit Rijkssubsidiëring Onderhoud Monumenten (BROM). De provincie had in het kader van dat besluit geen taken.

Het BRRM en het BROM zijn per 1 februari 2006 vervallen.⁷⁰ In plaats van die twee besluiten is nu het Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten (BRIM) van kracht. Het BRIM richt zich op instandhouding van beschermde rijksmonumenten. Onder instandhouding wordt verstaan de onderhoudswerkzaamheden aan een beschermd monument alsmede werkzaamheden die het normale onderhoud te boven gaan en voor herstel van het monument noodzakelijk zijn.⁷¹ De taak van gemeenten en provincies bij subsidieverlening is met het BRIM komen te vervallen.

---

⁷⁰ Wel gelden er overgangsbepalingen voor het BROM en het BRRM.

⁷¹ www.racm.nl

Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). De provincie heeft enkele wettelijke taken op het gebied van de ruimtelijke ordening. PS stellen een streekplan vast en gemeenten maken bestemmingsplannen. De gemeentelijke bestemmingsplannen behoeven goedkeuring van GS. GS kunnen gemeenten ook vrijstelling verlenen van de verplichting om een bestemmingsplan vast te stellen of te herzien. Daarnaast kunnen de gemeenten wanneer zij een projectplan hebben opgemaakt GS verzoeken om voor dat plan (of onderdelen daarvan die afwijken van het geldende bestemmingsplan) een verklaring van geen bezwaar af te geven. GS kunnen ook 'categorieën van gevallen' aanwijzen waarvoor gemeenten zelfstandig de gevraagde vrijstelling kunnen verlenen (dat wil zeggen zonder dat een verklaring van geen bezwaar van GS nodig is).

De WRO is van belang voor het beleid van de provincies op het gebied van cultuurhistorie. In het streekplan van de provincie kunnen bepalingen over cultuurhistorie worden opgenomen. Deze bepalingen hebben vervolgens doorwerking in de gemeentelijke bestemmingsplannen.

Wijzigingen in wettelijke taken (na 2006)

Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz). Deze wet is vooral gericht op de implementatie van het Europese verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed, dat op 16 januari 1998 tot stand is gekomen te Valletta, Malta (verder: Verdrag van Malta). Het doel van dit verdrag is het verbeteren van de zorg voor het archeologisch erfgoed en het in een vroeger stadium betrekken van archeologie bij planvorming. Behoud in de bodem ("in situ") is daarbij het streven. De meeste provincies geven al (deels) uitvoering aan de bepalingen uit het Verdrag van Malta.

De Wamz omvat een wijziging van de Monumentenwet en enkele andere wetten zoals de Ontgrondingenwet en de Wet milieubeheer. De belangrijkste provinciale taken zijn:

- Het aanwijzen van archeologische attentiegebieden. Indien bij de bestaande bestemmingsplannen onvoldoende rekening is gehouden met de archeologische monumenten, kunnen PS archeologische attentiegebieden aanwijzen. In deze gebieden moeten gemeenten binnen een door de provincie vast te stellen termijn hun bestemmingsplannen geactualiseerd hebben;
- Het beheren van een provinciaal archeologisch depot;
- Het aanwijzen van gemeentelijke archeologische depots;
- Het verlenen van vergunningen in het kader van de Ontgrondingenwet.

Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro). De uitgangspunten van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) zijn: minder regels, decentraal wat kan en uitvoeringsgericht. Naar verwachting treedt de wet op 1 juli 2008 in werking. Ook voor de provincies zullen er een aantal zaken veranderen. Zo verdwijnt het streekplan, maar kunnen de provincies één of meer structuurvisies opstellen. Hierin leggen zij de hoofdpunten van hun ruimtelijk beleid neer en geven zij aan hoe zij verwachten het beleid uit te voeren. De goedkeuring van gemeentelijke bestemmingsplannen vervalt. In plaats daarvan krijgen de provincies drie andere instrumenten om hun beleid door te laten werken richting gemeenten:

- het geven van een aanwijzing;
- het stellen van algemene regels (verordening);
- het vaststellen van een inpassingsplan met projectbesluit.

Het doel is om als provincie zoveel mogelijk vooraf, door bestuurlijk overleg of de inzet van bepaalde instrumenten, duidelijk te maken welk beleid doorwerkt naar gemeenten.

Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen (Wkpb). Op 1 juli 2007 is de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Wkpb) van kracht geworden. De Wkpb moet de registratie van alle beperkingen van de overheid verbeteren zodat het voor kopers of eigenaren duidelijker is welke beperkingen voor een gebouw of een stuk grond gelden. Via de gemeente of het Kadaster kan de betreffende informatie worden verkregen.

Voor de provincies betekent dit dat de besluiten met betrekking tot provinciale monumenten moeten worden opgenomen in het openbare register. Ook als GS een vraag om advies op grond van de Monumentenwet ontvangen, moet dit worden opgenomen in het openbare register bij het Kadaster.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) zal per 1 januari 2009 in werking treden. Deze wet moet het burgers en bedrijven mogelijk maken om via één overzichtelijke procedure en bij één bevoegd gezag toestemming te vragen voor hun activiteiten als die van invloed zijn op de fysieke leefomgeving. De circa 25 bestaande vergunning-, ontheffing- en andere toestemmingsstelsels worden vervangen door één omgevingsvergunning. In de meeste gevallen zullen B&W voortaan bevoegd zijn tot het verlenen van de omgevingsvergunning. Als sprake is van een provinciaal belang wordt de bevoegdheid toebedeeld aan GS. De bestuursorganen die voorheen bevoegd waren om bepaalde toestemming te verlenen zullen in het nieuwe stelsel in de gelegenheid worden gesteld advies uit te brengen.

De Wabo heeft ook betrekking op monumentenvergunningen. De Wabo heeft met name consequenties voor de provincies die zelf monumentenvergunningen verlenen, zoals de provincie Noord-Holland.

BIJLAGE D

Overzicht prestatielevering

Tabel 39 bevat een overzicht van de beoogde prestaties en beschrijft of over deze prestaties is gerapporteerd en of deze zijn geleverd. Hieronder wordt toegelicht welke informatie in de kolommen in de tabel is opgenomen:

- **Koppeling:** Koppeling: In overleg met de provincie zijn de prestaties uit de cultuurnota en de P&C-rapportages aan elkaar gekoppeld. Hierdoor is bekend in welk jaar ze geheel of gedeeltelijk worden geleverd. In de tabel wordt vermeld in welk jaar/welke jaren de prestatie moet worden geleverd, of er staat een N (= Nee) wat betekent dat de prestatie niet is gekoppeld.
- **Rapportage:** De provincie rapporteert over de mate waarin de prestaties zijn geleverd (J = Ja / N = Nee)
- **Prestatielevering:** Deze kolom beschrijft in welke mate de beoogde prestaties is geleverd, namelijk:
  - 1 = in zeer geringe mate uitgevoerd.
  - 2 = in geringe mate uitgevoerd.
  - 3 = in redelijke mate uitgevoerd.
  - 4 = in grote mate uitgevoerd.
  - 5 = in zeer grote mate uitgevoerd.

Tabel 39 Overzicht prestatielevering

#	Beschrijving	Koppeling	Rapportage?		Geleverd?		Opmerkingen
			2005	2006	2005	2006	
P1	De functie van de adviseur/projectleider culturele planologie en de openbare ruimte continueren voor 2005. In 2005 zullen wij op basis van een evaluatie van resultaten op het gebied van culturele planologie een besluit nemen over of, en zo ja hoe de functie van adviseur/projectleider vanaf 2005 zal worden ingevuld of deel zal gaan uitmaken van het op te richten Centrum voor Beeldende Kunst Noord-Holland.	2005	J	N	5	-	
P2	Voor de uitvoering van ons beleid op het gebied van culturele planologie zullen wij een deelverordening vaststellen (1) en een Adviescommissie Culturele Planologie instellen (2).	2006	(1): J (2): N	J	(1): 1 (2): -	(1): 5 (2): 5	In 2005 50% van P2 gerapporteerd.
P3	Wij zullen een verdere uitwerking en uitvoering geven aan de uitvoeringsprogramma's Stelling van Amsterdam (1), de industrieel erfgoedroute Noordzeekanaal (2) en Oer-IJ (3) en Groetpolder-de Gouw (4).	2005 + 2006	J	J	5	(1-2): 3 (3-4): 5	
P4	Wij zullen ons monumentenbestand in deze cultuurnotaperiode toetsen op representativiteit voor Noord-Holland, mede ter ondersteuning van ons structuur- en gebiedsbeleid.	2005 + 2006	J	J	2	3	

#	Beschrijving	Koppeling	Rapportage?		Geleverd?		Opmerkingen
			2005	2006	2005	2006	
P5	Het gehele provinciale monumentenbestand zal worden gedigitaliseerd (1) en gekoppeld aan de internetversie van de CHW-kaart Noord-Holland (2).	2005 + 2006	J	J	(1): 1 (2): 1	(1): 1 (2): 3	50% in 2006 Deels en 50% niet uitgevoerd.
P6	Binnen ons monumentenbeleid zullen wij de bestaande subsidiemogelijkheden voor provinciale monumenten (restauraties en onderhoud), roerende monumenten (koepelorganisaties) en molens (maal- en draaipremies) handhaven (1). Voor de Provinciale Molencommissie zal binnen het Monumentenfonds een budget worden gereserveerd voor secretariaatskosten en projecten (2).	2005 + 2006	(1): J (2): N	(1): J (2): N	(1): 5 (2): -	(1): 5 (2): -	Deels niet gerapporteerd.
P7	Wij zullen alle plannen, vergunningen en projecten waarover de provincie een besluit neemt toetsen of ons cultuurhistorisch beleid hierin wordt meegenomen (1). Daarnaast zullen wij na de implementatie van het Verdrag van Malta indien nodig het instrument 'aanwijzing attentiegebieden' inzetten (2).	2005 + 2006	(1): J (2): N	(1): N (2): J	(1): 5 (2): -	(1): - (2): 5	Deels niet gerapporteerd.
P8	Wij zullen in het kader van de behoud- en beheersprogramma's Oer-IJ (1) en Groetpolder- De Gouw (2) een 'beschermingsagenda' opstellen, waarbij voor een lijst van prioritaire archeologische terreinen een toegesneden beschermingsplan wordt gemaakt. Onder voorbehoud dat Provinciale Staten hiervoor de middelen beschikbaar zullen stellen zullen ook financiële afspraken worden gemaakt met de eigenaren en beheerders van deze terreinen.	2005 + 2006	J	J	4	(1): 4 (2): 1	In 2006 deels niet gerealiseerd.
P9	De collecties in het archeologisch depot zullen in een digitaal bestand worden opgenomen, zodat de gegevens breder toegankelijk worden (1). Het archeologisch depot zullen wij onderbrengen in het op te richten Erfgoedhuis Noord-Holland om ook meer aandacht te besteden aan educatieve activiteiten op het terrein van de archeologie (2).	2005 + 2006	J	(1): J (2): N	(1): 3 (2): 2	(1): 5 (2): -	In 2006 deels niet gerapporteerd.
P10	Vondstmeldingen	2006	J	N	5	-	
P11	Wij zullen in het kader van de Agenda Recreatie en Toerisme 2004-2007 stimuleren dat de toeristische en recreatieve mogelijkheden van ons cultuuraanbod nog meer worden benut.	2005 + 2006	N	N	-	-	
P12	Wij zullen met de uitvoeringsorganisaties op het terrein van o.a. cultuur en cultureel erfgoed afspraken maken over de te realiseren activiteiten.	N	J	N	5	-	
P13	Wij zullen gefaseerd een erfgoedhuis Noord-Holland	2005	J	J	2	3	

#	Beschrijving	Koppeling	Rapportage?		Geleverd?		Opmerkingen
			2005	2006	2005	2006	
	opzetten.						
P14	Wij zullen bij besluiten over subsidies op cultuurgebied gebruik blijven maken van commissies van onafhankelijke deskundigen die ons van advies dienen over de artistiek inhoudelijke kwaliteit van projecten en organisaties.	2005	N	J	-	5	
P15	Wij zullen een investeringsbijdrage beschikbaar stellen voor projecten op het gebied van cultuur en cultuurhistorie met een regionale of provinciale uitstraling onder andere in het kader van het UNA-project Sociaal en Culturele Infrastructuur (1), het beleidskader stedelijke Vernieuwing Noord-Holland 2005-2009 (2) en de Extra Investeringsimpuls Noord-Holland (3).	2005 + 2006	(1): J (2): N	(1): J (2): N	(1): 5 (2): - (3): -	(1): 5 (2): - (3): 5	Deels niet gerapporteerd.
P16	Wij zullen samen met de provincie Zuid-Holland en de gemeenten Haarlem en Leiden een convenant voor het landsdeel West afsluiten met het ministerie OCW over cofinanciering van o.a. culturele planologie, het werelderfgoed en cultuurtoerisme.	N	N	N	-	-	
P17	Met gemeenten willen wij samenwerkingsafspraken maken over het Actieplan Cultuurbereik en kunstenaarsinitiatieven.	2005	J	J	2	5	
P18	Wij zullen blijven stimuleren dat de CHW-kaart Noord-Holland door gemeenten en andere instanties die zich met ruimtelijke planvorming bezig houden, in een vroegtijdig stadium van de planvorming wordt geraadpleegd.	2005 + 2006	J	N	5	-	
P19	Wij zullen bekijken of in door gemeenten ingediende ontwerp-bestemmingsplannen voldoende rekening wordt gehouden met het gestelde in de Nota Cultuurhistorische Regioprofielen. Indien de gemeente hiervan af wil wijken, zullen wij met die gemeente in gesprek gaan over de in het geding zijnde cultuurhistorische belangen in het kader van art. 19 WRO.	2005 + 2006	J	N	5	-	

BIJLAGE E

Lijst van geïnterviewde en geraadpleegde personen

Geïnterviewde en geraadpleegde personen

Provincie Noord-Holland

- Mevrouw S. Baggerman, gedeputeerde met de portefeuille cultuur
- Mevrouw R. Krusinga, gedeputeerde met de portefeuille Stelling van Amsterdam
- De heer E. ten Brummelhuis, beleidsadviseur cultuur
- De heer P.J. Hoogervorst, programmamanager Stelling van Amsterdam
- De heer E. van der Kleij, beleidsadviseur cultuur
- Mevrouw M. van der Plas, medewerker afdeling subsidieverlening, handhaving en vergunningverlening
- De heer M. Verwoerd, sectormanager cultuur en cultuurhistorie

Betrokken partijen

- Mevrouw M. Dosker, Landschap Noord-Holland
- De heer L.B. Berris, Natuurmonumenten
- De heer B.P. Hoogendorp, Stichting Monumentenwacht Noord-Holland

Overigen

- Mevrouw I. Finaly, Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumentenzorg, Directie Regioservice en Beleid, hoofd van de regio West
- De heer A.A.M. van Marrewijk, Projectbureau Belvedere
- Mevrouw E.S.C. ten Napel, Projectbureau Belvedere
- De heer P. Schaap, Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumentenzorg, Directie Regioservice en Beleid, hoofd van de regio Midden/Oost

Discussiebijeenkomst 12 juni 2007

Deelnemers vanuit de provincies

- De heer E. van der Kleij Provincie Noord-Holland, beleidsadviseur cultuur
  - Mevrouw F. Lamboo Provincie Zuid-Holland, senior beleidsmedewerker
  - Mevrouw T. Lodder Provincie Flevoland, adjunct hoofd sociale planvorming
  - De heer C.R. Postema Provincie Zuid-Holland, senior beleidsmedewerker archeologie en planning & control
  - Mevrouw M. Ramaker Provincie Flevoland, beleidsmedewerker cultuur
  - De heer M.B. Regenboog Provincie Utrecht, stafbureau dienst maatschappij, economie en cultuur, beleidsonderzoeker
  - Mevrouw J.D. Riel Provincie Flevoland, concerncontroller
  - De heer A.L. Vermooij Provincie Utrecht, hoofd afdeling cultuur
-

Deelnemers vanuit de Randstedelijke Rekenkamer

- Mevrouw I. Brugman, onderzoeker
- Mevrouw M. van het Loo, projectleider
- De heer G. Molenaar, directielid
- De heer L.D. Noordam, bestuurder-directeur
- Mevrouw E.J.G. Op 't Hoog, stagiair
- Mevrouw L.M. Voetee, onderzoeker

BIJLAGE F

Literatuurlijst

Wet- en regelgeving (nationaal)

Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten
Besluit Rijkssubsidiëring Onderhoud Monumenten (vervallen)
Besluit Rijkssubsidiëring Restauratie Monumenten (vervallen)
Monumentenwet 1988
Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (nog niet in werking getreden)
Wet op de archeologische monumentenzorg
Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen
Wet op de Ruimtelijke Ordening
(Nieuwe) Wet op de ruimtelijke ordening (nog niet in werking getreden)

Hoofdrapport

Deming, W. E., *Out of the Crisis*, 1986. MIT Press.
Gedeputeerde Staten van provincie Noord-Holland, *Openbare besluitenlijst*, 21 november 2006.
Hoogerwerf, A., *Overheidsbeleid*, 1993. Alphen a/d Rijn – Samsom H.D. Tjeenk Willink.
Interprovinciaal Overleg, *De provincies kiezen in cultuurbeleid*, september 2005. Den Haag – IPO
publicatienummer 250
Ministerie van Financiën, *Handreiking Doelformulering en Prestatiegegevens*, mei 2002. Den Haag.
Provincie Noord-Holland, *Cultuurnota 2005-2008*.
Provincie Noord-Holland, *Jaarstukken 2005*.
Provincie Noord-Holland, *Jaarstukken 2006*.
Provincie Noord-Holland, *Plaatsing cultuurhistorische dijken op provinciale monumentenlijst*, 10 mei 2005.
[http://www.noord-holland.nl/thema/nieuws/archief/persberichten/2004/kwartaal1/
dijken.asp?thema=home&ComponentID=71910&SourcePageID=74351](http://www.noord-holland.nl/thema/nieuws/archief/persberichten/2004/kwartaal1/dijken.asp?thema=home&ComponentID=71910&SourcePageID=74351)
Provincie Noord-Holland, *Productenraming 2005*.
Provincie Noord-Holland, *Productenraming 2006*.
Provincie Noord-Holland, *Productenrealisatie 2005*.
Provincie Noord-Holland, *Productenrealisatie 2006*.
Provincie Noord-Holland, *Programmabegroting 2005*.
Provincie Noord-Holland, *Programmabegroting 2006*.
Provincie Noord-Holland, *Programmabegroting 2008*.
Provincie Noord-Holland – Statencommissie Sociale Infrastructuur, *Tussenevaluatie cultuurnota*, 14 februari
2007.
Randstedelijke Rekenkamer, *Kennis van Eigen Kunnen: Provincie Noord-Holland*, oktober 2006. Amsterdam.

Aanvullende informatie t.b.v. gevalstudie Stelling van Amsterdam

Gedeputeerde Staten van provincie Noord-Holland, *Openbare besluitenlijst*, 3 juli 2007.

Provincie Noord-Holland, *De Stelling van Amsterdam – Op weg naar een nieuw gebiedsprogramma 2009-2013*, vastgesteld door GS op 15 januari 2008.

Provincie Noord-Holland, *Economisch hergebruik van forten* (voorbeeldenboek), juni 2006.

Provincie Noord-Holland, *Gebiedsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008*, juni 2005. Provincie Noord-Holland, *Programma Stelling van Amsterdam*, juni 2007.

Provincie Noord-Holland, *Interne rapportage*, niet gepubliceerd.

Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. *Website Projectenbank Cultuurhistorie*.

<http://www.projectenbankcultuurhistorie.nl>

Aanvullende informatie t.b.v. gevalstudie subsidiëring provinciale monumenten

Provincie Noord-Holland, *Monumentenverordening Noord-Holland 2005*.

Provincie Noord-Holland, *Deelverordening restauratie en onderhoud provinciale monumenten Noord-Holland 2005*.

Provincie Noord-Holland, *Deelverordening infrastructuur roerende monumenten Noord-Holland 2005*

Provincie Noord-Holland, *Legesverordening Noord-Holland 2006*.

Provincie Noord-Holland, *Provinciaal blad 2004*, nr. 69.

Provincie Noord-Holland, *Provinciaal blad 2005*, nr. 102.

Provincie Noord-Holland, *Provinciaal blad 2007*, nr. 32.

Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2005*.

Provincie Noord-Holland, *Subsidierapportage 2006*.

Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. <http://www.racm.nl>